

	tek nekoliko centimetara niža. Moderna vremena donijela su nove zahtjeve i prilagodbe, pa su nove gajete postale uže, počeli su iščezavati jarboli i pojavljivati se kabine i natkabine. Ravna kobilica dobila je blagi nagib, a dugi timun (upravljač) zamijenjen je kraćim. Krmena statva prilagođena je ugradnji osovinog voda. Ipak, betinska gajeta zadržala je karakteristične linije. Betinska brodogradnja razlikuje se od drugih brodogradnji tipološki istih ili sličnih brodova, te posjeduje svoje prepoznatljive specifičnosti. Neke od tipičnih, prepoznatljivih karakteristika betinskih gajeta su hvatišta vesala (sohe) karakterističnog U-oblika, skala na provi (element koji olakšava ulazak ljudi na brod, posebice na nepristupačnim, stjenovitim dijelovima obale) i kantun na mankulu (najteži dio broda za izradu, zbog krivljenja opasa u krmenom kvartiru).
Gajeta Cicibela	„Cicibela“ je betinska gajeta izgrađena je u škveru Šime Filipija Tošulova u Betini 1931. godine za naručitelja Tomu Gregova iz Preka na Ugljanu. Riječ je o gajeti starijeg tipa, ukupne dužine 8 metara. Tijekom Drugog svjetskog rata imala je iznimno važnu ulogu u spašavanju stanovništva, prevozeći izbjeglice prema Kornatima u noćnim plovidbama, odakle su dalje transportirani prema izbjegličkom logoru El Shatt u Egiptu. Radi zaštite od neprijatelja, brod se danju skrivao potapanjem u plićaku, a noću ponovno osposobljavao za plovidbu. Nakon rata koristila se za prijevoz putnika i tereta, ali je s vremenom zapuštena i gotovo potonula u zadarskoj luci Foša. U vrlo lošem stanju 2006. godine otkupljena je i vraćena u Betinu, gdje je provedena zahtjevna rekonstrukcija. Tijekom obnove sačuvan je samo manji dio izvorne građe, dok je konstrukcija obnovljena uz očuvanje izvornih linija broda. Zbog svoje povijesne, tehničke i kulturne vrijednosti, Cicibela je 2017. godine proglašena pokretnim kulturnim dobrom Republike Hrvatske, kao jedinstven primjer tradicionalne betinske gajete.
Gajeta Marija	Gajeta Marija je tradicijski drveni brod izgrađen 1922. godine u Betini, u škveru obitelji Filipi. Riječ je o robusnoj betinskoj gajeti starijeg tipa, namijenjenoj prijevozu ljudi, stoke i poljoprivrednih proizvoda, zbog čega je imala veliku gospodarsku važnost u svakodnevnom životu otočnog stanovništva. Tijekom 20. stoljeća više je puta obnavljana i prilagođavana (ugrađen je i motor), a koristila se i za ribarstvo, prijevoz tereta te kao svojevrsna „ploveća tržnica“. U vrlo lošem stanju pronađena je na Pašmanu te je nakon dugog razdoblja čekanja obnovljena u Betini. Potpuna rekonstrukcija dovršena je 2021. godine, pri čemu je zamijenjen velik dio konstrukcije, ali su očuvane izvorne linije broda. Gajeta Marija kao dio Muzeja betinske drvene brodogradnje služi kao edukativni brod za upoznavanje tradicijske plovidbe i brodogradnje.
Ostale gajete	U sklopu Muzeja betinske drvene brodogradnje nalazi se Muzej na otvorenom u sklopu kojeg se nalazi oko 40-tak brodova (kaića, leuta, gajeta i lađa).
Narodne nošnje	Narodna nošnja Betine i otoka Murtera predstavlja važan element tradicijske i kulturne baštine ovog prostora. Izrađivala se u domaćinstvima od prirodnih materijala, a njezina ukrašenost i kvaliteta ovisile su o umijeću i društvenom statusu nositelja. Nošnja se razlikovala prema godišnjem dobu i prigodi, pa su postojale svakodnevne, svečane i svadbene varijante. Ženska nošnja obuhvaćala je košulju, pregaču, suknju, opleće i maramu (šudar), dok je muška nošnja uključivala košulju, prsluk i hlače. Danas se narodna nošnja više ne koristi u svakodnevnom životu, već se nosi prigodno, najčešće u okviru folklornih manifestacija i kulturnih događanja, čime se čuva i prenosi tradicijski identitet lokalne zajednice.
Pletenje maslinovih palmi	Pletenje maslinovih palmi običaj je koji predstavlja važan dio nematerijalne baštine Dalmacije i betinskog kraja. Riječ je o tradicionalnoj vještini izrade palmi od maslinovih grančica uoči blagdana Cvjetnice. Ističe se posebnom vještinom pletenja grančica sorte masline „duške“ koja je pogodna za pletenje zbog nešto dužih i užih listova u odnosu na ostale vrste maslina. Postoje dva tipa ispletenih palmi – jednostavnija, gdje se listovi pletu na samo jednoj stabljici – „muška“, i „ženska“ palma za koju je potrebno ubrati grančicu posebnog oblika, i pletiti tri grančice koje se potom spleću.
Suhozidi i gradnja u kamenu	Vrijedan element kulturne baštine na području Modrava čine suhozidi, koji su oblikovali prepoznatljiv kulturni krajobraz ovog prostora. Riječ je o jednom od najvećih, iako danas djelomično zapuštenih, kompleksa maslinika na istočnoj obali Jadrana. Ovaj krajobraz nastajao je od 17. stoljeća, kada su stanovnici Murtera i Betine, nakon povlačenja Turaka u dalmatinsko zaleđe, započeli krčenje prirodno krševitog i teško obradivog terena. Suhozidnom tehnikom gradnje formirane su manje poljoprivredne parcele, čime je omogućena sadnja maslina, vinove loze, smokava i drugih kultura karakterističnih za mediteranski prostor. Osim gospodarske funkcije, suhozidi su imali važnu ulogu u organizaciji prostora, određivanju vlasničkih granica te zaštiti tla od erozije i vjetrova. Unutar takvog krajobraza česte su i

	„bunje“, odnosno poljske kamene kućice građene u suhozidu, koje su služile kao skloništa i spremišta alata.
--	---

Tradicijski obrti

Naziv	Opis
Drvena brodogradnja (kalafatanje)	Gradnja drvenih brodova u Betini kontinuirano traje gotovo tri stoljeća i predstavlja temeljnu sastavnicu lokalne pomorske i gospodarske tradicije. Prve poznate kalafatske obitelji bile su Filipi i Urode, koje se smatraju začetnicima organizirane brodogradnje u naselju. Tijekom vremena razvijaju se i druge brodograditeljske loze, čime Betina postupno izrasta u značajno središte tradicijske drvene brodogradnje na istočnoj obali Jadrana. Kalafatski zanat temelji se na ručnoj obradi drva i preciznoj izradi brodskih konstrukcija, a obuhvaća sve faze gradnje – od oblikovanja kobilice i rebara do postavljanja oplata i završnog brtvljenja broda. Posebna vještina kalafata je „kalafativanje“, odnosno zatvaranje spojeva između drvenih dasaka kako bi trup bio vodonepropustan. Znanje se tradicionalno prenosilo unutar obitelji, najčešće s oca na sina, čime je osiguran kontinuitet zanata kroz generacije. Razvoj brodogradnje u Betini usko je povezan s načinom života lokalnog stanovništva, koje je zbog posjeda na okolnim otocima i kopnu bilo svakodnevno upućeno na more i plovidbu. Brod je bio nužan za ribarstvo, prijevoz ljudi i robe te obradu zemljišta, zbog čega je gotovo svako kućanstvo bilo vezano uz brodogradnju ili korištenje brodova. Dolaskom korčulanskih majstora u prvoj polovici 18.stoljeća razvija se prepoznatljiv tip drvenog broda – betinska gajeta, prilagođena plovidbi u plitkom i razvedenom otočnom prostoru. Tijekom vremena Betina postaje značajno središte brodogradnje s brojnim škverovima, a kalafati iz ovog mjesta šire svoje znanje i u drugim dijelovima Dalmacije.
Tkanje	Tradicija tkanja predstavlja tradicijsku vještinu izrade tekstila na ručnim tkalačkim stanovima, pri čemu su se koristili prirodni materijali poput brnistre za izradu tkanina, sagova, vreća, konopa i brodske užadi te za punjenje madraca i sl.
Kovanje	Kovački zanat u Betini usko je povezan s tradicijom drvene brodogradnje, jer su kovači izrađivali ključne dijelove potrebne za gradnju i održavanje brodova – od alata i čavala do brodskih okova i sidara. Nekada je u Betini djelovalo čak pet kovačkih radionica, što svjedoči o važnosti ovog zanata u svakodnevnom životu i razvoju mjesta.
Brganjanje	Brganjanje je tradicionalni način lova školjaka koji je bio važan dio svakodnevnog života stanovnika Betine, Brganja je poseban alat sastavljen od metalnog dijela i mreže – metalni dio struže morskno dno, dok se školjke zadržavaju u mreži. Metalni dio izrađivali su lokalni kovači, dok su mrežu često izrađivali sami vlasnici brodova. Lovilo se uglavnom tijekom plovidbe, najčešće po pjeskovitom dnu između Murtera i Modrava. Brganja se vezivala za brod i vukla morem, a ulov su činile različite vrste školjaka poput kunjki, korotana i prsurica.

Običaji

Naziv	Opis
Betinski pir	Betinski pir predstavlja tradicionalnu pučku svečanost i jedan od najvažnijih kulturnih događaja u Betini. Riječ je o rekonstrukciji starinskog svadbenog običaja kojim se prikazuje način na koji su se nekada odvijala vjenčanja u mjestu. Događaj uključuje prikaz svadbene povorke, tradicionalne glazbe, plesova i narodnih nošnji, čime se oživljava bogata folklorna baština i svakodnevni život prošlih vremena.
Starinsko pjevanje	Starinsko pjevanje šibenskih otoka i primorja podrazumijeva niz vrsta jednoglasnog i dvoglasnog pjevanja koje je sve do druge polovine 20. stoljeća bilo dominantnim tradicijskim načinom glazbenog izražavanja. Premda je izgubilo svoju prijašnju ulogu i funkciju, lokalno ga stanovništvo i nadalje doživljava vlastitom baštinom. Danas se starinskim pjevanjem izražava, te tim činom i naglašava pripadnost lokalnoj sredini.
Umijeće plovidbe latinskim oglavnim jedrom	Na području Betina umijeće plovidbe latinskim i oglavnim jedrima predstavlja važan dio pomorske tradicije i identiteta lokalne zajednice. Riječ je o vještini upravljanja plovilom pomoću snage vjetra, koja uz samo jedrenje obuhvaća i brojna znanja vezana uz opremanje broda, navigaciju, poznavanje vjetrova i morskih putova te izradu i održavanje tradicijskih jedara i brodske opreme. U ovu se baštinu ubrajaju i znanja o odabiru materijala za jedra, krojenju i šivanju jedara, izradi jarbola, snasti i kormila, kao i bogato pomorsko nazivlje, običaji i vjerovanja povezana sa sigurnošću plovidbe. Znanja i vještine

	jedrenja tradicijskim jedrima prenose se iskustveno, unutar obitelji i lokalne zajednice, čime se osigurava kontinuitet pomorske baštine. Danas se tradicijsko jedrenje njeguje duž cijele jadranske obale kroz djelovanje brojnih udruga i klubova posvećenih očuvanju pomorske kulture. Njihov rad doprinosi očuvanju vještina gradnje i upravljanja tradicijskim plovilima, izradi i čuvanju jedara te jačanju pomorskog identiteta hrvatskog priobalja.
Proslava blagdana sv. Frane	Proslava blagdana sv. Frane održava se 4. listopada u čast zaštitnika mjesta sv. Franje Asiškog, uz svečanu misu u župnoj crkvi i okupljanje vjernika iz cijelog otoka. Program uključuje liturgijsko slavlje, a često se nastavlja i zajedničkim druženjem u središtu mjesta.
Proslava blagdana sv. Ante	Proslava blagdana sv. Ante tradicionalno se održava u lipnju kod kapelice sv. Ante na Prosici te predstavlja jednu od najvažnijih vjerskih manifestacija Betine. U sklopu proslave organizira se hodočašće brodovima od betinske rive do Prosike, gdje se održava sveta misa u kapelici sv. Ante. Obilježavanje ovog događaja doprinosi očuvanju vjerske baštine, pomorske tradicije, lokalnih običaja i identiteta zajednice te okuplja brojne mještane i posjetitelje.
Proslava blagdana Tijelova	Proslava blagdana Tijelova tradicionalno se održava u Betini uz svetu misu i procesiju koja prolazi starom jezgrom mjesta. Mještani tom prigodom u skladu s dugogodišnjim običajima ukrašavaju ulice facolima (maramama), cvijećem i malim oltarima. Proslava okuplja lokalno stanovništvo i posjetitelje te njeguje tradiciju, identitet i zajedništvo lokalne zajednice.
Uskršnji običaji (Čuvari Božjeg groba)	Uskrs u Betini obilježava se nizom vjerskih obreda i tradicijskih običaja koji okupljaju lokalno stanovništvo i posjetitelje tijekom Velikog tjedna i Uskrsa. Središnje mjesto imaju liturgijska slavlja u crkvi sv. Frane, uskršne procesije i zajedničko obilježavanje najvećeg kršćanskog blagdana. Uskršna događanja doprinose očuvanju vjerske i kulturne baštine, njegovanju lokalnih običaja te jačanju identiteta i zajedništva lokalne zajednice. Čuvari Božjeg groba predstavljaju jedan od najupečatljivijih i najvrjednijih elemenata nematerijalne kulturne baštine Betine. Ovaj stoljetni uskršni običaj njeguje se tijekom Velikog tjedna, kada čuvari, odjeveni u svečane odore rimskih vojnika, stražare uz Kristov grob, sudjeluju u liturgijskim slavljinama te uskršnoj procesiji. Služba čuvara Božjeg groba započinje na Veliki četvrtak te završava Uskršnjim jutrom budući da je Betina jedina sačuvala tradiciju koja je bila dio liturgije Velike sedmice do reforme pape Pia XII. tijekom 1950-tih godina. Običaj se neprekidno prenosi s naraštaja na naraštaj te zauzima važno mjesto u vjerskom, društvenom i kulturnom životu mjesta. Prvi poznati slikovni zapis potječe iz 1929. godine, dok lokalna predaja svjedoči o njegovu znatno starijem podrijetlu. Betinski Čuvari Božjeg groba ubrajaju se među najstarije očuvane tradicije čuvanja Kristova groba u Dalmaciji i Hrvatskoj te predstavljaju prepoznatljiv simbol identiteta Betine i njezine bogate kulturne baštine.
Mrtvi zvon	Mrtvi zvon u Betini tradicionalni je način zvonjenja crkvenih zvona kojim se zajednica obavještava o smrti stanovnika mjesta. Prepoznatljiv po sporom i svečanom ritmu, ovaj običaj ima važnu društvenu i simboličku ulogu te danas predstavlja vrijedan dio nematerijalne kulturne baštine Betine.

Gastronomija

Naziv	Opis
Tradicionalna jela	Na području Betine postoji niz tradicionalnih jela čija priprema odražava jednostavnu, ali bogatu mediteransku prehranu temeljenu na ribi, školjkama i lokalno uzgojenim namirnicama. Među njima se ističu jela poput pršunate, brudeta od školjaka, sušene ribe na brudet, maništruna od sipe, različitih tjestenina s morskim plodovima i ostalih jela. Posebno mjesto imaju i jednostavne pržene delicije poput picipaja, koje su se pripremale od osnovnih sastojaka poput brašna, kvasca i maslinova ulja. Ova jela karakterizira skromna priprema, naglasak na sezonskim i dostupnim namirnicama te njihova važna uloga u svakodnevnoj prehrani i društvenim običajima lokalne zajednice. Betinske pršunate tradicionalna su slastica karakteristična za Betinu i otok Murter. Riječ je o slatkim prženim kolačićima (fritulama) koje su se nekada pripremale u posebnim prigodama, osobito tijekom blagdana i pokladnog razdoblja, te su imale važnu ulogu u tradicijskoj prehrani i običajima lokalne zajednice.

Lokalni proizvodi	Na području destinacije djeluje 20 OPG-a koji nude raznolike lokalne proizvode poput maslinovog ulja, sezonskog voća i povrća, meda te drugih autohtonih proizvoda, čime doprinose očuvanju tradicijske proizvodnje i jačanju lokalnog gospodarstva.
--------------------------	--

Suvremena kulturna produkcija

Naziv	Opis
Grupa „Berekini“	„Berekini“ legendarna su dalmatinska zabavna grupa osnovana 1988. godine u Betini, prepoznatljiva po autentičnom mediteranskom zvuku, veselom scenskom nastupu i tekstovima prožetima lokalnim koloritom, humorom i dalmatinskim duhom. Poseban trag ostavili su pjesmama posvećenima Betini i suradnjom s istaknutim glazbenicima hrvatske estradne scene.

Znamenite osobe

Poznate osobe

Naziv	Opis
Paško Filipi	Paško Filipi smatra se začetnikom drvene brodogradnje. Dolaskom iz Korčule u Betinu 1745. godine sa sobom je donio znanje, iskustvo i alat za izradu drvenih brodova, postavivši temelje brodograditeljske tradicije koja je snažno obilježila Betinu i njezin pomorski identitet. Njegovi potomci nastavili su razvijati obiteljski zanat, a brodograditeljsko umijeće prenosilo se s koljena na koljeno, stvarajući prepoznatljivu tradiciju drvene brodogradnje koja traje gotovo tri stoljeća.
Branislav Uroda	Branimir Uroda bio je istaknuti betinski brodograditelj i utemeljitelj Jedriličarskog kluba „Žal“, čije je djelovanje snažno obilježilo razvoj jedrenja i tradicijske drvene brodogradnje u Betini. Kao vrstan majstor i poznavatelj pomorskih vještina sudjelovao je u izradi prvih regatnih jedrilica te je, darovanjem prostora za rad kluba, postavio temelj njegova dugoročnog razvoja i djelovanja. Svojim stručnim znanjem, društvenim angažmanom i predanošću lokalnoj zajednici ostao je trajno upisan u povijest betinskoga pomorstva i brodograditeljstva.
Šime Šandrić	Šime Šandrić bio je jedan od najznačajnijih betinskih brodograditelja druge polovice 20. stoljeća, poznat po projektiranju, izgradnji i rekonstrukciji brojnih drvenih brodova i jedrilica te velikom doprinosu razvoju betinske drvene brodogradnje i jedrenja. Muzej betinske drvene brodogradnje kroz izložbu posvećenu njegovu životu i radu čuva uspomenu na njegov neizbrisiv doprinos tradiciji drvene brodogradnje, a temelj izložbe čini opsežna arhivska i dokumentarna građa – originalni nacrti velikog formata, šablone, tehnička dokumentacija, fotografije gradnje i korespondencija – koja pruža vrijedan uvid u razvoj betinske drvene brodogradnje i kontinuitet brodograditeljskog znanja kroz generacije.
Čedomir Ćiro Burtina	Čedomir Ćiro Burtina bio je jedan od najpoznatijih betinskih brodograditelja i osnivač Škvera Ćiro, koji je danas simbol tradicije betinske drvene brodogradnje. Muzej betinske drvene brodogradnje kroz povremene izložbe posvećene škveru čuva uspomenu na njegov život i rad, predstavljajući arhivske fotografije, nacрте, alate i svjedočanstva koja govore o bogatoj brodograditeljskoj baštini Betine i trajnoj povezanosti mjesta s morem i drvenim brodom. Posebno se ističe njegov doprinos gradnji <i>Condure Croatice</i> , vjerne replike

	starohrvatskog broda i jednog od najvažnijih simbola hrvatske pomorske prošlosti, čime je dao izniman doprinos očuvanju tradicijskih brodograditeljskih znanja i identiteta.
Milan Jadrešić Pile	Milan Jadrešić istaknuti je betinski brodograditelj i vrstan poznavatelj tradicijske drvene brodogradnje koji svojim radom daje velik doprinos očuvanju hrvatske pomorske baštine. Sudjelovao je u stvaranju nacrtu falkuše „Comeza Lisboa“, a u svojoj radionici izradio je i dvije poznate viške falkuše – „Mikulu“ 2004. godine i „Palagružu“ 2014. godine. Falkuša „Mikula“ posebno je značajna kao prva obnovljena viška falkuša na Jadranu, s kojom je ponovno pokrenuta poznata regata „Rota Palagružona.“
Ljubomir Ante Fržop	Ljubomir Ante Fržop istaknuti je betinski brodograditelj koji se desetljećima bavi izgradnjom i obnovom tradicijskih drvenih brodova, dajući velik doprinos očuvanju pomorske i brodograditeljske baštine Betine. Izrađuje brodove prepoznatljivih tradicijskih linija prilagođene suvremenim uvjetima plovidbe, a svojim radom, sudjelovanjem na regatama i edukacijom mlađih naraštaja aktivno promiče tradicijsko jedrenje i kulturu latinskog idra. Kao inicijator regata „Za dušu i tilo“ te dugogodišnji suradnik Muzej betinske drvene brodogradnje, ostavlja trajan doprinos očuvanju identiteta betinske drvene brodogradnje. Dobitnik je brojnih priznanja i nagrada za doprinos tradicijskoj brodogradnji,
Vlatko Jadrešić	Vlatko Jadrešić bio je hrvatski ekonomist i sveučilišni profesor koji je svojim znanstvenim i stručnim radom dao značajan doprinos razvoju turizma, posebno nautičkog turizma i proučavanju povezanosti turizma, pomorstva i brodogradnje. U svojim radovima i publikacijama posebno se zalagao za očuvanje i razvoj betinske brodograditeljske tradicije, ističući važnost Betine kao jednoga od najstarijih brodograđevnih središta na hrvatskoj obali. Također, autor je knjige „Betinski vaterpolo 1953.–2003.“ kojom je dao vrijedan doprinos očuvanju povijesti i vidljivosti betinskoga Vaterpolskog kluba „Brodograditelj“.

Poznate obitelji

<i>Naziv</i>	<i>Opis</i>
Obitelj Filipi	Obitelj Filipi jedna je od najstarijih i najvažnijih brodograditeljskih obitelji u Betini. Njihovim dolaskom iz Korčule u 18. stoljeću započinje razvoj organizirane brodogradnje, a njihovi potomci nastavili su tradiciju kroz generacije
Obitelj Uroda	Obitelj Uroda pojavljuje se sredinom 18. stoljeća i jedna je od ključnih obitelji u razvoju betinske brodogradnje. Njihovi članovi postupno se uključuju u kalafatski zanat te zajedno s obitelji Filipi čine jezgru ranih brodograditelja u Betini
Obitelji kalafata	Uz najstarije brodograditeljske obitelji, u razvoju betinske drvene brodogradnje sudjelovao je velik broj majstora kalafata koji su svojim radom obilježili ovu tradiciju kroz 19. i 20. stoljeće pa sve do danas. Među njima se ističu obitelji: Šandrić, Škevin, Jadrešić, Balin, Pavić, Sladić, Mikin, Košte, Jušić, Fržop, Kukin, Bosna, Burtina, Jakas, Papeša, Bokan, Jakovčev, Čorkalo, Kapov, Magazin-Škunje, Juroš, Bilić i dr.

Manifestacije i događaji

Kulturne i sportske manifestacije

Naziv	Opis
Dan brganje	Dan brganje je najstarija i je betinska manifestacija. Održava se u čast školjke kunjke, koja je nekada bila važna prehrambena namirnica lokalnog stanovništva. Naziv manifestacije potječe od alata „brganje“, koji je služio za njezin izlov. Iako je danas njihov izlov zabranjen, običaj se nastavlja kroz pripremu jela od školjaka, prezentaciju lokalne tradicije i kulturni program. Manifestacija se održava svake godine, prve nedjelje u kolovozu, a uključuje bogat program: gastronomska događanja, koncerte, vatromet te tradicionalnu žensku veslačku regatu „Dlan i veslo“.
Dani betinske gajete	Dani betinske gajete jedna je od najvažnijih kulturnih manifestacija u Betini posvećena očuvanju višestoljetne tradicije drvene brodogradnje i betinske gajete kao njezina najprepoznatljivijeg simbola. Manifestacija uključuje regatu tradicijskih drvenih brodova, izložbe, radionice i kulturni program te okuplja velik broj sudionika i posjetitelja. Središnji događaj je „Regata za dušu i tilo“ posvećena očuvanju tradicijske drvene brodogradnje i jedrenja na tzv. latinsko jedro. Prvi put je održana 2003. godine, a danas predstavlja jednu od najvećih smotri tradicijskih drvenih brodova na Jadranu. Regata okuplja gajete, kaiće i leute, čime se oživljava način života otočnih težaka koji su nekada svakodnevno plovili između svojih posjeda. Održava se svake godine sredinom kolovoza, a osim natjecateljskog dijela uključuje i kulturno-zabavni program.
Ljetne večeri u Betini	Ljetne večeri u Betini je manifestacija usmjerena na jačanje kulturne scene i uključivanje lokalne zajednice. Obuhvaća kazališne predstave te koncerte klasične, jazz i suvremene glazbe, uz sudjelovanje renomiranih domaćih i međunarodnih umjetnika, čime se kontinuirano obogaćuje kulturna ponuda mjesta.
Tjedan folklor	Tjedan folklor u Betini održava se krajem lipnja kao višednevna manifestacija posvećena očuvanju i predstavljanju lokalne tradicije. Program uključuje nastupe folklornih skupina, prikaz narodnih običaja, večeri posvećene jeziku, glazbi i starim zanatima te završnu smotru folklor na kojoj sudjeluju domaća i gostujuća društva.
Uskrs u Betini	Uskrs u Betini obilježava se nizom vjerskih obreda i tradicijskih običaja koji imaju važnu ulogu u očuvanju lokalne baštine i identiteta. Posebno se ističe običaj čuvanja Božjega groba u crkvi sv. Frane, koji se prenosi s generacije na generaciju, a prvi slikovni zapis ove tradicije datira iz 1929. godine. U Muzeju betinske drvene brodogradnje uoči Uskrsa organiziraju se kreativne i edukativne radionice posvećene uskršnjim običajima.
Advent u Betini	Manifestacija Advent u Betini uključuje prigodne blagdanske sadržaje, sajmove rukotvorina, glazbene nastupe i društvena događanja u zimskom razdoblju. To je način povezivanja lokalne zajednice i turista u predblagdansko vrijeme.
Betinski pokladi	Betinski pokladi su tradicionalni karnevalski događaji s maškaranim povorkama, zabavnim programima i satiričnim prikazima. Pokladi su izraz pučke tradicije i socijalnog duha zajednice, s naglaskom na humor i zajedništvo tijekom zimskog vremena.

Ostale manifestacije i događaji

Naziv	Opis
Betinska regata u klasi Optimist i Laser	Betinska regata Održava se sredinom kolovoza kao tradicionalno jedriličarsko natjecanje u organizaciji Jedriličarskog kluba Žal. Okuplja velik broj mladih jedriličara iz Hrvatske i inozemstva koji se natječu u disciplinama Optimist i Laser.
Proslava blagdana sv. Frane	Proslava blagdana sv. Frane održava se 4. listopada u čast zaštitnika mjesta sv. Franje Asiškog, uz svečanu misu u župnoj crkvi i okupljanje vjernika iz cijelog otoka. Program uključuje liturgijsko slavlje, a često se nastavlja i zajedničkim druženjem u središtu mjesta.

Biciklijada od vale do vale	Biciklijada "Od vale do vale" sportski je događaj koja se održava u lipnju. Riječ je kružnoj biciklističkoj ruti koja povezuje Betinu i Jezera, uz popratni program po završetku utrke.
Boćarsko lito	Boćarski lito u Betini održava se tijekom ljetnih mjeseci kao tradicionalna manifestacija koja okuplja lokalne ekipe i gostujuće natjecatelje. Posebnost je ženski turnir, koji svake godine okuplja velik broj natjecateljica i publike te predstavlja jedan od najposjećenijih i najprepoznatljivijih događaja ljetnog programa u Betini. Također, u sklopu manifestacije održava se i dječji boćarski turnir.
Ostali događaji	Ostali događaji koji čine dio resursno-atraktivne osnove i okupljaju posjetitelje: Kulturni program (Sajam domaćih proizvoda, Zaplovi u gajeti, gastronomski događaji, obljetnice, izložbe, predstavljanja knjige i sl.) Sportski program (regate, Malonogometni turnir „Regule Pegule“ (MNK Kalafat), Međunarodni vaterpolski turnir, Svjetski dan hodanja, Outdoor maraton, i sl.) Dječji program (dječje predstave, karaoke, mali sajam, igre, projekcije crtanih filmova „Crtićmanija“, tematske radionice za djecu, dječji boćarski turnir i sl.), Ekološki program (radionice i događaji vezani uz zaštitu prirodne baštine) Zabavni program (koncerti zabavne glazbe)

Kulturne i vjerske ustanove

Muzeji, galerije i postavi

Naziv	Opis
Muzej betinske drvene brodogradnje	Muzej betinske drvene brodogradnje nalazi se u Betini na otoku Murteru, na adresi Vladimira Nazora 7. Riječ je o muzeju posvećenom očuvanju i interpretaciji tradicije drvene brodogradnje, osobito izrade betinske gajete kao prepoznatljivog simbola mjesta. Muzej je otvoren 2015. godine s ciljem prenošenja znanja o brodograditeljskom zanatu i očuvanja lokalne kulturne baštine. Stalni postav sastoji se od tri djela – zbirki, muzeja na otvorenom (izložba brodova u luci Jezera) i virtualnog muzeja. Uz izložbenu djelatnost, muzej organizira brojne aktivnosti, poput grupnih posjeta, edukativnih radionica, stručnih vodstava i izložbi, te različite programe usmjerene na upoznavanje pomorske i kulturne baštine mjesta.

Centri za posjetitelje

Naziv	Opis
Prezentacijski centar Betina	Prezentacijski centar parkova prirode nalazi se u središtu Betine, u obnovljenoj zgradi nekadašnjeg društvenog doma. Otvoren je 2017. godine kao projekt usmjeren na prezentaciju i promociju zaštićenih prirodnih područja Republike Hrvatske. Centar na jednom mjestu predstavlja hrvatske parkove prirode, s posebnim naglaskom na Nacionalni park Kornati, Nacionalni park Krka i Park prirode Vransko jezero. Osim informativne i edukativne uloge, služi i kao prostor za održavanje događanja, radionica i sl.

Sportsko rekreacijske građevine i tereni

Sportske građevine (nautička infrastruktura)

Naziv	Opis
Marina Betina	Marina Betina predstavlja važnu turističku atrakciju destinacije, posebno u području nautičkog turizma. Smještena u mirnoj i zaštićenoj uvali, marina privlači posjetitelje koji traže siguran vez, kvalitetnu infrastrukturu i neposredan kontakt s prirodnim ljepotama šireg područja. Njezina turistička vrijednost temelji se na povoljnom geografskom položaju, zbog čega predstavlja polazišnu točku za istraživanje brojnih otoka, uvala i zaštićenih prirodnih područja. Marina je posebno atraktivna nautičarima i ljubiteljima aktivnog odmora na moru, poput jedrenja, rekreativne plovidbe i boravka u prirodnom mediteranskom okruženju. Uređenost marine, dostupnost nautičkih usluga i spoj s tradicionalnim ambijentom Betine dodatno doprinose njezinoj atraktivnosti. Kao dio turističke ponude mjesta, marina ima važnu ulogu u jačanju prepoznatljivosti Betine kao destinacije usmjerene na održivi i kvalitetni nautički i aktivni turizam.

Sportske građevine na otvorenom

Naziv	Opis
Sportski centar Betina (Zdrače)	Sportski centar Betina nalazi se kod glavne mjesne plaže Zdrače u Betini. Sastoji se od malonogometnog igrališta s umjetnom travom i dječjeg igrališta. Prostor je opremljen klupama i rasvjetom te oblikovan zelenilom koje stvara ugodan ambijent za boravak i druženje.
Polivalentno dječje igralište Područne škole Betina (OŠ Murterski Škoji)	Polivalentno igralište Područne škole u Betini sastoji se od središnjeg višenamjenskog sportskog terena te obodnih tribina. Uz igralište su uređene i zone odmora sa zelenilom i urbanom opremom. Ukupne je površine 528 m ² . Njegova posebna atraktivnost proizlazi iz neobične kružne i uvučene forme igrališta i razigrane kolorističke obrade podloge, koja prostor pretvara u vizualno prepoznatljiv i dinamičan ambijent.
Vaterpolski klub Brodograditelj MarineTek	Vaterpolski klub „Brodograditelj MarineTek“ osnovan 1953. godine i ima dugu tradiciju razvoja sporta, osobito među djecom i mladima, kroz organizaciju treninga, natjecanja i škole plivanja. Vaterpolski teren Vaterpolski klub „Brodograditelj MarineTek“ nalazi se u samom središtu Betine, uz obalu na Trgu na moru, gdje se tijekom ljeta održavaju treninzi, utakmice, turniri i škola plivanja.
Jedriličarski klub „Žal“	Jedriličarski klub Žal osnovan je 1950. godine te predstavlja jedan od najstarijih sportskih klubova na području otoka Murtera i među najstarijim jedriličarskim klubovima šibenskog područja. Jedriličarski klub Žal raspolaže prostorom za rad i treninge smještenim u uvali Zdrače, koji uključuje hangarski prostor za smještaj jedrilica i opreme, prostorije kluba te sadržaje namijenjene edukaciji i radu s djecom i mladima. Klub koristi uređeni obalni prostor i pristup moru za provedbu škole jedrenja, treninga i organizaciju regata, a u sklopu hangara kluba nalazi se i prostor za rekreativne aktivnosti i kondicijsku pripremu članova.
Boćališta	U Betini se nalazi nekoliko boćališta koja imaju važnu sportsku, rekreacijsku, društvenu i kulturnu ulogu. Boćanje predstavlja jednu od najdugovječnijih sportskih tradicija mjesta te je i danas sastavni dio svakodnevnog života lokalnog stanovništva. Boćališta redovito koriste mještani svih generacija za rekreaciju, treninge, natjecanja i druženje, a tijekom godine na njima se održava niz tradicionalnih

	boćarskih manifestacija. U sklopu manifestacije „Betinsko boćarsko lito“ organiziraju se Ženski boćarski turnir, Betina Masters Cup, Memorijalni turnir „Ante Jakovčev Fratar – Mala Gospa“, Dječji boćarski turnir te Turnir bračnih parova povodom blagdana sv. Frane.
--	--

Turističke staze, putovi i ceste

Naziv	Opis
Pješačke i tematske staze	Poučna staza „Putevima baštine“ – tematska je edukativna ruta koja prolazi kroz povijesnu jezgru Betine i povezuje najvažnije lokalitete vezane uz kulturnu baštinu mjesta. Staza započinje na području betinskih brodogradilišta na jugoistočnoj strani mjesta, odakle se nastavlja prema središnjem dijelu naselja i Trgu na moru. Dalje prolazi uz muzej na otvorenom i obalni prostor, a zatim vodi prema Varoši, gdje se nalaze tradicionalne kamene kuće i uske ulice betinske povijesne jezgre. Ruta završava kod crkve sv. Frane, čime se zaokružuje prikaz kulturno-povijesne cjeline mjesta. Napoleonova cesta - na području Modrava predstavlja povijesni maslinarski put koji povezuje područje između Betine i kopnenog zaleđa. Nastala je početkom 19. stoljeća u vrijeme francuske uprave u Dalmaciji, a danas je očuvana kao dio mreže putova kroz modravske maslinike. Ruta prolazi kroz tradicionalni krški krajolik ispunjen suhozidima i maslinicima. Ukupna duljina trase iznosi oko 3 kilometra, a dio ceste je obnovljen i danas se koristi kao poljski put i staza za ljubitelje aktivnog turizma (pješačenje, planinarenje, bicikliranje i sl.) Poučna staza „Modrave-Prosika“ – biciklističko-pješačka je ruta duga oko 5 km koja povezuje područje Modrava, kanal Prosika i lokvu Benča. Staza prolazi kroz kulturni krajolik nekada najvećeg maslinika na istočnoj obali Jadrana, prateći tradicionalne suhozide, maslinike i krški teren. Ruta započinje u području Modrava te vodi kroz stare maslinike i poljoprivredne predjele, gdje su vidljivi ostaci suhozidne gradnje i tragovi tradicionalnog načina života. Nastavlja prema kanalu Prosika, mjestu gdje se spajaju more i Vransko jezero, a potom vodi do lokve Benča, nekada važnog pojilišta za stoku. Put Bilave – ruta koja povezuje glavne interesne točke mjesta s plažom Bilave. Zdrače – Plitka vala – ruta koja povezuje dužobalni prostor od plaže Zdrače do kampa Plitka Vala u duljini 4 km.
Biciklističke rute	Područje otoka Murtera nudi raznoliku mrežu biciklističkih ruta/staza međunarodnog, nacionalnog i regionalnog značaja koje ujedno prolaze područjem TZM Betina. EuroVelo 8 je jedna od glavnih europskih biciklističkih ruta iz mreže EuroVelo. Poznata je kao Mediteranska ruta jer prati obalu Sredozemnog mora. Sve navedene rute od značaja za Betinu su dio ili se nalaze u blizini te rute, što omogućuje bolju povezanost s europskom biciklističkom mrežom, privlačenje međunarodnih cikloturista te razvoj cikloturističke ponude. Ruta 214 „Najljepši vidikovci Murtera“ biciklistička je ruta duga je 5,4 km i vodi makadamskim putem od Murtera prema uvalama Kosirina i Lovišća. Riječ je o laganoj stazi, no zbog makadamske podloge i nekoliko uspona zahtijeva dobru kontrolu bicikla i osnovnu kondiciju. Staza prolazi kroz stare dijelove mjesta i vodi prema više panoramskih točaka s kojih se pruža pogled na murterski arhipelag, Kornate te planinske masive u zaleđu. Posebnost rute je zaustavljanje na vidikovcu Kosirina (Jasenovac) s kojeg se pruža pogled na uvalu Kosirinu i širi akvatorij. Ruta 215 „Murter-Betina“ biciklistička je kružna ruta duga 13 km. Povezuje ključne atrakcijske točke naselja Betine i Murtera. Ruta započinje u Murteru te se nastavlja uz obalu prema Betini, prolazeći kroz marinu i uređene obalne dijelove naselja. Dalje vodi kroz središte Betine, gdje je moguće vidjeti

tradicijsku drvenu brodogradnju i betinske gajete, a zatim se nastavlja obalnim putem uz arheološko nalazište Colentum prema uvali Hramina u Murteru. Ruta zatim ide na zapad prema uvali Vršak podno Velikog vrha. Zatim uz obalu prema plaži Podvrške i Slanici, a zatim podno brda Raduč dalje ŽC 6250 prema Betini.

Ruta 216 „Bodulska priča“ biciklistička je ruta duga 28,4 km. Kružnog je tipa, i povezuje sva naselja na otoku Murteru - Murter, Jezera, Tisno i Betinu. Trasa kombinira obalne dionice, uspone prema unutrašnjosti otoka i prolazak kroz sva četiri mjesta, pružajući cjelovit doživljaj murterskog krajolika, plaža i tradicijskih naselja. Posebnost rute je zaustavljanje na vidikovcu Jasenovcu (Kosirina) s kojeg se pruža pogled na uvalu Kosirinu i širi akvatorij.

Ruta 201 „Putem maslina“ kružna je biciklistička ruta duljine 17,4 km koja povezuje područje Pirovca i Vranskog jezera kroz prepoznatljiv mediteranski krški krajolik obilježen maslinicima, suhozidima i tradicionalnim poljoprivrednim površinama. Trasa se pruža kombinacijom makadamskih i asfaltiranih putova te je prilagođena rekreativnim biciklistima i posjetiteljima zainteresiranim za aktivni boravak u prirodi. Započinje u središtu Pirovca gdje nastavlja ulicom Put sv. Ante (ŽC 6068) te se nastavlja županijskom cestom ŽC 6068 (Put sv. Ante) gdje podno brda Drašnjak skreće na makadamski put kojim nastavlja do Vranskog jezera. U ovom dijelu trase staza prolazi kroz maslinike, suhozide i prirodni krajolik sve do predjela Prosika. Povratni dio trase vodi uz obalni pojas te se ponovno spaja na državnu cestu D8, kojom se ruta vraća prema središtu Pirovca.

Ruta 204. „Vransko Jezero“ kružna je biciklistička ruta ukupne duljine 47,4 km. Staza započinje u središtu Pirovac te asfaltom vodi prema Jadranskoj magistrali, gdje se skreće lijevo u smjeru Zadra (uz oprez pri uključivanju u promet). Nakon nekoliko kilometara vožnje magistralom, ruta se odvaja na stari, zatvoreni dio ceste koji uz more vodi do Prosike. U Prosici ruta prelazi magistralu (potreban dodatni oprez) i nastavlja širokim makadamom prema Vransko jezero. Uz obalu jezera slijedi niz blagih uspona do oko 100 m nadmorske visine, uz otvorene poglede i ugodnu podlogu. Dalje staza prati obalu jezera, zatim se spušta prema Vrani i izlazi na lokalnu cestu prema Pakoštanima. Nakon kraćeg dijela vožnje asfaltom, ruta se ponovno vraća na makadamske putove kroz maslinike i polja, te se spaja na magistralu kod Prosike, odakle se istim putem vraća u Pirovac.

Plaže

Naziv	Opis
Plaža Zdrače	Glavna mjesna plaža duljine oko 200 metara. Podloga je pješčano-šljunčana i djelomično betonska. Opremljena je osnovnim komunalnim sadržajima – tušem i sanitarnim čvorom (pokretnim). U sklopu plaže sezonski rade ugostiteljski objekti (restoran i kafić). Također, u blizini plaže se nalazi malonogometno igralište s umjetnom travom i dječje igralište (sportski centar Zdrače). U pogledu tematizacije radi se u gradskoj plaži.
Plaža Kosirina	Plaža Kosirina smještena je u istoimenoj uvali na zapadnom dijelu otoka Murtera. Prostor plaže nalazi se na području naselja Betina i Murtera. Procjenjena duljina plaže iznosi oko 900 metara, dok površina plažnog (kupališnog prostora) obuhvaća minimalno 5,0 tis. m ² . Podloga je raznolika, a čine je pijesak, šljunak te stijene i krupno kamenje. Na plaži su dostupni osnovni sadržaji u sklopu kampa Kosirina, uključujući restoran i kafić, tuševe te dječje igralište, što je čini pogodnom za obiteljski boravak i cjelodnevno zadržavanje. U pogledu tematizacije, radi se o prirodnoj plaži, pretežito u funkciji turističkog kampa, s teže dostupnim dijelovima.
Plaža Plitka Vala	Plaža Plitka vala smještena je južno od središta Betine. Prostor plaže karakterizira raznolika podloga koju čine šljunak, beton i kamene ploče, kao i stijene i krupno kamenje. Plaža se proteže u duljini od oko 300 metara (uz kamp Plitka Vala) te je djelomično okružena prirodnom sjenom. Uređena je osnovnom infrastrukturom u sklopu kampa, uključujući restoran i kafić, tuševe te dječje igralište, što je čini pogodnom za obiteljski boravak i rekreaciju. U pogledu tematizacije, radi se o prirodnoj plaži, u funkciji turističkog kampa.
Plaža Bilave	Plaža Bilave je mjesna plaža duljine oko 800 metara. Podloga je šljunčana i djelomično betonska. Opremljena je osnovnim komunalnim sadržajima – parkiralištem., tušem, sanitarnim objektom i dječjim igralištem. U sklopu plaže sezonski rade ugostiteljski objekti (restoran i kafić). U pogledu tematizacije radi se o gradskoj plaži.
Plaža Bisaga	Plaža Bisaga je mala prirodna plaža između kampa Plitka Vala i Lovišća (Jezera). Obala je duga oko 200 metara, a čine je betonske ploče, stijene i krupno kamenje, dok je morsko dno kamenito.
Plaža Kalebić	Plaža Kalebić je šljunčana plaža, koja se nalazi u uvali Prosika. Duljine je oko 200 metara. U pogledu tematizacije, radi se o prirodnoj plaži, pretežito u funkciji turističkog kampa Kalebić.
Plaža Lučica	Plaža Lučica nalazi se u istoimenoj uvali. Obala je duga oko 350 metara, a čine je šljunak te dijelovi s betonom i kamenim pločama. U pogledu tematizacije, plaža je prirodna, u funkciji turističkih kampova Oaza, Paradiso i Romantica.
Plaža Malo Tatinje	Plaža Malo Tatinje je mala prirodna plaža u istoimenoj uvali, nedaleko od uvale Prosike. Duljine je oko 200 metara, a čine je šljunčani i stjenoviti dijelovi. U pogledu tematizacije radi se o teže dostupnoj plaži izvan neposredne blizine naselja ili turističkih kompleksa do koje je potreban pristup makadamskim putem u duljini 200 metara od DC 8.
Plaža Pačipolje	Plaža Pačipolje nalazi se sjeverno od kampa Plitka Vala. Obala je duga oko 600 metara, a čine je šljunak te dijelovi s betonom i kamenim pločama. Plaža Pačipolje uska je šljunčana plaža smještena uz obalni pojas i lokalnu prometnicu (Obala Petra Krešimira IV). Karakterizira je čisto i plitko more te mirnije okruženje, zbog čega je pogodna za rekreativno kupanje i boravak lokalnog stanovništva i posjetitelja.
Plaža Porat	Plaža Porat (Prosika) prirodna plaža duljine oko 200 metara. Nalazi se podno vrha Tuštica u sjevernom dijelu Pirovačkog zaljeva. To je manja prirodna udaljena šljunčana plaža bez komunalnih sadržaja, namijenjena kupcima koji vole prirodan ambijent.
Plaža Veliko Tatinje	Plaža Veliko Tatinje je mala prirodna plaža u istoimenoj uvali. Duljine je oko 100-njak metara, a čine je šljunak, dok je manji dio stjenovit s krupnim kamenjem. U pogledu tematizacije radi se o teže dostupnoj plaži izvan neposredne blizine naselja ili turističkih kompleksa do koje je potreban pristup makadamskim putem u duljini 200 metara od DC 8.

9. Javna turistička infrastruktura

Pravilnikom o javnoj turističkoj infrastrukturi (NN 126/21) definirana je turistička infrastruktura kao infrastruktura na području turističke destinacije koja izravno ili neizravno utječe na razvoj turizma i turističke ponude. Javna turistička infrastruktura izgrađena je na općem dobru, kontinuirano je ili dijelom godine u funkciji turizma te je dostupna svima pod jednakim uvjetima sukladno njezinoj prirodi i namjeni. Dijeli se na primarnu (izravno utječe na turizam i turističku ponudu) i sekundarnu.

Primarna infrastruktura koja izravno utječe na razvoj turizma i turističke ponude na području TZM Betina prikazana je u sljedećoj tablici.

Tablica 17. Primarna turistička infrastruktura na području TZM Betina, izvor: Registar javne turističke infrastrukture, izvod TZM Betina

Vrsta infrastrukture	Broj/opis
Biciklističke rute i popratna infrastruktura	Eurovelo 8 „Meditranska ruta“ Murter-Betina (staza 215) Bodulska priča (staza 216) Najljepši vidikovci (staza 214) Vransko jezero (staza 204) Putem Maslina (staza 201)
Dvorci, utvrde i kurije	/
Kongresni centri	/
Odmorišta i vidikovci	Odmorište i vidikovac Kosirina (Jasenovac)
Kamp odmorista	Kamp „Kosirina“ Kamp „Plitka vala“ Kampiralište „Kalebić“ Kamp „Oaza“ Kampiralište „Matija“ Kamp odmorista „Paradiso“ Kamp u domaćinstvu „Romantika“ Kamp u domaćinstvu „Romantika 2“ Kamp u domaćinstvu „Sandra“
Kupališta, plaže i popratna infrastruktura	Zdrače, Bilave, Kosirina, Plitka Vala
Planinarska infrastruktura: planinarski putovi i planinarski objekti (domovi, kuće, skloništa)	/
Pješačke trekking staze i staze dugog hodanja	
Poučne, hodočasničke, konjičke, zipline i druge tematske staze	„Putevima baštine“ "Napoleonova cesta" „Modrave – kanal Prosika“
Trgovi	Trg na moru
Staze, šetnice, stajališta uz more, jezera i rijeke	Zdrače- Plitka vala Put Bilave
Centri za posjetitelje	Prezentacijski centar Betina
Interpretacijski centri	Muzej betinske drvene brodogradnje

Info ploče i turistička signalizacija	Turističko informativni centar Betina Info table Info kiosk
Vozila odnosno plovila namijenjena za prijevoz posjetitelja turističkih atrakcija	Gajeta Marija (Muzej betinske drvene brodogradnje) Turistički vlak

Sekundarna infrastruktura ne utječe izravno na razvoj turizma i samo je dijelom godine ili samo sporednom funkcijom u službi turizma. U sljedećoj tablici prikazana je sekundarna turistička infrastruktura.

Tablica 18. Sekundarna turistička infrastruktura TZM Betina, izvor: Registar javne turističke infrastrukture, izvod TZM Betina

Vrsta infrastrukture	Broj/opis
Arheološko nalazište	Gradina (Colentum) Pačipolje Sustipanac
Povijesni spomenici	Kuća Paškvalin (spomen ploča) Zgrada uljare Spomenik betinskim brodograditeljima
Parkirališta	4 javna parkirališta I zona - Trg na moru II zona - Dolac, Zdrače, Obala Kralja Petra Krešimira IV
Javni sanitarni čvorovi	/
Sportski objekti i ostala sportska infrastruktura	Marina Betina Sportski centar Betina (Zdrače) Polivalentno dječje igralište Područne škole Betina Vaterpolsko igralište na otvorenom (VK „Brodograditelj MarineTek“) Jedriličarski klub „Žal“ Boćališta
Rodne kuće poznatih osoba	/

10. Komunalna infrastruktura

Komunalna infrastruktura ima važnu ulogu u funkcioniranju destinacije te izravno utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva, jednodnevnih posjetitelja i turista. U ovom poglavlju analiziraju se ključni elementi komunalne infrastrukture destinacije, uključujući vodoopskrbu i odvodnju, gospodarenje otpadom te energetska i telekomunikacijska mreža.

10.1. Energetska infrastruktura

Na području TZM Betina, električnu energiju distribuira HEP Elektra Šibenik. Sustav se sastoji od transformatorskih postrojenja te mreže dalekovoda i kablova kojima se omogućuje korištenje i distribucija električne energije prema krajnjim korisnicima.

Područje Betine napaja se električnom energijom putem mreže vodova 10 kV. Na području naselja Betine nalaze se ukupno četiri trafostanice (TS Bilave, TS Betina 1, TS Betina 2 i TS Plitka Vala). Glavna trafostanica preko koje se područje Betine napaja električnom energijom nalazi se u Tisnom. Trafostanica TS 30/10 kV Tisno se napaja naponom 30 kV iz TS 220/110/30 kV Bilice preko DV 110 kV, pod naponom 30 kV (do stupa oznake 41, na području Općine Vodice) i dalje starijim vodom 30 kV do transformatorske stanice.

Prema raspoloživim podacima za 2023. godinu (Desetogodišnji (2025.-2034.) plan razvoja distribucijske mreže HEP ODS-a), transformatorska stanica Tisno (30/10 kV) ostvarila je relativno vršno opterećenje od 63,8 %. Glavna višenaponska stanica (Bilice, 110/35 kV) zabilježila je relativno vršno opterećenje od 54,9 %.

U razdoblju 2022.-2024. godine ukupna količina potrošene električne energije na području Betine povećana je za 16,6 %, odnosno 14,7 % tijekom ljetnih mjeseci (VI-IX mjesec).

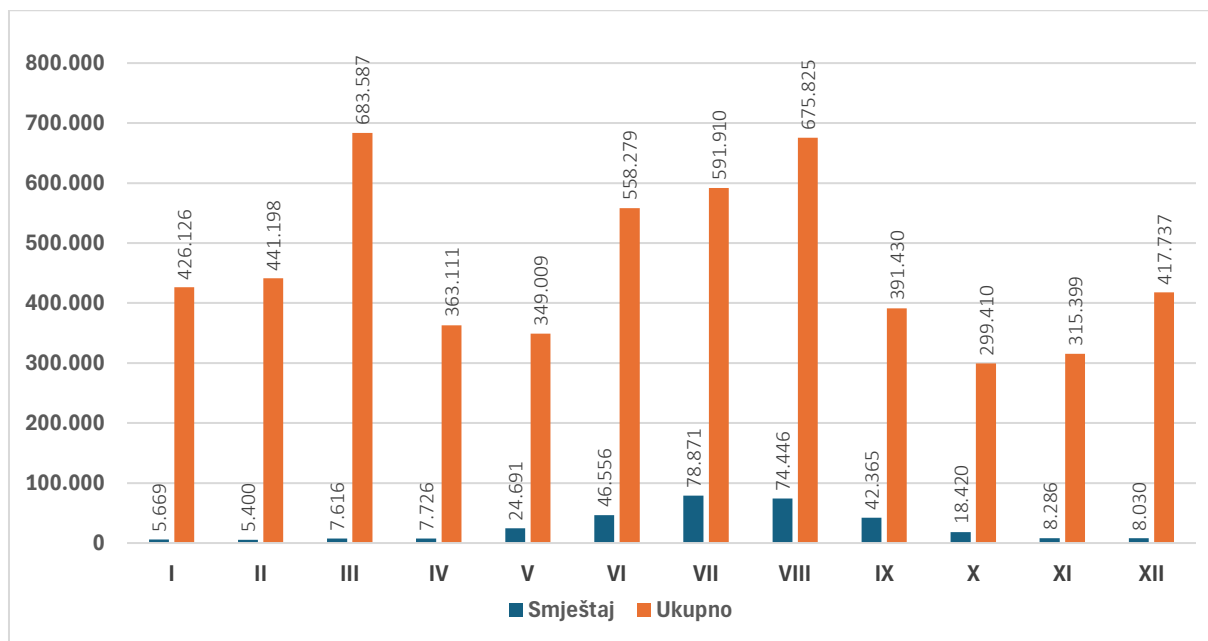
Ukupna količina potrošnje električne energije u destinaciji tijekom 2024. godine iznosila je 5.513.021 kWh, pri čemu je, očekivano, bila najveća tijekom ljetnih mjeseci. U strukturi ukupne potrošnje električne energije u 2024. godini najveći udio ima kategorija kućanstva (60,9 %), a zatim slijede kategorija gospodarstvo (33,1 %) i smještaj (6,0 %).

Tablica 19. Potrošnja električne energije (u kWh) prema vrstama potrošača na području TZM Betina tijekom 2024. godine, izvor: HEP ODS Elektra Šibenik, obradio Level Project d.o.o.

Mjesec	Smještaj	Kućanstva	Gospodarstvo	Ukupno
I	5.669	240.149	180.308	426.126
II	5.400	285.838	149.960	441.198
III	7.616	521.504	154.467	683.587
IV	7.726	207.079	148.306	363.111
V	24.691	189.632	134.686	349.009
VI	46.556	373.248	138.475	558.279
VII	78.871	322.459	190.580	591.910
VIII	74.446	388.559	212.820	675.825
IX	42.365	209.808	139.257	391.430
X	18.420	156.074	124.916	299.410
XI	8.286	186.252	120.861	315.399
XII	8.030	279.010	130.697	417.737
Ukupno	328.076	3.359.612	1.825.333	5.513.021
Udio (u %)	6,0	60,9	33,1	100

Tijekom 2024. godine potrošnja u smještajnim objektima iznosila je 328.076 kWh, što je za 12,9 % više u odnosu na 2023. godinu. Udio potrošnje električne energije tijekom ljetnih mjeseci (VI-IX) u 2024. godini povećan je za 19,1 % u odnosu na 2023. godinu. Potrošnju električne energije karakterizira izrazita sezonalnost pa je tako tijekom ljetnih mjeseci u 2024. godini bilo potrošeno ukupno 73,9 % godišnje potrošnje električne energije.

Slika 17. Mjesečna potrošnja električne energije (u kWh) na području TZM Betina tijekom 2024. godine (ukupno i smještaj), izvor: HEP ODS Elektra Šibenik, obradio Level Project d.o.o.

Tablica 20. Mjesečna potrošnja električne energije (u kWh) u smještajnim objektima na području TZM Betina tijekom 2023. i 2024. godine, izvor: HEP ODS Elektra Šibenik, obradio Level Project d.o.o.

Mjesec	2023.	2024.
I	7.324	5.669
II	5.150	5.400
III	7.428	7.616
IV	14.373	7.726
V	26.573	24.691
VI	19.922	46.556
VII	77.675	78.871
VIII	66.786	74.446
IX	39.032	42.365
X	14.543	18.420
XI	6.197	8.286
XII	5.600	8.030
Ukupno	290.603	328.076
Udio VI-IX	70,0	73,9

Tijekom 2024. godine potrošnja u kućanstvima iznosila je 3.359.612 kWh, što je za 22,2 % više u odnosu na 2023. godinu. Udio potrošnje električne energije tijekom ljetnih mjeseci u 2024. godini povećan je za 28,0 % u odnosu na 2023. godinu. Tijekom ljetnih mjeseci u 2024. godini potrošeno je ukupno 38,5 % godišnje potrošnje električne energije u kućanstvima, što je porast udjela za 1,7 % u odnosu na prethodnu godinu.

Tablica 21. Mjesečna potrošnja električne energije (kWh) u kućanstvima na području TZM Betina tijekom 2023. i 2024. godine, izvor: HEP ODS Elektra Šibenik, obradio Level Project d.o.o.

Mjesec	2023.	2024.
I	249.866	240.149
II	218.261	285.838
III	290.908	521.504
IV	235.413	207.079
V	205.363	189.632
VI	214.512	373.248
VII	312.071	322.459
VIII	358.961	388.559
IX	125.439	209.808
X	148.835	156.074
XI	171.083	186.252
XII	218.645	279.010

Ukupno	2.749.357	3.359.612
Udio VI-IX	36,8	38,5

Daljnji razvoj elektroenergetske infrastrukture uvjetovan je porastom potrošnje električne energije te potrebom za povećanjem razine sigurnosti opskrbe postojećih potrošača. Bolja elektroenergetska opskrba na području otoka Murtera temelji se na izgradnji nove transformatorske stanice TS 110/30/10(20) kV Kapela te formiranju prstena dalekovoda napona 110 kV koji će se vezati na DV 110 kV Bilice-Biograd i DV 110 kV Vodice (Kapela)-Bilice.

Paralelno s tim sustavom postupno će se razvijati i mreža napona 30 (35) kV s transformatorskim stanicama Vodice i Stankovci (Crljenak) te transformatorskim stanicama Tisno i Murter koje će biti povezane dvostrukim napajanjem. Na otoku Murteru, zbog očekivanog intenzivnog turističkog razvoja, predviđena su značajna ulaganja u nove distributivne elektroenergetske objekte. Planirana je gradnja nove transformatorske stanice TS 30/10 kV Murter, snage 4+4 MVA, uz državnu cestu DC 121. TS Murter će biti povezana kabelskim vodovima s TS Tisno i TS Kapela, a izgradnja je predviđena u etapama. Na području naselja Betine planirana je izgradnja nove tri trafostanice snage 10 kV na području Pačipolja, Prosike i Modrava. Za cijelo područje otoka Murtera planirano je uvođenje 20 kV napona (zatvaranjem prstena podmorskih kabela iste snage), pri čemu će do tada postojeća i proširena mreža funkcionirati na naponu 10 kV s tim da se svi objekti izvode s 20 kV opremom.

Punionica za automobile utične snage 22 kW instalirana je na području marine i brodogradilišta Betina u ulici N. Škevina 15.

Korištenje obnovljivih izvora energije u turističkim destinacijama doprinosi održivom razvoju, povećanju energetske učinkovitosti i smanjenju negativnih utjecaja na okoliš. Sukladno PPUO Tisno, unutar građevinskog područja naselja Betina predviđeno je korištenje energije iz obnovljivih izvora, a prvenstveno energije Sunca. Unutar građevinskih područja naselja, osim u dijelu zaštićene kulturno povijesne cjeline Betine, dopušta se ugradnja fotonaponskih sustava i toplinskih kolektora radi elektrifikacije pojedinačnih zgrada, proizvodnje električne energije manje snage (do 200 kW), zagrijavanja vode te sustava hlađenja i ventilacije. Fotonaponski elementi i toplinski kolektori mogu se postavljati na krovne površine i nadstrešnice, pri čemu njihova ukupna površina na krovu nije ograničena. Njihova ugradnja mora biti izvedena na način koji ne ometa niti ugrožava korištenje i funkcionalnost susjednih građevnih čestica. Područje destinacije ima visoku stopu potencijalne solarne iskoristivosti koja iznosi između 1350-1.500 kWh/m².

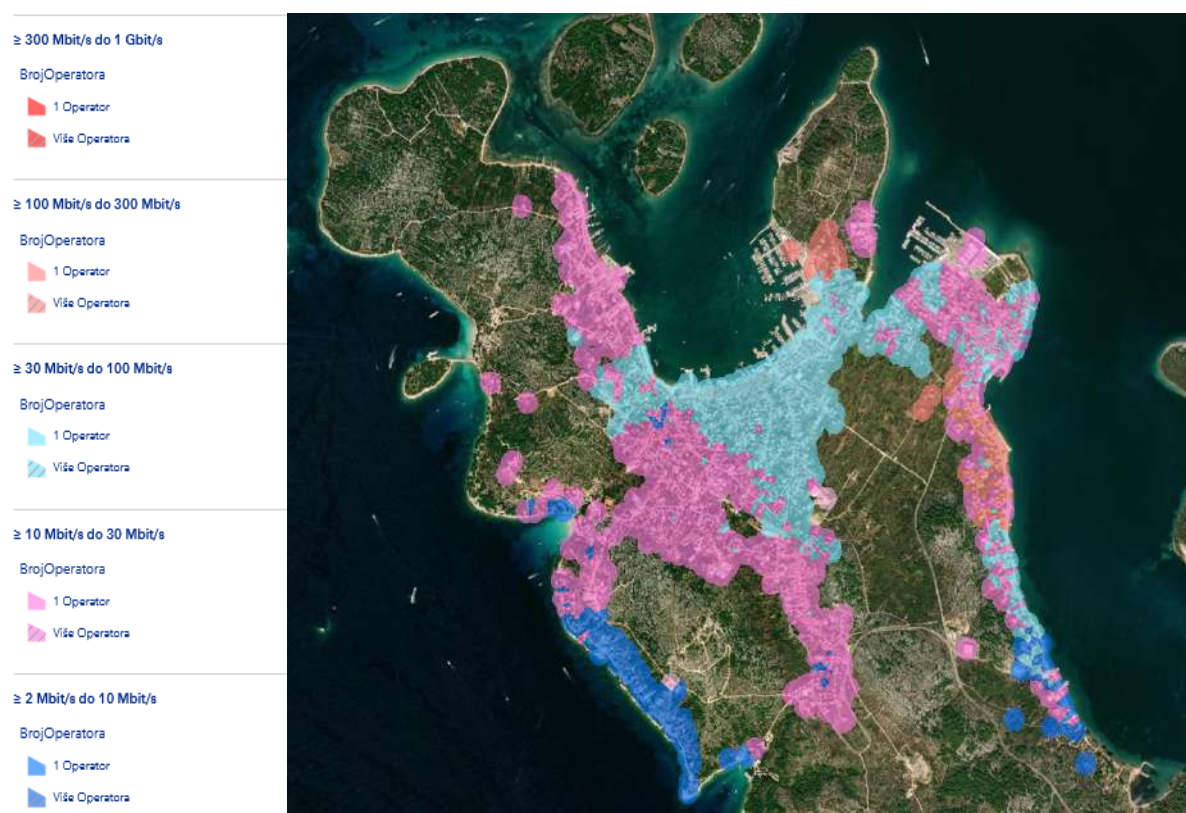
10.2. Telekomunikacijska infrastruktura i dostupnost internetu

Postojeći elektronički komunikacijski sustav prijenosa na području Općine Tisno zasniva se na radio relejnim postajama Raduč (Murter) i Gračina (Tisno).

Trenutna analiza stanja dostupnosti pokretnog i nepokretnog širokopojasnog pristupa na području TZM Betina je analizirana na temelju podataka Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (HAKOM-a).

Na području TZM Betina vlastitom nepokretnom pristupnom telekomunikacijskom infrastrukturuom raspolaže jedan operator. Osigurana je dostupnost širokopojasnog pristupa različitih brzinskih razreda, od osnovnih paketa ≥ 2 Mbit/s do 10 Mbit/s do većih brzina 100 Mbit/s-300 Mbit/s. Tek manji broj lokacija ima brzine veće od 1 Gbit/s (npr. recepcija kampa Plitka Vala). Najveći dio naselja Betina ima brzine širokopojasnog pristupa 10 Mbit/s-30 Mbit/s, dok pojedini dijelovi naselja imaju brzinu 30 Mbit/s-100 Mbit/s (npr. Zdrače). Najveći broj kućanstava koji imaju brzinu ≥ 100 Mbit/s do 300 Gbit/s evidentiran je na području Bilava.

Slika 18. Brzine širokopojasnog pristupa u nepokretnoj mreži na području TZM Betina (isječak), izvor, HAKOM (2025)

Pokretna telekomunikacijska mreža je dobro razvijena. Prema prikazu pokrivenosti pokretnom mrežom (HAKOM, III. tromjesečje 2025.), na području Betine osigurana je dostupnost mobilnog širokopojasnog pristupa u rasponu brzina ≥ 2 Mbit/s do 30 Mbit/s te ≥ 30 Mbit/s do 100 Mbit/s.

Veći dio područja obuhvaćen je signalom više operatora, što doprinosi konkurentnosti i stabilnosti usluge, dok su u pojedinim dijelovima prisutne mreže jednog operatora. Pokrivenost je kontinuirana u naseljenom području naselja Betina s brzinom 30 Mbit/s-100 Mbit/s, dok je u pojedinim dijelovima brzina smanjena na brzinu ≥ 2 Mbit/s do 30 Mbit/s.

Pokrivenost Betine 5G NR radijskim postajama raste te je u srpnju 2025. na području naselja Betine bilo uspostavljeno 19 5G NR postaja.

Općina Tisno sudjelovala je na projektu 4WIFIEU kojim je omogućeno besplatan pristup bežičnom internetu (Wi-Fi) na javnim prostorima kao što su parkovi, trgovci, javne zgrade i ustanove u EU-u. Na području Betine usluga je osigurana u samom središtu naselja na Trgu na moru.

Slika 19. Brzine širokopojasnog pristupa u pokretnoj mreži na području TZM Betina (isječak), izvor: HAKOM (2025)

Ukupno gledano, mobilna mreža na području TZM Betina osigurava osnovne i srednje brzine prijenosa podataka, dostatne za svakodnevne komunikacijske i turističke potrebe, uz mogućnost daljnjeg unaprjeđenja kapaciteta u razdobljima pojačanog sezonskog opterećenja. Ukoliko se navedeno razmatra u kontekstu razvoja turističke ponude za digitalne nomade, postojeća razina mobilne mreže predstavlja dobru osnovu, ali ne i dostatan preduvjet za pozicioniranje destinacije kao konkurentne „remote-work“ lokacije. Digitalni nomadi zahtijevaju stabilne, visokopropusne i pouzdane veze s malom latencijom, osobito za videokonferencije, rad u oblaku i prijenos većih količina podataka.

Stoga bi, uz postojeću pokrivenost, bilo poželjno dodatno jačanje kapaciteta mobilne (4G/5G) mreže te daljnje unaprjeđenje nepokretne širokopojasne infrastrukture, osobito u smještajnim objektima i zajedničkim radnim prostorima. Time bi se osigurala stabilnost usluge i u razdobljima vršnog sezonskog opterećenja te stvorili preduvjeti za razvoj cjelogodišnje ponude usmjerene prema digitalnim nomadima.

S obzirom na sezonsko povećanje broja korisnika, osobito tijekom turističke sezone, osiguranje stabilne i dostatne širokopojasne infrastrukture predstavlja važan preduvjet za daljnji razvoj turizma, digitalnih usluga i kvalitete života lokalnog stanovništva. Stoga je preporučljivo kontinuirano pratiti stanje pokrivenosti te planirati daljnja ulaganja u mrežnu infrastrukturu, osobito u zonama povećanog turističkog opterećenja i u rubnim dijelovima naselja. Međutim, potrebno je spomenuti kako njezina realizacija uvelike ovisi o pružateljima telekomunikacijskih usluga koje financiraju izgradnju i unaprjeđenje infrastrukture. Također, u kontekstu dostupnosti očekuju se nova ulaganja u gradnju svjetlovodnih distribucijskih mreža.

10.3. Vodoopskrba i odvodnja

10.3.1 Vodoopskrbni sustav

Sustavima javne vodoopskrbe na području TZM Betina upravlja trgovačko društvo Vodovod i odvodnja d.o.o. sa sjedištem u Šibeniku. Vodoopskrba na otoku Murteru započela 1960-tih godina. Područje se opskrbljuje pitkom vodom iz regionalnog vodoopskrbnog sustava Šibenik (Krka)-Zadar, uz korištenje izgrađenog sustava s korištenjem voda sa izvorišta Dubrava (Jandrić I Q=28 l/s, Jandrić II Q=9 l/s), kaptaže Kovče Q=22 l/s i Krke (zahvat Jaruga). Utvrđene su sljedeće norme potrošnje vode: stanovništvo 300 l/st/dan, hoteli I kategorije. 550 l/turist/dan – hoteli II kategorije. 300 l/turist/dan. Te su norme na gornjoj granici stvarne potrošnje te je uz njih predviđena i srednja dnevna potrošnja vode na razini destinacije od oko 70 l/s.

Vodoopskrbni sustav na području Općine Tisno svojim kapacitetom ne zadovoljava potrebe stanovništva. Na području Prosike nema izgrađene vodovodne mreže

Prema podacima Vodovoda i odvodnje d.o.o. u naselju Betina je 2024. godine bilo ukupno 945 priključaka. U strukturi priključaka prema vrsti potrošača u 2024. godini, kućanstva su činila 92,9 % (876 priključaka), dok se ostatak odnosio na gospodarske subjekte 7,1 % (67 priključaka).

Ukupan broj priključaka u razdoblju 2020.-2024. godine povećan je za 6,7 %, pri čemu za 42,6 % u kategoriji gospodarskih subjekata i 4,6 % u kategoriji kućanstava. U 2024. godini ukupan broj priključaka povećan je za 1,3 % u odnosu na 2023. godinu. Ukupan broj priključaka u kategoriji gospodarskih subjekata povećan je za 9,8 %, odnosno 0,7 % u kategoriji kućanstava u istom razdoblju.

Tablica 22. Kretanje broja priključaka na sustav vodoopskrbe na području TZM Betina za razdoblje 2020.-2024. godine, izvor: Vodovod i odvodnja d.o.o., obradio Level Project d.o.o.

Godina	Domaćinstva	Privreda	Ukupno
2020.	839	47	886
2021.	852	46	898
2022.	869	59	928
2023.	872	61	933
2024.	878	67	945
Δ24/20 (u %)	4,6	42,6	6,7
Δ24/23 (u %)	0,7	9,8	1,3

U razdoblju 2020.-2024. godine ukupna potrošnja vode u destinaciji porasla je za 29,3 %. Pritom u kategoriji kućanstva za 14,7 %, odnosno 69,2 % u kategoriji gospodarskih subjekata.

U 2024. godini ukupno je potrošeno 115.164 m³ što je 8,3 % u odnosu na 2023. godinu. Također, porast potrošnje u kategoriji gospodarskih subjekata bio je veći za 16,2 %, a u kategoriji kućanstava za 4,5 %.

Tablica 23. Kretanje potrošnje vode u kućanstvima i gospodarskim objektima na području TZM Betina za razdoblje 2020.-2024. godine, izvor: Vodovod i odvodnja d.o.o., obradio Level Project d.o.o.

Godina	Domaćinstva (m ³)	Privreda (m ³)	Ukupno (m ³)
2020.	65.164	23.871	89.035
2021.	72.929	29.610	102.539
2022.	74.153	32.546	106.699
2023.	71.532	34.757	106.289
2024.	74.773	40.391	115.164
Δ 24/20 (u %)	14,7	69,2	29,3
Δ24/23 (u %)	4,5	16,2	8,3

Tijekom godine postoje sezonske oscilacije u potrošnji vode, koje očekivano rastu tijekom ljetnih mjeseci. U 2024. godini tijekom ljetnih mjeseci potrošeno je 60,7 % ukupne godišnje potrošnje vode. Pritom u kategoriji kućanstava ukupno 61,9 %, odnosno u gospodarskim objektima 58,4 %. Razlika između ukupne potrošnje vode u mjesecu s najmanjom potrošnjom (veljača) te mjeseca s najvećom potrošnjom (kolovoz) iznosi 571,8 %.

Tablica 24. Kretanje potrošnje vode po mjesecima u kućanstvima i gospodarskim objektima na području TZM Betina u 2022. godini, izvor: Vodovod i odvodnja d.o.o., obradio Level Project d.o.o.

Mjesec	Domaćinstva (m ³)	Privreda (m ³)	Ukupno (m ³)
I	2.906	889	3.795
II	2.562	1.000	3.562
III	2.632	1.446	4.078
IV	3.893	4.278	8.171
V	4.883	3.150	8.033
VI	6.187	4.601	10.788
VII	9.275	4.980	14.255
VIII	16.263	7.668	23.931
IX	14.592	6.347	20.939
X	4.739	3.476	8.215
XI	3.761	1.695	5.456
XII	3.080	861	3.941
Ukupno	74.773	40.391	115.164
VI-IX (u %)	61,9	58,4	60,7

Ukupna potrošnja vode na području TZM Betina u značajnoj je mjeri uvjetovana turističkom aktivnošću, koja generira povećanu potražnju kako u kućanstvima (privatni smještaj, kuće za odmor), tako i u gospodarskim subjektima. Stoga je opterećenje sustava vodoopskrbe izravno

povezano s intenzitetom turističke sezone te zahtijeva planiranje kapaciteta u skladu s vršnim sezonskim potrebama.

U narednom razdoblju planira se daljnji razvoj i proširenje vodoopskrbne mreže na području naselja, uz izgradnju potrebnih infrastrukturnih građevina radi osiguranja kvalitetne i sigurne opskrbe pitkom vodom za postojeće i planirane korisnike. Poseban naglasak stavlja se na proširenje sustava prema novim ugostiteljsko-turističkim te gospodarskim (poduzetničkim) proizvodnim zonama, čime će se omogućiti njihov održiv razvoj i funkcionalno povezivanje s postojećom komunalnom infrastrukturuom. Sukladno planskim odredbama, obvezno je priključenje svih građevina unutar građevinskog područja naselja na javni vodoopskrbni sustav, kako bi se podigla ukupna razina komunalnog standarda.

Daljnji razvoj vodoopskrbe na priobalnom i otočnom području otoka Murtera i okolice zahtijeva slijedeće zahvate:

- izgradnju novog dovodnog cjevovoda za Murter, od vodospreme Tisno do nove vodospreme Podnište dužine oko 4.500 m, promjer 450-500 mm,
- rekonstrukciju i dogradnju vodovodne mreže Murtera, promjer 150-200 mm u dužini od više tisuća metara (izvođenje u etapama),
- proširenje vodovodne mreže prema novim turističkim i gospodarskim objektima ukoliko svojim kapacitetima ne udovoljava potražnji.

10.3.2 Odvodnja

Na području TZM Betina ne postoji adekvatan sustav javne odvodnje i kanalizacijska mreža koja se kontinuirano održava i razvija radi osiguranja kvalitetnog i učinkovitog zbrinjavanja otpadnih voda.

Projektom „Aglomeracija Murter-Betina“ bio je planiran daljnji razvoj i unaprjeđenje sustava javne odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na području naselja Betine i Murtera kroz izgradnju preostalih faza glavne i sekundarne mreže te uređaja za pročišćavanje otpadnih voda (UPOV) (radovi započeli 2007. godine). Planirani zahvati trebali su obuhvatiti izgradnju novih gravitacijskih kolektora i tlačnih cjevovoda, dodatnih crpnih stanica te uređaja za pročišćavanje otpadnih voda II. stupnja pročišćavanja kapaciteta 10.500 ES. Također je bila predviđena sanacija dijela postojeće vodoopskrbne mreže radi povećanja sigurnosti, učinkovitosti i pouzdanosti sustava. Međutim, projekt nije realiziran zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa te ostalih administrativnih poteškoća, zbog čega se njegova provedba ne očekuje niti tijekom razdoblja provedbe ovog Plana.

Za pojedinačne objekte otpadne vode mogu se zbrinjavati na dva načina: prikupljanjem u vodonepropusne sabirne jame uz redoviti odvoz od strane ovlaštene osobe ili izgradnjom objekata s ugrađenim uređajem za pročišćavanje sanitarnih otpadnih voda, nakon čega se pročišćene vode ispuštaju u prirodni prijemnik. Odabir odgovarajućeg rješenja ovisi o količini otpadnih voda te o uvjetima na terenu.

Sustav odvodnje u postojećim uvjetima, također se odvija na način da su svi potencijalni zagađivači na području destinacije, uključujući turističke zone, luku nautičkog turizma, gospodarske sadržaje i pojedinačne poslovne objekte, obvezni osigurati prethodnu obradu otpadnih voda do razine kakvoće kućanskih otpadnih voda prije priključenja na javni sustav odvodnje.

Sukladno Planu gradnje komunalnih vodnih građevina Vodovod i odvodnja d.o.o. na području Općine Tisno 2025.-2028., planirana je izgradnja vodoopskrbne infrastrukture na području Betina-Pačipolje i Betina-ulica Matije Gupca.

10.4. Gospodarenje otpadom

Na području TZM Betina komunalnu djelatnost prikupljanja, odvoza i zbrinjavanja miješanog komunalnog otpada, biootpada, reciklabilnog komunalnog otpada, glomaznog otpada te ostalih vrsta otpada obavlja tvrtka Ježinac d.o.o., u vlasništvu Općine Tisno.

Sustav gospodarenja otpadom uspostavljen je na području cijele Betine pa je tako 2025. godine uslugom bilo obuhvaćeno 100 % korisnika. Usluga prikupljanja otpada na području destinacije organizirana je tako da se osigura redovit i učinkovit odvoz otpada, pri čemu je organizacija usluge prilagođena sezonskim oscilacijama tj. povećanju obima posla u ljetnim mjesecima kada broj korisnika višestruko raste.

Općina Tisno uspostavila je cjeloviti sustav gospodarenja otpadom koji se odnosi na:

- sustav prikupljanja otpada „od vrata do vrata“
- prikupljanje otpada putem podzemnih spremnika i zelenih otoka
- čipiranih spremnika za miješani i reciklabilni komunalni otpad
- podjelu kompostera
- modernizirani vozni park
- mobilno reciklažno dvorište
- besplatan odvoz glomaznog otpada
- druge usluge sukladno zakonskim obvezama.

Korisnicima usluge dostupni su spremnici za papir i karton (žuti spremnik), plastiku, staklo i metal (narančasti spremnik) i miješani komunalni otpad (zeleni spremnik). Mobilno reciklažno dvorište u 2026. godini nalazilo se na plaži Zdrače, dok se zeleni otok nalazio na Trgu na moru.

Usluga prikupljanja otpada za dijelove naselja Betina vrši se u različite dane te je podijeljena u četiri zone:

- Zona I: Dolac, Nikole Škevina, Obala Kralja Petra Krešimira IV., Stjepana Radića, Trg na moru, Zdrače, Zrinskih i Frankopana
- Zona II: Banimirova ulica, Matije Gupca, Vukovarska ulica
- Zona III: Bajilovica, Jartić, Matije Gupca (stambene zgrade), Palih Boraca (ulaz od strane ulice S. Radića), Petra Preradovića, Učenička, Varoš, V. Nazora (dio ulice ispred muzeja), Žal
- Zona IV: Prosika

Raspored odvoza otpada za fizičke osobe podijeljen je na zimsko i ljetno razdoblje. U zimskom razdoblju, koji traje od 1. siječnja do 31. svibnja te od 1. listopada do 31. prosinca, odvoz otpada obavlja se dva puta tjedno, ponedjeljkom i petkom. U ljetnom terminu, od 1. lipnja do 30. rujna, u središnjem dijelu mjesta (Dolac, Nikole Škevina, Obala Kralja Petra Krešimira IV., Stjepana Radića, Trg na moru, Zdrače, Zrinskih i Frankopana) odvoz otpada obavlja se tri puta tjedno –

ponedjeljkom, srijedom i petkom. U svim ostalim ulicama odvoz se i tijekom ljetne sezone obavlja dva puta tjedno, ponedjeljkom i petkom.

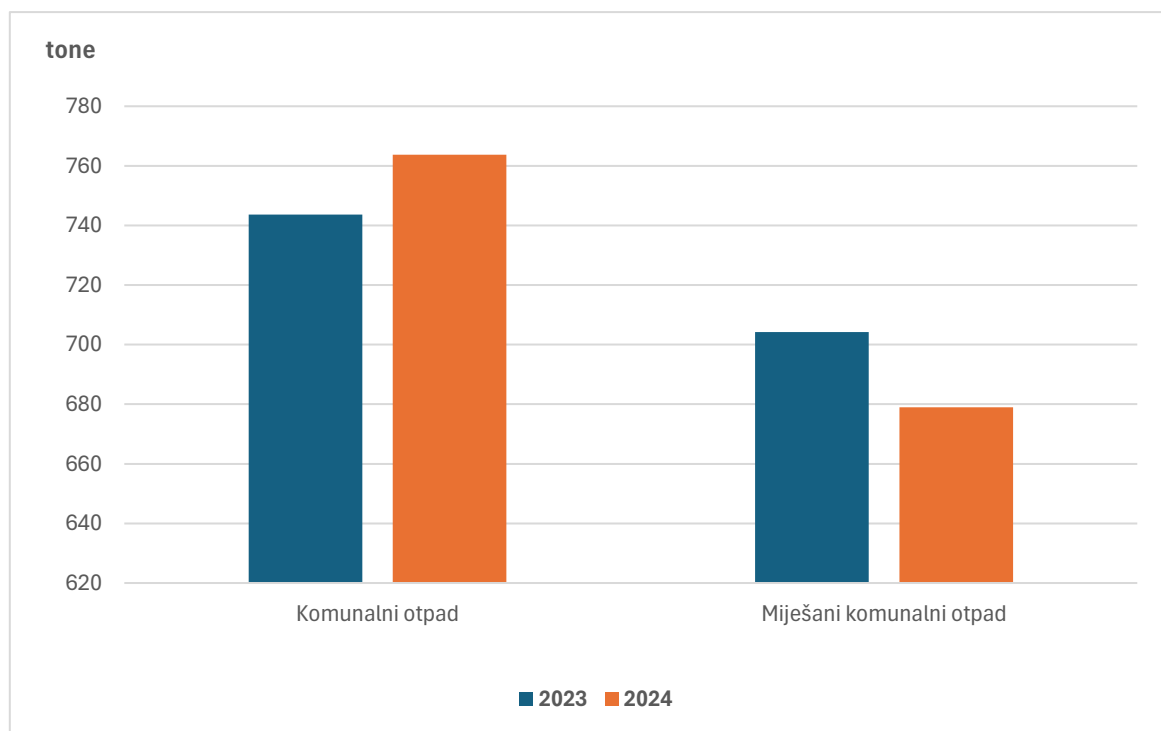
Na području naselja Tisno, Jezera i Betina odvoz miješanog komunalnog otpada za pravne osobe organiziran je prema sezonskom rasporedu. U zimskom razdoblju odvoz se obavlja se ponedjeljkom i petkom, dok se u ljetnom razdoblju odvoz obavlja svakodnevno.

Reciklabilni otpad odvozi se jednom tjedno, tj. četiri puta mjesečno prema utvrđenom rasporedu odvoza. Odvoz obuhvaća odvoz otpada iz žutog spremnika namijenjenog papiru i kartonu te zelenog spremnika namijenjenog plastici, staklu i metalu.

Količina prikupljenog komunalnog i miješanog komunalnog otpada na području Betine u razdoblju 2023.-2024. godine se povećala. U 2023. godini ukupno je prikupljeno 743,6 tona komunalnog otpada (704,2 tone miješanog komunalnog otpada), dok je u 2024. godini prikupljeno 763,8 tona komunalnog otpada (679,0 t tona miješanog komunalnog otpada). Podaci ukazuju na blagi porast ukupno prikupljenog komunalnog otpada, uz istodobno smanjenje količine miješanog komunalnog otpada.

Stopa odvojenog sakupljanja otpada u okviru javne usluge smanjila se s 13,3 % u 2023. godini na 11,2 % u 2024. godini⁶.

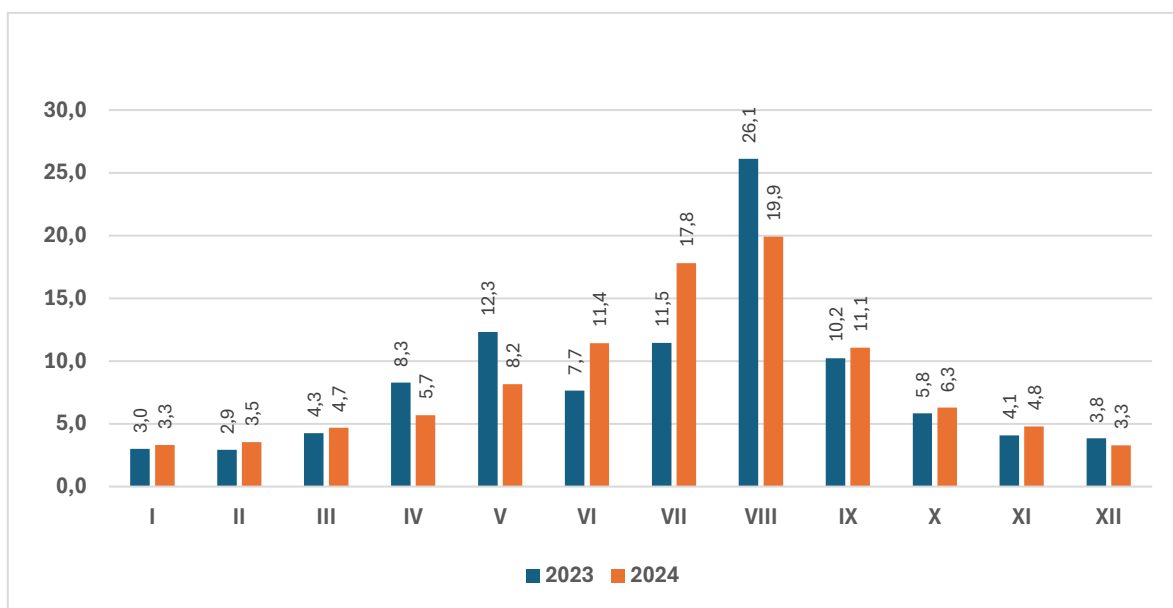
Slika 20. Količina prikupljenog komunalnog i miješanoga komunalnog otpada u tonama 2023. i 2024. godini na području TZM Betina, izvor: Ježinac d.o.o., obradio: Level project d.o.o.

⁶ Obzirom na nemogućnost prikupljanja relevantnih podataka o prikupljenom količinama otpada na razini naselja Betina, prema uputama nadležnih djelatnika Komunalca d.o.o. prikupljena količina otpada procijenjena je način da se ukupna količina otpada na razini Općine Tisno podijelila s 3.

Mjesečna raspodjela količina prikupljenog miješanog komunalnog otpada potvrđuje izraženu sezonalnost potražnje, pri čemu su najveće količine zabilježene tijekom ljetnih mjeseci. U 2024. godini, najveća količina miješanog komunalnog otpada prikupljena je u kolovozu (135 t), a najmanja u prosincu (22 t), što predstavlja omjer 1:6. Tijekom 2024. godine u ljetnim mjesecima (VI-IX) prikupljeno je 50,2 % ukupne godišnje količine miješanog komunalnog otpada, a tijekom zimskog razdoblja (XII-III) 14,8 %.

Slika 21. Udio prikupljenog miješanog komunalnog otpada po mjesecima na području TZM Betina u 2023. i 2024. godini, izvor: Ježinac d.o.o., obradio: Level project d.o.o.

Na području destinacije tijekom vršne sezone prikupi se oko 10 tona otpada dnevno, što predstavlja značajno opterećenje za sustav prikupljanja i odvoza otpada⁷. Takve količine zahtijevaju pojačanu dinamiku odvoza, povećane logističke kapacitete te učinkovitu organizaciju sustava, osobito u ljetnim mjesecima kada dolazi do višestrukog povećanja broja korisnika.

⁷ Podatak se temelji na procjeni djelatnika komunalnog poduzeća Ježinac d.o.o.

11. Prometna infrastruktura

11.1. Cestovni promet

Cestovna infrastruktura čini temeljnu prometnu infrastrukturu na području Općine Tisno te se sastoji od mreže javnih cesta državnog, županijskog i lokalnog značaja te nerazvrstanih cesta i puteva.

Glavne javne ceste na području TZM Betina su:

- **DC 8** Pasjak-GP Karasovići (Jadranska Magistrala), DC 121 Murter (ŽC 6250)- Tisno (DC 8)
- **DC 121** Murter (ŽC 6250)- Tisno (DC8)
- **ŽC 6250** Jezera (Murter (DC 121)- Betina- Murter (DC 121))

Otok Murter s kopnom je povezan pokretnim mostom u mjestu Tisno pa se u tom pogledu ne smatra pravim otokom, jer je stalno dostupno cestovnim putem. Most je izgrađen u 19. stoljeću (1832. godine) i od tada Murter ima stalnu kopnenu vezu. Današnji most je modernizirana verzija starog mosta, a podiže se nekoliko puta dnevno.

Područjem Općine Tisno prolazi DC8 tj. Jadranska magistrala koja osigurava prometnu povezanost Srednje Dalmacije s ostalim dijelovima Hrvatske i okruženja. Središte naselja Betina nalazi se 12,7 km od kružnog toka u Dubravi kod Tisnog preko kojeg se omogućuje povezivanje destinacije sa DC 8. DC 59 Očestovo (DC1)-Kistanje-Bribir (DC56)-Čista Mala- Tisno (DC8/DC121) omogućuje povezivanje destinacije s autocestom A1 preko autocestovnog čvora Vodice, udaljenog približno 26,0 km od središta naselja Betina. Alternativni čvorovi na autocesti A1 su Benkovac (42,0 km) i Skradin (37 km). Udaljenost Betine od Šibenika iznosi 34 km, odnosno 67 km do Zadra.

Nerazvrstane ceste su ceste koje se koriste za promet vozilima i koje svatko može slobodno koristiti na način i pod uvjetima određenim zakonom i drugim propisima, a koje nisu razvrstane kao javne ceste. Na području Betine nalazi se mreža nerazvrstanih cesta različite duljine, podloge i stupnja uređenosti koje imaju važnu ulogu u svakodnevnom životu stanovnika i funkcioniranju mjesta.

Postojeća cestovna mreža u naselju, generalno, ne udovoljava potrebama obzirom na nerazvijenost prometne mreže te tehničkim elementima cesta/puteva i njihovih poprečnih profila (bez nogostupa). Problem predstavlja činjenica da su tijekom ljetnih mjeseci javne ceste izrazito opterećene cestovnim prometom, dok prometnice zbog svojih tehničkih karakteristika i uskih poprečnih profila nemaju izgrađene nogostupe, što negativno utječe na sigurnost i kvalitetu kretanja pješaka.

Usporedba prosječnog ljetnog dnevnog prometa (PLDP) i prosječnog godišnjeg dnevnog prometa (PGDP) pokazuje značajno povećanje prometnog opterećenja tijekom turističke sezone. Na mjernom mjestu Ivinj (ŽC 6085 – LC 65032) ljetni promet je veći za približno 100 % u 2023. godini (11.664 u odnosu na 5.845 vozila) te za oko 98 % u 2024. godini (11.768 u odnosu na 5.937 vozila). Sličan odnos vidljiv je i na mjernom mjestu Murter (ŽC 6250), gdje je promet u ljetnim mjesecima veći za oko 98 % u 2023. godini (5.586 u odnosu na 2.820 vozila) te za približno 94 % u 2024. godini (5.655 u odnosu na 2.914 vozila). Rezultati ukazuju na izrazito sezonsko povećanje prometnih tokova povezano s turističkim kretanjima na otoku Murteru. Usporedba podataka između 2023. i 2024. godine pokazuje blagi porast prometnog opterećenja na oba brojna mjesta. Na mjernom mjestu Ivinj (ŽC 6085 – LC 65032) prosječni ljetni dnevni promet porastao je za 0,9 %, dok je prosječni godišnji dnevni promet porastao 1,6 %. Na mjernom mjestu Murter (ŽC 6250) prosječni ljetni dnevni promet povećao se 1,2 %, dok se prosječni godišnji dnevni promet povećao za 3,3 %. Za područje destinacije ne provodi se sustavno brojanje prometa, obzirom da brojačko mjesto Ivinj ne broji vozila koja ulaze/izlaze u Betinu.

Sukladno, PPUO Tisno iskazana je potreba da se neizgrađena područja naselja ili drugih građevinskih područja (turističke, radne, rekreacijske i druge zone) opreme odgovarajućom mrežom opskrbnih ulica i javnih parkirališta te omogućiti uspostava autobusnih linija javnog prometa. Prometna mreža ulica u naselju, gospodarski (protupožarni), rekreacijski i turistički putovi i staze čine gustu mrežu na otoku Murteru. Potrebno je održavati te trase, popravljati suhozide, kao specifičnu turističku ponudu područja (pješačke trase, biciklističke trase, trase za jahanje i sl.

11.2. Promet u mirovanju

Na području naselja Betina dostupni su parkirališni prostori organizirani kroz sustav naplate na javnim parkiralištima te druge površine namijenjene parkiranju, uključujući parkirališta bez naplate, ulična parkirališna mjesta, parkirališta unutar kampova i sl.

Komunalno poduzeće Ježinnac d.o.o. obavlja komunalnu djelatnost pružanja usluge organiziranog parkiranja na području Općine Tisno i naselja Betina. Odlukom o organizaciji i načinu naplate parkiranja („Službeni glasnik Općine Tisno“ br. 5/14, 4/17, 4/20, 1/21, 6/23, 9/24) određene su parkirališne zone, vremensko ograničenje trajanja parkiranja i naplate, cijene parkirališnih karata i način korištenja povlaštenih parkirališnih karata te nadzor nad parkiranjem za područje Betine.

Na području Betine nalazi se ukupno četiri javna parkirališta na kojima se naplaćuje parking i raspoređena su u dvije zone:

- I zona (crvena) – Trg na moru
- II zona (žuta) – Dolac, Zdrače i Obala Kralja Petra Krešimira IV

Ukupni kapacitet svih javnih parkirališta u Betini tijekom 2025. godine iznosio je 197 parkirališnih mjesta. Najveći kapacitet ima parkiralište Dolac sa 93 mjesta, dok parkirališta Trg na moru i Zdrače raspolažu manjim brojem mjesta. Analiza popunjenosti pokazuje kako su tijekom vrhunca turističke sezone (1. kolovoza) parkirališta Trg na moru, Dolac i Zdrače bila u potpunosti popunjena (100 %), dok je parkiralište Obala Kralja Petra Krešimira IV bilježilo popunjenost između 50 % i 60 %. Navedeni podaci ukazuju na izrazito opterećenje sustava parkiranja tijekom ljetnih mjeseci i povećanu potražnju za parkirališnim mjestima. Parking se naplaćuje od 01. svibnja pa do 30. rujna. Vrijeme u kojem se vrši naplata parkiranja je od 07:00 sati do 23:00 sati svaki dan. Vrijeme trajanja parkiranja nije ograničeno, dakle vozilo može biti parkirano u 1. ili 2. zoni bez vremenskog ograničenja.

Tablica 25. Kapaciteti i popunjenost javnih parkirališta na području TZM Betina u 2025. godini, izvor: Ježinnac d.o.o., obradio Level Project d.o.o.

Naziv parkirališta	Zona	Kapacitet	Popunjenost (01.08.)
Trg na moru	I	10	100
Dolac	II	93	100
Zdrače	II	32	100
Obala Kralja Petra Krešimira IV	II	62	50-60

11.3. Javni prijevoz

Uslugu javnog linijskog prijevoza na području destinacije pruža ovlašteni prijevoznik Šikbus. Područjem destinacije prometuju dvije linije koje je povezuju sa Zadrom i Šibenikom.

Linija 51 Šibenik-Murter prometuje radnim danom i vikendom te prolazi kroz sva naselja otoka Murtera. Dnevni broj polazaka je 8, subotom i nedjeljom ukupno 3. Tijekom godine raspored se prilagođava prometnoj potražnji, pri čemu se tijekom ljetne sezone uvode dodatne linije. Linija 82 Zadar-Murter prometuje radnim danom te prolazi kroz sva naselja otoka Murtera. Ukupan broj polazaka je 3 u danu.

Na području destinacije nalazi se dva stajališta – Betina i Prosika.

Tijekom turističke sezone značajno se povećava broj potencijalnih korisnika javnog prijevoza, što upućuje na potrebu daljnjeg unaprjeđenja sustava. U tom kontekstu potrebno je razmotriti već korištene modele poboljšanja, poput povećanja učestalosti polazaka, boljeg usklađivanja vozničkih redova s potrebama turista i lokalnog stanovništva te unaprjeđenja informiranja putnika.

11.4. Pomorski promet

Na području TZM Betina nalaze se sljedeće luke:

- luka otvorena za javni promet lokalnog značaja - luka Betina
- luke posebne namjene
 - luka nautičkog turizma (marina Betina),
 - brodogradilišna luka (Betina – Kapelica)
 - sportske luke – Porat (u sklopu luke Betina) Zdrače

Na području Betine na snazi je UPU zone luke posebne namjene – marina s brodogradilištem, površine 5,22 ha, kojim se uređuju uvjeti korištenja, izgradnje i razvoja prostora marine i brodogradilišta. Osim navedenog plana, PPUO Tisno predviđena je izrada novih urbanističkih planova uređenja, i to UPU-a tradicijskog brodogradilišta Betina – Kapelice, UPU-a uvale Zdrače – zapadni dio te UPU-a luke Betina (porat).

Na području otoka Murtera i naselja Betina nema uspostavljenih javnih trajektnih niti brodskih linija.

11.4.1 Luka otvorena za javni promet - Betina

Luka Betina nalazi se u naselju Betina na sjeveroistočnoj strani otoka Murtera te je u nadležnosti Lučke uprave Šibensko-kninske županije. Pripada II. kategoriji luka otvorenih za javni promet te ima važnu ulogu u lokalnom pomorskom prometu i svakodnevnom korištenju od strane lokalnog stanovništva i posjetitelja.

Luka je smještena u prirodno zaštićenoj uvali, a dodatnu sigurnost osigurava lukobran duljine oko 75 metara. U njegovom nastavku izgrađena je operativna obala za privez brodova, čime se osiguravaju uvjeti za siguran prihvat i boravak plovila. Ukupna duljina operativne obale iznosi oko 60 metara, dok dubina mora uz obalu varira od približno 1,5 do 2,0 metra.

Lučko područje obuhvaća oko 500 m² kopnenog dijela te oko 1.200 m² morske površine, a akvatorij luke zauzima površinu od oko 0,0005 km². Luka raspolaže s 18 vezova, pri čemu su vezovi opremljeni osnovnom infrastrukturom, uključujući priključke za vodu, kao i dostupnost ugostiteljskih i trgovačkih sadržaja u neposrednoj blizini.

U funkcionalnom smislu luka služi za prihvat komunalnih i manjih plovila te potrebe lokalnog stanovništva, uz mogućnost kratkotrajnog zadržavanja plovila u tranzitu. Tijekom ljetne turističke sezone dolazi do povećanog pritiska na lučke kapacitete uslijed većeg broja plovila i posjetitelja, što može otežati organizaciju i dostupnost vezova.

U takvim okolnostima osobito je važno osigurati prioritet korištenja luke za lokalno stanovništvo, uz učinkovito upravljanje raspoloživim kapacitetima kako bi se omogućilo nesmetano i sigurno funkcioniranje luke tijekom cijele godine.

11.4.2 Marina Betina

Marina Betina smještena je na sjeveroistočnom dijelu otoka Murtera, na ulazu u Murterski kanal, u prirodno zaštićenoj uvali koja osigurava sigurnost priveza i boravka plovila tijekom cijele godine. Zahvaljujući svom položaju i dobro zaštićenom akvatoriju, marina predstavlja pouzdano utočište za nautičare te važnu nautičku luku za područje srednjeg Jadrana. Kategorizirana je kao luka nautičkog turizma županijskog značaja.

Marina je prepoznatljiva po specifičnom arhitektonskom rješenju u obliku broda, čime simbolizira dugu tradiciju brodogradnje i pomorstva karakterističnu za područje Betine. Kao dio lokalne nautičke infrastrukture, ima značajnu ulogu u razvoju turizma i gospodarstva Općine.

Marina raspolaže s približno 180-240 vezova u moru te 80-100 suhih vezova na kopnu, pri čemu su svi vezovi opremljeni priključcima za vodu i električnu energiju. Dubina mora u marini kreće se od oko 3 do 8 metara, što omogućuje prihvrat različitih tipova plovila.

U sklopu marine dostupni su brojni sadržaji i usluge za nautičare i posjetitelje, uključujući recepciju, sanitarne čvorove, restoran, trgovine, praonicu rublja, parkiralište te 24-satni nadzor. Marina raspolaže i razvijenim servisnim kapacitetima, uključujući brodogradilište, dizalice (travel lift) te usluge održavanja i popravaka plovila, čime se osigurava cjelovita tehnička podrška korisnicima.

11.4.3 Brodogradilište Betina

Brodogradilište u Betini predstavlja jedan od ključnih gospodarskih i kulturnih resursa Općine, temeljen na dugoj tradiciji drvene brodogradnje koja se na ovom području kontinuirano razvija još od 18. stoljeća.

Betina je prepoznata kao jedno od najvažnijih središta tradicijske brodogradnje na Jadranu, gdje se stoljećima razvijalo umijeće izrade drvenih plovila, posebno betinske gajete kao karakterističnog tipa broda prilagođenog potrebama lokalnog stanovništva.

Suvremeno brodogradilište nastavlja ovu tradiciju te pruža širok spektar usluga vezanih uz izgradnju, održavanje, popravak i rekonstrukciju plovila, uključujući drvene brodove, jedrilice i moderne jahte. Osnovano 1948. godine, brodogradilište danas raspolaže razvijenim tehničkim kapacitetima za servisiranje plovila različitih veličina i namjena. Osim gospodarske funkcije, brodogradilište ima značajnu ulogu u očuvanju nematerijalne kulturne baštine, budući da se znanja i vještine tradicijske drvene brodogradnje prenose s generacije na generaciju. Ova djelatnost predstavlja važan dio identiteta Betine te doprinosi njezinoj prepoznatljivosti kao mjesta bogate pomorske tradicije.

Prema PPUO Tisno, na predjelu Kapelice, istočno od postojeće marine s brodogradilištem planira se uređenje/proširenje brodogradilišta za tradicijsku drvenu brodogradnju površine 0,6 ha.

11.4.4 Sportske luke – Porat i Zdrače

Sportske luke Porat i Zdrače planirane su kao luke posebne namjene namijenjene prvenstveno privezu brodica upisanih u hrvatski očevidnik brodica s namjenom „šport i razonoda“, a koje brodice su vlasništvo članova udruge, same udruge ili javne ustanove (Muzej) koja ima koncesiju za luku. Unutar športske luke obvezno se uređuju vezovi za brodice te se omogućava uređenje i pratećih sadržaja za servisiranje i održavanje plovila (istezalište i prostor za brodice, ostave i dr.). Obzirom na velike potrebe lokalnog stanovništva koje nisu riješene adekvatnim brojem komunalnih vezova, dio sportskih luka u budućnosti se planira za omogućavanje smještaja komunalnog veza. U kopnenom dijelu sportskih luka nije dozvoljena nikakva gradnja osim uređenja površina i postavljanja uređaja za izvlačenje brodova te pratećih manipulativnih površina.

11.4.5 Sidrišta

Sidrište predstavlja posebno označen morski akvatorij namijenjen sigurnom sidrenju plovnih objekata, koji može biti opremljen odgovarajućom opremom za sidrenje, a njegov položaj objavljen je u službenim pomorskim publikacijama. Prema Prostornom planu Šibensko-kninske županije, lokacije sidrišta određene su u uvali Kosirina, za potrebe ugostiteljsko-turističke zone Kosirina s kapacitetom do 10 plutača te u uvali Vela Luka (Modrave) s kapacitetom do 30 plutača.

11.5. Zračni promet

Na području otoka Murtera pa tako i Betine nema infrastrukture zračnog prometa. Prema PPUO Tisno, u neposrednoj blizini ugostiteljsko turističke zone Prisliga-Jazine u Tisnom planirana je izgradnja helidroma.

Najbliža međunarodna zračna luka, Zračna luka Zadar, udaljena je oko 66 km, dok je zračna luka sv. Jeronim u Splitu udaljena oko 84 km.

U putničkom prometu, Zračna luka Zadar tijekom 2025. godine zabilježila je porast broja putnika od 2,9 % u odnosu na 2024. godinu, pri čemu je ukupno ostvareno 1.639.601 putnika.

U putničkom prometu Zračna luka sv. Jeronim (Split) tijekom 2025. godine zabilježen je porast broja putnika u odnosu na 2024. godinu, pri čemu je ukupno ostvareno 3.881.186 putnika, odnosno oko 7,1 % više nego prethodne godine.

12. Kakvoća mora za kupanje

Analiza kakvoće mora za kupanje sukladno nacionalnim uredbama o kakvoći mora (Uredba o kakvoći mora za kupanje- NN 73/08) i voda za kupanje (Uredba o kakvoći voda za kupanje- NN 51/14) na području TZM Betina provodi se na plažama Plitka Vala i Zdrače. Analizu provodi Nastavni zavod za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije s ciljem utvrđivanja količine crijevnih enterokoka te *escherichie coli* u vodi za kupanje i rekreaciju.

Izmjerene ocjene svih ispitivanja rezultirale su „izvrsnom“ kakvoćom mora (manje od 60 bik*/100 ml crijevnih enterokoka te manje od 100 bik/100 ml *escherichia coli*). Analiza rezultata ispitivanja kakvoće mora u Betini (plaža Zdrače i Plitka Vala) pokazuje vrlo visoku i stabilnu kvalitetu mora u promatranim godinama.

Tablica 26. Kakvoća mora za kupanje na plažama na području TZM Betina, izvor: Vrtlac.izor.hr

2025.		2018.	
Betina, Plitka Vala			
+ izvrsno	01.09.2025	+ izvrsno	20.08.2018.
+ izvrsno	18.08.2025	+ izvrsno	06.08.2018.
+ izvrsno	04.08.2025	+ izvrsno	24.07.2018.
+ izvrsno	21.07. 2025	+ izvrsno	11.07.2018.
+ izvrsno	07.07.2025.	+ izvrsno	26.06.2018.
+ izvrsno	23.06.2025	+ izvrsno	12.06.2018.
+ izvrsno	09.06.2025	+ izvrsno	29.05.2018.
+ izvrsno	26.05.2025.	+ izvrsno	15.05.2018.
2025.		2018.	
Betina Zdrače			
+ izvrsno	01.09.2025	+ izvrsno	20.08.2018.
+ izvrsno	18.08.2025	+ izvrsno	06.08.2018.
+ izvrsno	04.08.2025	+ izvrsno	24.07.2018.
+ izvrsno	21.07. 2025	+ dobro	11.07.2018.
+ izvrsno	07.07.2025.	+ izvrsno	26.06.2018.
+ izvrsno	23.06.2025	+ izvrsno	12.06.2018.
+ izvrsno	09.06.2025	+ izvrsno	29.05.2018.
+ izvrsno	26.05.2025.	+ izvrsno	15.05.2018.

13. Buka i svjetlosno onečišćenje

13.1. Buka

Buka je definirana kao neželjen ili po ljudsko zdravlje i okoliš štetan zvuk u vanjskome prostoru izazvan ljudskom aktivnošću, uključujući buku koju emitiraju: prijevozna sredstva, cestovni promet, željeznički promet, zračni promet, pomorski i riječni promet kao i postrojenja i zahvati za koje se prema posebnim propisima iz područja zaštite okoliša pribavlja rješenje o okolišnoj dozvoli, odnosno rješenje o prihvatljivosti zahvata na okoliš. Zakonom o zaštiti od buke (NN 30/09, 55/13, 153/13, 41/16, 114/18, 14/21) utvrđuju se mjere za izbjegavanje, sprječavanje ili smanjivanje štetnih učinaka buke na zdravlje ljudi. Ove mjere uključuju smanjenje smetnji bukom i odnose se posebno na: utvrđivanje izloženosti buci izradom karata buke na temelju metoda za ocjenjivanje buke u okolišu, osiguravanje dostupnosti podataka o buci okoliša te izradu akcijskih planova na temelju tih podataka.

Zakon uz ove mjere propisuje i obvezu izrade strateške karte buke te izradu i donošenje akcijskog plana za sva naseljena područja koja imaju više od 100.000 stanovnika. Obzirom da Općina Tisno ne spada u ovu drugu kategoriju, provedba i osiguranje zaštite od buke uneseno je u odredbe PPUO Tisno, prema kojemu se nalaže sprječavanje ili smanjivanje buke, posebice kroz planiranje sadržaja na lokacijama u kojima će njezin utjecaj bio manji.

Razina buke u određenim dijelovima mjesta tijekom večernjih i noćnih sati povremeno premašuje dopuštene vrijednosti od 55 do 65 decibela, u skladu s odredbama Pravilnika o najvišim dopuštenim razinama buke (NN 143/2021).

Buka nije problem koji je posebno izražen u destinaciji, iako se u turističkoj sezoni, kao i u drugim turističkim mjestima, povremeno može pojaviti povećana razina buke zbog prometa i rada ugostiteljskih objekata.

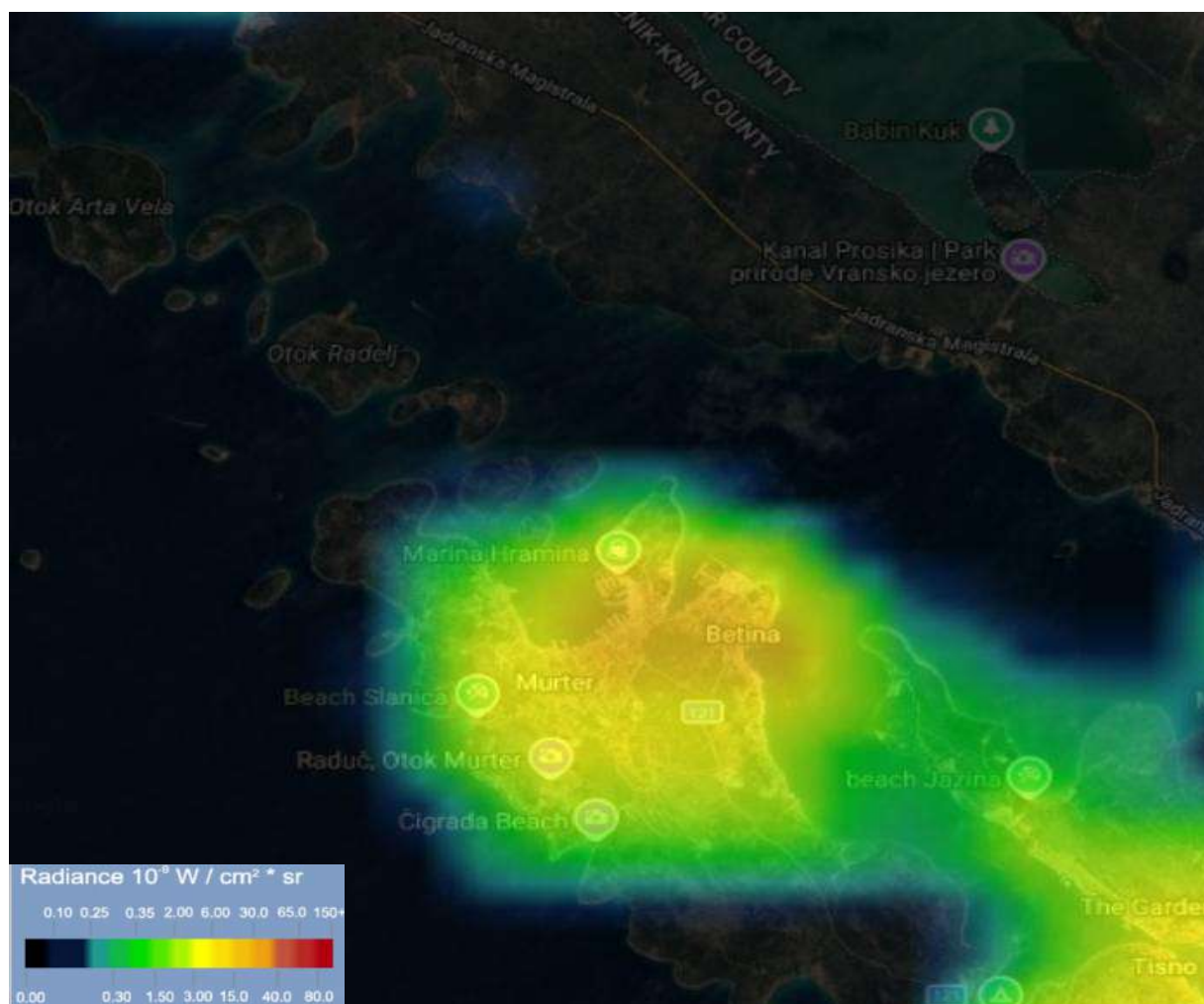
Anketnim istraživanjem lokalnog stanovništva, jednodnevnih posjetitelja i turista izrađenog za potrebu izrade ovog Plana upravljanja utvrđeno je da buka ne predstavlja značajan problem u destinaciji. Rezultati ukazuju na to da razina buke ne utječe bitno na kvalitetu boravka turista niti na svakodnevni život lokalnog stanovništva.

13.2. Svjetlosno onečišćenje

Sukladno Zakonu o zaštiti od svjetlosnog onečišćenja (NN14/2019), svjetlosno onečišćenje je promjena razine prirodne svjetlosti u noćnim uvjetima uzrokovana emisijom svjetlosti iz umjetnih izvora svjetlosti koja štetno djeluje na ljudsko zdravlje i ugrožava sigurnost u prometu zbog bliještanja, neposrednog ili posrednog zračenja svjetlosti prema nebu, ometa život i/ili seobu ptica, šišmiša, kukaca i drugih životinja te remeti rast biljaka, ugrožava prirodnu ravnotežu, ometa profesionalno i/ili amatersko astronomsko promatranje neba i nepotrebno troši energiju te narušava sliku noćnog krajobraza.

Sukladno kartografskim prikazima svjetlosnog zagađenja na području destinacije, vidljivo je da svjetlosno zagađenje uglavnom slabo. Područje najvećeg svjetlosnog onečišćenja izmjereno je u prostoru središta Betine gdje se nalazi najveći broj potencijalnih izvora onečišćenja. Međutim, izvan samog izgrađenog dijela naselja razina svjetlosnog onečišćenja ne postoji. Takva područja karakteriziraju tamnije zone noćnog neba, očuvan prirodni ambijent i manja prisutnost umjetne rasvjete.

Slika 22. Intenzitet svjetlosnog zagađenja na području TZM Betina, izvor: Light pollution map (2025)

14. Kvaliteta zraka

Na području TZM Betina nije uspostavljena stanica za mjerenje kvalitete zraka. Obzirom da na njezinom području nema većih zagađivača, aproksimativno se za procjenu razine onečišćenja mogu koristiti podaci s najbliže mjerne postaje Vela Straža na Dugom Otoku. Sukladno Izvješću o praćenju kvalitete zraka na postajama Državne mreže za trajno praćenje kvalitete zraka u 2023. godini (Revizija 1) Hidrometeorološkog zavoda u Zoni HR 5-Dalmacija, zrak na području te mjerne postaje u 2023. godini bio je prve kategorije. Oznaka I. kategorija ukazuje na to da su koncentracije čestica PM10 i PM2,5 u zraku unutar zakonom dopuštenih granica, što znači dobru kvalitetu zraka. Ove vrijednosti pokazuju da zrak u području Vele Straže ima nisku razinu čestica koje mogu negativno utjecati na zdravlje ljudi, što je posebno važno za lokalno stanovništvo i posjetitelje.

Na području TZM Betina, kvalitetu zraka značajno utječe lokalni cestovni promet, posebno tijekom ljetnih mjeseci kada dolazi do povećanja broja vozila zbog turističke aktivnosti. Glavne prometnice koje povezuju središnje dijelove otoka, naselja, luku i marine podložne su većim prometnim opterećenjima, što može povremeno povećati koncentracije čestica PM10 i PM2,5 u zraku.

Promet vozila u neposrednoj blizini marine i luke – uključujući opskrbne, servisne i posjetiteljske automobile – doprinosi lokalnom zagađenju zraka. Tijekom turističke sezone, kada je promet pojačan, cestovni promet predstavlja glavni faktor potencijalnog pogoršanja kvalitete zraka.

Preliminarni podaci i iskustva iz sličnih sredina ukazuju da se u središnjim dijelovima Murtera i u okolini marine i luke mogu povremeno bilježiti povećane koncentracije čestica, osobito u večernjim satima kada je promet intenzivniji. S obzirom na relativno manji prometni intenzitet u usporedbi s urbanim sredinama, ukupni utjecaj na kvalitetu zraka ostaje umjeren, ali je praćenje i planiranje mjera važno za očuvanje zdravog okoliša i kvalitete života stanovnika i posjetitelja.

15. Ublažavanje klimatskih promjena

Prema Procjeni rizika od velikih nesreća Općine Tisno, za područje Betine utvrđeni su sljedeći rizici: ekstremne temperature, izlivanje kopnenih vodnih tijela (urbane poplave), plimni valovi te požari otvorenog prostora.

Ranjivost izgrađenog okoliša naselja Betine zbog utjecaja klimatskih promjena uključuje:

- pojavu toplinskih otoka zbog utjecaja ekstremnih temperatura, posebno rasta broja vrućih dana i dana s temperaturom iznad 35 °C (rizik: visok)
- poplave kao posljedice veće učestalosti i intenziteta ekstremnih vremenskih prilika koje obilježavaju velike količine oborina u kratkom razdoblju (rizik: umjeren)
- poplave zbog rasta i ekstremne razine mora kao rezultat ekstremnih vremenskih prilika i općeg rasta srednje razine mora (rizik: visok)
- pojavu požara otvorenog prostora kao posljedicu dugotrajnih sušnih razdoblja, visokih temperatura i povećane zapaljivosti vegetacije tijekom ljetnih mjeseci (rizik: vrlo visok)

Prema karti potencijalno značajnih rizika od poplava, određeni dijelovi područja Betine i šireg prostora otoka Murtera nalaze se unutar zone moguće ugroženosti od plavljenja uslijed podizanja razine mora i ekstremnih vremenskih pojava. Na području Betine posebno su osjetljivi dijelovi obalnog pojasa Zdrače te obalni dio središta mjesta od Trga na moru prema Kapelici, gdje zbog neposredne blizine mora postoji povećana izloženost plimnim valovima i plavljenju obalnih površina. Na širem području Općine ugroženi su i dijelovi područja Modrava uz Vransko jezero te pojedini dijelovi obale (npr. uvala Lučica). Navedena područja karakterizira koncentracija obalnih, turističkih i društvenih sadržaja, zbog čega klimatske promjene i porast razine mora mogu predstavljati značajan rizik za infrastrukturu i funkcioniranje prostora.

Prema kriteriju vegetacijskog pokrova te stupnju ranjivosti, najugroženija područja od šumskog požara su područja Modrava i Murtersko-betinskog polja.

Navedeni rizici mogu imati značajan utjecaj na gospodarske djelatnosti područja, posebno na turizam, ribarstvo, poljoprivredu i šumarstvo. Porast razine mora, plimni valovi i učestalije ekstremne vremenske pojave mogu uzrokovati oštećenja obalne i lučke infrastrukture, plaža, šetnica i turističkih sadržaja smještenih uz more, što može negativno utjecati na kvalitetu turističke ponude i sigurnost boravka posjetitelja. U ribarstvu moguće su poteškoće povezane s promjenama morskih uvjeta, oštećenjima vezova i lučke infrastrukture te otežanim odvijanjem aktivnosti tijekom nevremena i plimnih događaja. Također, zaslaničenje tla i priobalnih područja može dugoročno negativno utjecati na poljoprivredne površine i uzgoj pojedinih kultura. Povećani rizik od suša i požara otvorenog prostora može dodatno utjecati na degradaciju vegetacije, smanjenje poljoprivredne produktivnosti te povećanu ugroženost šumskih površina i prirodnih staništa. U slučaju većih požara moguće su dugotrajne posljedice za šumski ekosustav, bioraznolikost i krajobrazne vrijednosti prostora.

16. Prostor

Prostorni plan uređenja Općine Tisno (PPUO Tisno) (Službeni glasnik Općine Tisno 2/14, 08/15, 04/16, 06/18, 4/19, 03/20, 3/21, 5/22, 10/22 i 2/23) glavni je prostorno planski dokument kojim se utvrđuje temeljna organizacija prostora, zaštita prirodnih, kulturnih i povijesnih vrijednosti, korištenje i namjena površina s mjerama i uvjetima uređivanja. PPUO Tisno sadrži uvjete i smjernice za uređivanje i zaštitu prostora, mjere za unaprjeđivanje i zaštitu okoliša, područja s posebnim i drugim istaknutim obilježjima, te granice građevinskih područja naselja i izdvojenih građevinskih područja izvan naselja. U vrijeme izrade ovog dokumenta na snazi su bile XI. Izmjene i dopune PPUO Tisno.

Provedba Prostornog plana uređenja Općine Tisno temelji se na odredbama za provedbu kojima se definiraju uvjeti korištenja i namjene prostora, način uređenja građevinskih područja te mjere zaštite i očuvanja prostora. Odredbama se utvrđuju smjernice razvoja naselja, uvjeti gradnje i rekonstrukcije građevina, razvoj prometne i komunalne infrastrukture te zaštita prirodnih, krajobraznih i kulturno-povijesnih vrijednosti prostora. Poseban naglasak stavljen je na usklađivanje prostornog razvoja s načelima održivog razvoja, očuvanja obalnog područja i racionalnog korištenja prostora, uz istodobno omogućavanje razvoja turističkih, gospodarskih i društvenih sadržaja.

Za područje naselja Betina korištenje i namjena površina određeni su kartografskim prikazom mjerila 1:25.000, dok je detaljna namjena površina utvrđena kartografskim prikazom građevinskog područja naselja (dalje: GPN) Betina u mjerilu 1:5.000.

Za neuređeni dio građevinskog područja naselja Betina izrađeni i na snazi su tijekom izrade ovog dokumenta bili sljedeći urbanistički planovi uređenja (UPU):

- UPU kamp Modrave (uvala Lučica) - 7,1 ha
- UPU obalno područje naselja Betina – Pačipolje - 20,9 ha
- UPU zona luke posebne namjene – marina s brodogradilištem - 5,22 ha

Također, PPUO-om Tisno definirani su obuhvati izrade novih urbanističkih planova uređenja za sljedeće obuhvate:

- UPU povijesna jezgra naselja Betina s kontaktnim područjem
- UPU tradicijsko brodogradilište Betina – Kapelice
- UPU uvala Zdrače- zapadni dio
- UPU luka Betina (porat)
- UPU punta Ovnja (Modrave)

16.1. Građevinsko područje naselja (GPN)

Turizam se u prostornim planovima najčešće sagledava kroz planirana ili realizirana područja građevinskog područja ugostiteljske turističke namjene unutar građevinskog područja naselja (dalje: GPN) ili unutar građevinskog područja za izdvojene namjene izvan naselja u kojima se planiraju kroz sljedeće namjene: hotel (planska oznaka T1), turističko naselje (planska oznaka T2) ili kamp (planska oznaka T3). Gradnja nekomercijalnih i dijela komercijalnih smještajnih kapaciteta (apartmana ili kuća za odmor te ostalih vrsta smještaja u privatnom smještaju) koji čine većinu smještajne ponude destinacije planira se unutar GPN stambene i/ili mješovite namjene. Uzimajući u obzir navedeno, izvršena je analiza GPN Betina i izdvojenih građevinskih područja naselja za izdvojene namjene izvan naselja ugostiteljsko-turističke namjene, sukladno PPUO Tisno.

Prema PPUO Tisno, ukupna površina GPN Betina iznosi 53,45 ha. Izgrađeni dio GPN obuhvaća 41,13 ha (76,9 %), neizgrađeni 8,75 ha (16,4 %), a neuređeni 3,56 ha (6,7 %). Sukladno PPUO Tisno, sve površine koje obuhvaćaju izgrađeni dio GPN Betina su namijenjene za mješovitu namjenu, što znači da na njezinom području nema isključivih prostora stambene namjene. U neizgrađenom dijelu GPN razgraničene su površine isključive namjene: 2,01 ha gospodarske namjene (poslovne) te 3,49 ha za sportsko-rekreativnu namjenu.

Analizom u odnosu na DOF snimak iz 2024. utvrđeno je da je dio površina koje su Planom određene kao neizgrađene u međuvremenu privedene namjeni (djelomično ili u potpunosti) te su na njima izgrađene građevine

Tablica 27. Građevinsko područje naselja Betina prema vrstama namjena i statusu izgrađenosti, izvor: PPUO Tisno, XI. izmjene i dopune, izvor: Akteracija d.o.o.

Namjena	Izgrađeni dio GPN (ha)	Neizgrađeni dio GPN (ha)	Neuređeni dio GPN (ha)	Ukupno GPN (ha)
Mješovita namjena (M)	41,13	3,25	3,57	47,95
Gospodarska namjena – poslovna (K2 – pretežito trgovačka)	/	2,01 ⁸	/	2,01
Sportsko-rekreacijska namjena (R)	/	3,49	/	3,49
Građevinsko područje naselja	41,13	8,75	3,57	54,45

⁸ Na površini gospodarske namjene – poslovne izgrađena građevina poslovne namjene (trgovačke) s popratnim sadržajima.

16.1.1 Mješovita namjena (M)

Unutar GPN Betina najveći dio površina raspoloživ je za mješovitu namjenu. Unutar te zone mogu se mogu se rekonstruirati postojeće i graditi nove stambene i stambeno poslovne građevine te prateće javne, društvene i poslovne građevine (sadržaji koji ne ometaju stanovanje na način da stvaraju buku i prašinu, zagađuju zrak i tlo iznad dopuštenih vrijednosti ili zahtijevaju teški transport). Dopušteni prateći sadržaji uključuju i izgradnju objekata ugostiteljsko – turističke sadržaje (restoran, caffe bar i sl., hoteli do 80 kreveta). Unutar ove zone smještena je većina smještajnih kapaciteta u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju destinacije.

Ukupna površina područja GPN Betina za mješovitu namjenu (M) iznosi 47,95 ha, od čega je izgrađeno 41,13 ha ili 85,8 %. Sukladno tome, na području destinacije raspoloživo je još 3,25 ha (6,8 %) neizgrađenog i 3,57 ha (7,4 %) neuređenog GPN za mješovitu namjenu.

16.2. Građevinsko područje naselja za izdvojene namjene izvan naselja za gospodarsku namjenu (ugostiteljsko-turističku)

Na području Betine, sukladno PPUO Tisno, određena su ukupno tri građevinska područja ugostiteljsko-turističke namjene za izdvojene namjene izvan naselja – auto kamp uvala Lučica, auto kamp Plitka Vala i auto kamp Kosirina. Ukupne su površine oko 20 ha, te zauzimaju ukupno 25,8 % izdvojenih građevinskih područja gospodarske - ugostiteljsko-turističke namjene na području Općine Tisno.

Tablica 28. Izdvojena građevinska područja izvan naselja za gospodarsku namjenu - ugostiteljsko-turističku na području TZM Betina, izvor: PPUO Tisno, XI. izmjene i dopune, Akteracija d.o.o.

Turistička zona	Vrsta	Površina	Kapacitet (broj kreveta)		Izgrađenost zone
			Postojeći	Maksimalni	
Kosirina	T3 (kamp)	3 ha*	360 **	360 **	izgrađena
Plitka Vala	T3 (kamp)	11,9 ha	1.000	1.400	Izgrađena
uvala Lučica	T3 (kamp)	5 ha	500	500	izgrađena
UKUPNO		19,9 ha	1.860	2.260	

* obuhvat kampa koji se nalazi na području Općine Tisno (cjelovita zona površine 6 ha u uvali Kosirina nalazi se dijelom na području Općine Murter a dijelom na području Općine Tisno)

** Kapacitet se odnosi na samo na područje Općine Tisno tj. naselja Betina

Zone su većim dijelom izgrađene te su u pogledu opremljenosti razvijene na osnovnoj do srednjoj razini turističke infrastrukture, s izraženim razlikama u stupnju uređenosti i raznolikosti sadržaja. U skladu s odredbama PPUO Tisno, daljnji razvoj treba usmjeriti na rekonstrukciju postojećih građevina i uvođenje dodatnih pratećih sadržaja u funkciji podizanja kvalitete ponude, bez povećanja ukupnih smještajnih kapaciteta.

16.2.1 Auto kamp Uvala Lučica

Zona auto kampa Uvala Lučica nalazi se u sjeveroistočno od središta naselja Betina, u uvali Lučica, na samoj granici s Općinom Pakoštane⁹. Ukupni kapacitet zone je 500 kreveta na površini 5,45 ha. Prema tim kapacitetima zauzima 25 % ukupnih kapaciteta turističkih zona na području Betine, što znači da veličinom, razinom izgrađenosti i raznolikosti ponude ima važnu ulogu u formiranju ukupne smještajne ponude destinacije. Unutar zone nalazi se kamp Oaza, kamp odmorište "Paradiso" te kampovi u domaćinstvu „Romantika 1“ i „Romantika 2“.

Ponudu kampa „Oaza“ čine kamp parcele i mobilne kućice za najam, čime se kombinira osnovni kamping smještaj (Pitch zone I, Pitch zone II, Pitch premium) i smještaj više razine komfora (Mobile home Sunroller, Mobile home Premium i Contract). Raspolaže s 150 parcela površine oko 100 m² (4 ha, kapacitet do 450 osoba), pri čemu su sve opremljene priključcima vode i struje (45 i kanalizacijom), uz mogućnost različitih oblika korištenja (šator, kamp prikolica, autodom, kombi) te godišnjeg najma parcela za mobilne kućice i cjelogodišnjeg čuvanja kamp opreme i plovila. Kamp raspolaže s dva sanitarna čvora (s toplom vodom, tuševima, WC-ima i opremom za pranje posuđa), praonicom rublja, trgovinom i ostalim servisnim sadržajima. Mobilne kućice u kampu Lučica predstavljaju smještaj više kategorije, suvremeno opremljen i funkcionalno organiziran, s kapacitetom za 4-6 osoba, uključujući spavaće sobe, kupaonicu, dnevni boravak i potpuno opremljenu kuhinju, uz prostrane natkrivene terase koje omogućuju boravak na otvorenom, čime se kombinira komfor apartmanskog smještaja uklopljen u prirodni ambijent.

Kamp odmorište „Paradiso“ raspolaže s 30-tak kamping mjesta za kampere, kamp prikolice i šatore. Korisnicima kampa su na raspolaganju uređeni sanitarni sadržaji, besplatni bežični pristup internetu (Wi-Fi), uređena plaža u zaštićenoj uvali te vezovi za plovila.

Kamp u domaćinstvu „Romanika“ (I i II) raspolaže s 20-tak opremljenih kamp mjesta za kampere i kamp prikolice s priključcima za električnu energiju i vodu te besplatnim bežičnim pristupom internetu (Wi-Fi).

⁹ Auto kamp Lučica administrativno pripada Općini Tisno, dok se prostorno nalazi u uvali Lučica na području naselja Drage (Općina Pakoštane), u kontaktnom obalnom prostoru između dviju jedinica lokalne samouprave

16.2.2 Auto kamp Uvala Kosirina

Auto kamp Kosirina smješten je u istoimenoj uvali na zapadnom dijelu otoka Murtera. Prema PPUO Tisno definiran je kao ugostiteljsko-turistička zona T3 (kamp) ukupne površine 3 ha, s utvrđenim kapacitetom od 360 kreveta¹⁰. Smještaj se temelji na kamp parcelama s priključcima za vodu i struju. Kamp raspolaže sa sanitarnim čvorom, uključujući sadržaje prilagođene osobama s invaliditetom i kemijski WC. U sklopu kampa prisutna je osnovna ugostiteljska i trgovačka ponuda te nekoliko sadržaja za sport i rekreaciju (dječje igralište).

16.2.3 Auto kamp Plitka Vala

Auto kamp Plitka Vala smješten je u istoimenoj uvali, južno od središta Betine. Prema PPUO Tisno, zauzima površinu od oko 11,9 ha (T3-kamp) te ima kapacitet od 1.000 kreveta, s mogućnošću proširenja do maksimalno 1.400 kreveta.

Kamp raspolaže kamp parcelama, s priključcima za vodu i struju te internetom, uz mogućnost najma hladnjaka. Kamp ima sanitarne sadržaje koji uključuju sanitarne čvorove, sanitarije prilagođene osobama s invaliditetom, kemijski WC, sudopere s toplom vodom, kamper servis i tuševe na plaži. U sklopu kampa dostupna je osnovna ugostiteljska i trgovačka ponuda (restoran i trgovina), kao i dodatni sadržaji poput male luke, istezališta za čamce te skromna ponuda rekreacijskih aktivnosti (dječje igralište).

Budući razvoj kampa Plitka Vala treba temeljiti na rekonstrukciji postojećih građevina i uređenju prostora bez povećanja propisanog kapaciteta, uz mogućnost zamjene postojećih i izgradnje novih sadržaja u funkciji podizanja kvalitete turističke ponude. U tom kontekstu predviđa se uvođenje pratećih sadržaja poput sanitarnih objekata, sportsko-rekreacijske ponude, ugostiteljskih sadržaja, rekreacijskih i wellness sadržaja (bazeni, saune, prostori za masažu) te uređenje otvorenih i zatvorenih boravišnih prostora, uz poštivanje prostornih ograničenja i očuvanje krajobraznih vrijednosti.

16.3. Mogućnosti nove stambene izgradnje na neizgrađenim površinama mješovite namjene građevinskog područja naselja

Ukupna površina neizgrađenog (neizgrađenog i neuređenog) dijela građevinskog područja naselja Betina za mješovitu namjenu iznosi 6,82 ha. Na tim je površinama moguća izgradnja u skladu s uvjetima PPUO Tisno.

¹⁰ Obuhvat kampa Kosirina koji se nalazi na području Općine Tisno (cjelovita zona površine 6 ha u uvali Kosirina nalazi se dijelom na području Općine Murter-Kornati, a dijelom na području Općine Tisno), stoga se kapacitet odnosi samo za površinu unutar Općine Tisno.

Za izračun mogućnosti stambene izgradnje, u skladu s uvjetima PPUO Tisno pretpostavljen je tipski objekt broja stambenih jedinica i površine građevne čestice. Za utvrđivanje ukupne površine koji se može graditi na neizgrađenim površinama, dio takvih površina umanjnjen je za 25 % koji bi bio namijenjen za smještaj prometnica i ostalih pratećih sadržaja u naselju. U skladu s tako primjenjenom metodologijom za novu stambenu izgradnju preostaje 5,12 ha.

Sukladno predviđenoj izgradnji tipične obiteljske kuće s 3 stambene jedinice na građevinskoj čestici 400 m² utvrđeno je da je na ukupnoj raspoloživoj neizgrađenoj površini naselja Betina, u skladu s uvjetima PPUO Tisno, moguće izgraditi 128 objekata, odnosno 384 nove stambene jedinice.

16.4. Maksimalni potencijal izgradnje na neizgrađenim i izgrađenim površinama mješovite namjene građevinskog područja naselja

U skladu s metodologijom za izračun maksimalnog potencijala izgradnje na neizgrađenim i izgrađenim površinama mješovite namjene građevinskog područja naselja, prema Smjernicama za izračun obaveznih pokazatelja prihvatnog kapaciteta destinacije, potrebno je u prvom koraku utvrditi najveći mogući broj stambenih jedinica koje se mogu izgraditi u sklopu izgrađenog dijela građevinskog područja naselja. Potencijalni maksimum izgrađenosti izgrađenog dijela GPN naselja Betina moguće je procijeniti primjenom sličnog postupka izračuna kao i u procjeni broja moguće izgradnje na neizgrađenim dijelovima naselja. Treba naglasiti da je riječ o okvirnoj procjeni jer na mogućnosti izgradnje utječu brojni čimbenici koji nisu obuhvaćeni analizom (zatečeni uvjeti, udaljenost od ceste, udaljenost od susjednih čestica, tipologija izgradnje konzervatorski uvjeti, katnost, visina, cijena zahvata rekonstrukcije i sl.).

Ukupna izgrađena površina GPN naselja Betina za mješovitu namjenu, sukladno PPUO Tisno iznosila 41,13 ha. Za utvrđivanje ukupne površine koji se može graditi na ovim površinama, ona je umanjena za 25 %, u svrhu rezervacije površina namijenjenih za smještaj prometnica i ostalih pratećih sadržaja u naselju. Analizom postojeće izgradnje, utvrđena je prosječna veličina građevne čestice te je pretpostavljena tipologija u skladu s uvjetima PPUO Tisno. Metodološki odabir čini izgradnja dvije vrste tipskih objekata u 50 %- tnom iznosu: obiteljske kuće s 3 stambene jedinice, minimalne površine 200 m² u staroj jezgri Betine te obiteljske kuće s 3 stambene jedinice, minimalne površine 400 m² u ostatku naselja. Izračunom u skladu s postavljenim metodološkim okvirom procijenjeni maksimalni potencijal izgrađenog dijela GPN naselja Betina iznosi ukupno 3.384 stambenih jedinica. Procjenjuje se da realna mogućnost izgradnje u izgrađenom dijelu građevinskog područja naselja Betina iznosi maksimalno 15 % procijenjenog broja stambenih jedinica, odnosno oko 508 stambenih jedinica.

Međutim, uvidom u obilježja postojeće gradnje uočeno je kako većina njih ima ostvarenu najveću katnost određenu PPUO-om Tisno, Također, postojeće građevinske čestice u velikom su dijelu (posebice u staroj jezgri), manje od minimalno određenih za novu gradnju. Također,

znatan dio područja ograničen je konzervatorskim uvjetima (zaštićena kulturno-povijesna cjelina Betine), te uzimajući sve navedeno u obzir, može se zaključiti kako nije izgledno značajno povećanje broja objekata, odnosno stambenih objekata u izgrađenom dijelu GPN naselja Betina, što znači da eventualno povećanje stambenih jedinica može biti djelomično ostvareno kroz novu gradnju te unutarnju prenamjenu postojećih građevina, odnosno podjelom prostora na veći broj manjih stambenih jedinica.

U skladu s metodologijom, ukupni potencijal izgradnje dobiva se zbrajanjem maksimalnog broja stambenih jedinica u izgrađenom i neizgrađenom dijelu GPN naselja Betine. Prema takvom, izračunu, maksimalni potencijal izgradnje u izgrađenom i neizgrađenom dijelu GPN naselja Betina iznosi 892 stambene jedinice.

17. Analiza stanja digitalizacije

Općina Tisno raspolaže s osnovnom digitalnom infrastrukturom. Internetska mreža 4G i 5G dostupna je u većini naseljenih dijelova, besplatne WI FI točke pokrivaju javne površine u naselju i javnim objektima, a besplatni WI-Fi široko je rasprostranjen u smještajnim i ugostiteljskim objektima na području cijele destinacije. Međutim, korištenje modernih i pametnih digitalnih alata još je uvijek nedovoljno. Stanje digitalizacije na području Općine Tisno i naselja Betina analizirano je u sljedećoj tablici.

Tablica 29. Analiza stanja digitalizacije destinacije, izvor: Općina Tisno, TZM Betina, Ježinac d.o.o., Muzej betinske drvene brodogradnje, HAKOM, eVisitor, web platforme iznajmljivača; obradio Level project d.o.o.

Domena	Obrazloženje
Primjena pametnih rješenja (<i>smart sustava</i>)	Aplikacija prijave na javne natječeaje- Općina Tisno i TZM Betina objavljuju natječeaje na službenoj stranici, ali ne postoji posebna aplikacija za digitalnu prijavu. Aplikacija za prijavu komunalnih problema - ne postoji mobilna ili web aplikacija za prijavu komunalnih problema na razini Općine Tisno; komunikacija se odvija klasičnim putem (kontakt, e-mail). Platforma „Otvorena općina“- postoji osnovna transparentnost kroz objavu dokumenata i informacija, ali nema interaktivne <i>open data</i> platforme. Uvođenje digitalnih obrazaca - na službenoj stranici TZM Betina i Općine Tisno dostupni su obrasci u PDF i DOC formatima, ali nisu potpuno digitalizirani za online ispunjavanje i obradu. Transparentni proračun - Općina Tisno i TZM Betina javno objavljuju proračun i financijske dokumente, čime je osigurana osnovna razina transparentnosti, međutim bez mogućnosti digitalnog praćenja. Pametni parking - komunalno poduzeće Ježinac d.o.o. provodi naplatu parkinga na javnim parkiralištima, bez primjene suvremenih pametnih rješenja oko naplate. Pametno upravljanje prometom - na području destinacije nema implementiranih pametnih prometnih sustava koji bi omogućili optimizaciju prometa, praćenje prometnih tokova i pravovremeno informiranje korisnika. Pametno gospodarenje otpadom - na području destinacije uvedeni su spremnici za otpad s RFID čipovima, što omogućuje evidenciju pražnjenja i obračun prema stvarnoj količini otpada. Iako to predstavlja određeni oblik digitalizacije sustava, riječ je o osnovnoj razini “pametnog” upravljanja bez naprednih IoT rješenja poput senzora popunjenosti. Pametna javna rasvjeta- na području destinacije uvodi se LED rasvjeta radi uštede energije, no nema sustava pametnog upravljanja ili IoT tehnologije. Digitalna muzejska građa – Muzej betinske drvene brodogradnje uspostavio je virtualni muzej u kojem je moguće pregledati muzejske zbirke brodske opreme, brodograđevnih alata, ribarskih alata te ostalih digitalnih sadržaja čime se korisnicima omogućuje interaktivno upoznavanje s tradicijom drvene brodogradnje, pomorskom baštinom i načinom života lokalnog stanovništva.

Uspostava online rezervacijskih sustava	Turistička zajednica mjesta Betina (https://www.tz-betina.hr/hr/) – glavna digitalna platforma kojom destinacija komunicira s turističkim tržištem. Stranica je prevedena na njemački i engleski jezik. Stranica objedinjuje turističke informacije s inspirativnim sadržajem, ali daje samo poveznice na kamping ponudu. Raspolaže sa sekcijom „Kutak za iznajmljivače“ u kojoj se mogu saznati informacije vezane uz zakonske obveze za iznajmljivače. Smještajni objekti - online kupnja smještaja moguća je u svim vrstama smještajnih objekata, bilo na njihovim ili posredničkim mrežnim stranicama (uključujući globalne agencije, npr. Booking.com, Expedia, Agoda, Airbnb). Nositelji kamping smještaja nemaju CRM sustave za upravljanje odnosima s gostima. Drugi ponuditelji usluga- turistička ponuda, koja obuhvaća turističke agencije, veće ugostiteljske objekte, kulturne institucije i dr., u pravilu je informatizirana, odnosno subjekti raspolažu mrežnim stranicama koje su ujedno kanal informiranja i online prodaje.
Provođenje programa unaprjeđenja digitalnih vještina	Programi edukacije za zaposlenike općinske uprave – edukacija povezana s digitalizacijom općinske uprave i uredskog poslovanja. Programi edukacije za zaposlenike TZM Betina – u organizaciji HTZ-a i ostalih stručnih udruženja Programi edukacija za iznajmljivače - edukacija za pružanje što kvalitetnijih usluga u turizmu (eVisitor)
Digitalna transformacija lokalne zajednice	Edukacija i razvoj digitalnih kompetencija - ne provodi se organizirani i kontinuirani program osposobljavanja za pružatelje turističkih usluga. Iako većina iznajmljivača i poduzetnika koristi osnovne digitalne alate, njihova prisutnost i učinkovitost na digitalnim platformama te primjena suvremenih standarda digitalnog marketinga ostaju na skromnoj razini. Digitalna pismenost - u lokalnoj zajednici općenito je nedovoljno razvijena, što je posebno izraženo među starijim iznajmljivačima i onima koji nisu uključeni u sustavne oblike stručnog usavršavanja.
Infrastruktura digitalne tehnologije	Širokopojasna infrastruktura- područje TZM Betina stabilnom širokopojasnom mrežom, iako postoji potreba za njezinim daljnjim unaprjeđenjem. Javne ustanove i dijelovi javnih površina imaju pristup brzom internetu, što omogućuje neometanu digitalnu komunikaciju i prisutnost ključnih turističkih sadržaja.
Sigurnost i privatnost	Sigurnost i zaštita privatnosti digitalnih podataka- sve su važniji aspekti u upravljanju destinacijama, osobito u kontekstu sve veće upotrebe digitalnih alata i online komunikacijskih kanala. Na području TZM Betina, razina kibernetičke sigurnosti još uvijek nije dovoljno institucionalizirana, s obzirom na ograničene kapacitete i tehničku podršku lokalnih dionika. Iako se lokalni pružatelji turističkih usluga, posebice oni koji koriste globalne platforme poput Booking.com i Airbnb, oslanjaju na njihove sustave zaštite podataka, postoji potreba za jačanjem lokalne svijesti i edukacije o zaštiti podataka korisnika. Kibernetički sustav - trenutno stanje sigurnosti digitalnih sustava na području destinacije nije sustavno analizirano niti postoji centralizirani sustav za kibernetičku sigurnost na lokalnoj razini. Lokalni pružatelji usluga i manji poduzetnici u turizmu uglavnom se oslanjaju na osnovne razine zaštite, bez strukturiranih protokola ili edukacije o sigurnosnim praksama.

	Zaštita osobnih podataka u pogledu zaštite osobnih podataka, iako je većina poslovnih subjekata svjesna važnosti usklađenosti s Općom uredbom o zaštiti podataka (GDPR), ne postoje institucionalizirani mehanizmi nadzora i podrške koji bi osigurali dosljednu provedbu. Transparentnost u prikupljanju i korištenju podataka posjetitelja također nije standardizirana, što predstavlja potencijalni rizik u razvoju digitalnih alata usmjerenih na upravljanje turističkim tokovima i personalizaciju ponude. Kako bi se omogućio održiv razvoj digitalnih alata i povećalo povjerenje korisnika, važno je u budućnosti razviti lokalne mehanizme podrške za sigurnost podataka te provoditi edukacije o digitalnoj sigurnosti i zaštiti privatnosti. Videonadzor- Općina Tisno provodi videonadzor na lokacijama Ulica Dolac (zgrada TZM Betina) i Trg na moru u svrhu povećanja sigurnosti građana i posjetitelja, zaštite javne imovine te prevencije vandalizma i drugih protupravnih radnji, sukladno važećim zakonskim propisima o zaštiti osobnih podataka.
--	--

18. Analiza stanja i potreba ljudskih potencijala

Na lokalnoj razini, sektor turizma i ugostiteljstva suočava se s izazovima sličnima onima na nacionalnoj razini, ponajprije u pogledu osiguravanja dovoljnog broja kvalificiranih radnika. Nedostatak radne snage u sektoru turizma i ugostiteljstva u državama Europske unije, koji je u velikoj mjeri prisutan i u Republici Hrvatskoj, rezultat je više međusobno povezanih čimbenika. Među ključnima su dugotrajni demografski trendovi poput starenja stanovništva i smanjenja ukupnog broja stanovnika, posljedice pandemije bolesti COVID-19 koje su potaknule prelazak radnika u druge sektore, kao i relativno niske plaće i nedostatne pogodnosti. Sve to dodatno dolazi do izražaja u kontekstu sve zahtjevnijih radnih uvjeta i rastućih očekivanja gostiju.

18.1. Stanovništvo

Prema Popisu stanovništva iz 2021. godine na području Općine Tisno živjelo je 1.934 stanovnika. Na području Općine Tisno nalazi se pet naselja-Tisno, Jezera, Betina i Dubrava kod Tisnog i Dazlina. U međupopisnom razdoblju 2011.-2021. na području Općine Tisno zabilježen je pad broja stanovnika za 6,0 %, a naselje Betina porast za 3,0 %.

Tablica 30. Broj stanovnika po naseljima na području Općine Tisno 2011. i 2021. godine te međupopisna promjena, izvor: DZS (2013), Popis stanovništva 2011. i DZS (2022), Popis stanovništva 2021.

Naselje	2011.	2021.	Međupopisna promjena 2021./2011.	Međupopisna promjena 2021/2011 (u %)
	Broj stanovništva			
Betina	697	718	+21	+3,0
Općina Tisno	3094	2908	-186	-6,0

Raspodjela stanovništva prema dobi i spolu oslikava stvarnu biodinamiku i potencijalnu vitalnost određenog prostora.¹¹ Ona je ključna za sadašnji i budući demografski i ekonomski razvoj nekog područja jer iz nje proizlaze osnovni segmenti stanovništva potrebni za biološku reprodukciju, kao i za stvaranje radne snage za potrebe gospodarstva pa tako i turizma.¹²

Ukupno 13,4 % stanovnika naselja Betina pripada kategoriji mladog stanovništva, dok zrelo stanovništvo čini 53,3 % ukupnog stanovništva. Udio starog stanovništva iznosi 33,3 %, što znači da je dvostruko veći od broj mladog stanovništva¹³. Spolna struktura naselja prema Popisu 2021. godine ukazuje na nešto veći udio žena (372; 51,8 %) u odnosu na muškarce (346; 48,2 %).¹⁴

¹¹ Nejašmić, I. (1992). Promjene u dobno-spolnom sastavu stanovništva istočno jadranskog otočja (1953-1991), Acta Geographica Croatica, 27, Zagreb, 15-34.

¹² Wertheimer-Baletić, A. (1999). Stanovništvo i razvoj. Zagreb: Mate.

¹³ Ibid.

¹⁴ Državni zavod za statistiku (2021). Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima. Dostupno na mrežnoj stranici: https://podaci.dzs.hr/media/rqybclnx/popis_2021-stanovnistvo_po_naseljima.xlsx

Indeks starenja kao pokazatelj starosne strukture stanovništva na razini Općine Tisno, prema Popisu 2021. godine, iznosio je 251,7, dok je koeficijent starenja 39,2, što su vrijednosti koje ukazuju da je stanovništvo Općine Tisno zašlo u snažan proces starenja.

Tablica 31. Spolni i dobni sastav naselja Betina prema Popisu stanovništva 2021. godine. Izvor: DZS (2022), Popis stanovništva 2021. godine.

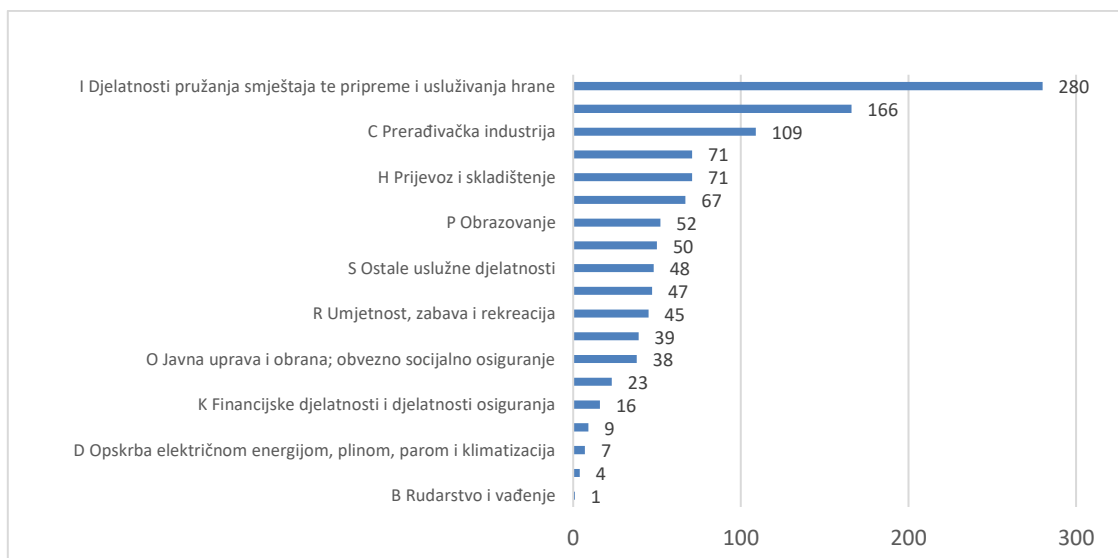
Dobna skupina	m.	ž.	Ukupno	Spol	m.	ž.	Ukupno
0 – 4	12	13	25	50 – 54	17	23	40
5 – 9	15	17	32	55 – 59	27	20	47
10 – 14	19	20	39	60 – 64	25	26	51
15 – 19	7	14	21	65 – 69	36	42	78
20 – 24	9	12	21	70 – 74	36	25	18
25 – 29	19	24	43	75 – 79	18	13	31
30 – 34	12	22	34	80 – 84	16	22	38
35 – 39	27	20'	47	85 – 89	7	16	23
40 – 44	22	23	45	90 – 94	2	6	8
45 – 49	20	14	34	95 i više	-	-	-

Ovakva dobna struktura može dugoročno utjecati na smanjenje radno aktivnog stanovništva, povećanje potrebe za zdravstvenim i socijalnim uslugama te ograničenu dostupnost lokalne radne snage. U kontekstu razvoja turizma, očuvanje mlađeg i radno aktivnog stanovništva važno je za održavanje lokalnih gospodarskih aktivnosti, tradicionalnih djelatnosti i autentičnosti destinacije. Demografska stabilnost stoga predstavlja jedan od važnijih preduvjeta održivog društvenog i gospodarskog razvoja Betine. Iako recentna demografska kretanja ukazuju na određenu stabilizaciju i porast broja stanovnika, dugoročni demografski trendovi i dalje predstavljaju važan razvojni izazov za održivost lokalne zajednice i planiranje radne snage u turizmu.

18.2. Zaposlenost i nezaposlenost

Prema NKD klasifikaciji zanimanja prema područjima djelatnosti, sukladno Popisu stanovništva 2021. godine, najveći broj stanovnika Općine Tisno bio je zaposlen u djelatnosti „I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane“, ukupno 280 stanovnika. Slijede „G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala“ s 166 stanovnika, C „Prerađivačka industrija“ s 109 stanovnika te H „Prijevoz i skladištenje“ s 71 stanovnika.

Slika 23. Zaposleni prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD) na području Općine Tisno 2021. godine. Izvor: DZS (2023), Popis stanovništva 2021.

Glavno obilježje koje se uočava u kretanju broja zaposlenih i nezaposlenih jest izrazita sezonalnost kada tijekom ljetnih mjeseci prisutna viša razina zaposlenosti i niža nezaposlenost, dok u zimskom razdoblju dolazi do smanjenja zaposlenosti i porasta nezaposlenosti. Takav obrazac proizlazi iz snažne povezanosti lokalnog gospodarstva s turističkom potražnjom i intenzitetom sezonskih aktivnosti tijekom ljetne sezone.

U razdoblju 2018.-2025. godine na području Općine Tisno zabilježen je porast broja zaposlenih za 11,8 %. Pritom je 2020. godina jasno povezana s utjecajem pandemije COVID-19 na lokalno tržište rada. Tada dolazi do pada broja zaposlenih te rasta nezaposlenosti, što odražava gospodarsko usporavanje i ograničenja poslovanja tijekom pandemije. U razdoblju od 2023. do 2025. godine vidljiva je stabilizacija tržišta rada na relativno visokoj razini zaposlenosti, uz istodobno smanjenje nezaposlenosti. Takva kretanja upućuju na konsolidaciju gospodarske aktivnosti, bolju apsorpciju radne snage te postupno jačanje otpornosti lokalnog gospodarstva. Iako je sezonska komponenta i dalje prisutna, podaci potvrđuju trend smanjenja oscilacija te stvaranje stabilnijih uvjeta zapošljavanja kroz veći dio godine.

U 2025. godini u srpnju je evidentirano 1.328 zaposlenih, dok je u prosincu zabilježeno 953 zaposlenih, što znači da je zaposlenost u srpnju bila 39,4 % viša u odnosu na prosinac iste godine. Značajnija razlika očituje se u broju nezaposlenih – u srpnju je broj nezaposlenih bio manji za 64,1 % u odnosu na isti u prosincu.

Tablica 32. Kretanje broja zaposlenih i nezaposlenih na području Općine Tisno u mjesecu srpnju i prosincu 2018.-2025.godine, izvor: HZMO, HZZ; obradio Level Project

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2018./2025.
VII (zaposleni)	1.188	1.185	1.022	1.146	1.217	1.318	1.366	1.328	11,8
XII (zaposleni)	735	725	749	803	829	910	964	953	29,7
VII (nezaposleni)	40	40	50	43	39	41	42	28	-30,0
XII (nezaposleni)	136	141	145	111	122	128	86	78	-42,6

Podaci o zaposlenima na području Općine Tisno, sukladno Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD), u djelatnostima 55. Smještaja te 56. Djelatnostima pripreme i usluživanja hrane i pića u 2024. godini pokazuju izraženu sezonalnost zaposlenosti. U kolovozu 2024. godine ukupan broj zaposlenih bio je veći za 50,3 % u odnosu na siječanj. Ova razlika osobito je izraženija u broju zaposlenih unutar ove dvije djelatnosti. U mjesecu kolovozu, u ovim je djelatnostima, bilo zaposleno 344,4 % više radnika, u odnosu na siječanj iste godine. Takve oscilacije tipične su za turistički orijentirana područja s izraženim sezonskim karakterom poslovanja te predstavljaju jedan od glavnih izazova lokalnog tržišta rada.

Tablica 33. Broj zaposlenih u Općini Tisno u 2024.godini, izvor:MINTS

Mjesec	Broj zaposlenih (ukupno)	Broj zaposlenih u djelatnosti 55 i 56	Udio zaposlenih u djelatnosti 55 i 56 (u %)
I	939	248	26,4
II	958	250	26,1
III	984	267	27,1
IV	1.086	323	29,7
V	1.188	392	33,0
VI	1.340	502	37,5
VII	1.340	562	41,9
VIII	1.411	560	39,7
IX	1.250	561	44,9
X	1.069	426	39,9
XI	1.015	264	26,0
XII	986	126	12,8
Ukupno	13.566	4.481	33,0

Iako su djelatnosti smještaja te pripreme i usluživanja hrane i pića najizravnije povezane s turizmom, njegov utjecaj znatno je širi. Turizam izravno i neizravno potiče zapošljavanje u brojnim drugim sektorima, uključujući trgovinu na malo i veliko, promet i skladištenje, građevinarstvo, poslovanje nekretninama te druge povezane djelatnosti.

Analiza strukture zaposlenosti pokazuje da su tijekom zimskih mjeseci 2024. godine navedene djelatnosti sudjeluju s približno 23,1 % u ukupnom broju zaposlenih, dok se u ljetnim mjesecima njihov udio povećava na 40,9 % . Sezonalnost uzrokuje manjak radne snage u vrhuncu sezone, ali i povećani rizik od nezaposlenosti izvan nje, što utječe na stabilnost prihoda stanovništva i ukupnu gospodarsku sigurnost zajednice.

18.3. Analiza kadrova turističke zajednice

Rad TZM Betina organiziran je kroz dvije osnovne organizacijske jedinice: Glavni ured i Turističko-informativni centar za posjetitelje (TIC). TZM Betina je u 2025. godini imala dva stalno zaposlena djelatnika u punom radnom vremenu. U glavnom uredu radi direktor TZ-a, dok u TIC-u radi jedan djelatnik (informatör).

Ocjenjuje se da postojeći broj radnih mjesta odgovara potrebama TZM Betina, ali uz napomenu da je poslova/zadataka na postojećim radnim mjestima vrlo širok. To prioritetno pretpostavlja dodatno profesionalno osposobljavanje djelatnika za specifične poslove destinacijskog menadžmenta i marketinga, razvoja/vođenja projekata te informiranja (uključujući i edukaciju sezonski angažiranih turističkih informatora) koje će omogućiti optimizaciju upotrebe postojećih radnih resursa. Sezonski se javlja potreba za zapošljavanjem novih kadrova u svrhu informiranja posjetitelja, provođenja promocijskih aktivnosti, organizacije i provedbe turističkih i društvenih događanja te drugih tekućih aktivnosti.

18.4. Radna snaga u turizmu i povezanim djelatnostima

Jedan od najznačajnijih problema u hrvatskom turizmu je ozbiljan nedostatak radne snage. Procjenjuje se da hrvatskom turizmu nedostaje između 30.000 i 35.000 radnika, što je za 10 % više nego u prethodnim godinama. Prema procjenama, 2024. godine na tržištu nije bilo moguće pronaći oko 3.000 djelatnika. Problemi pronalaska radne snage ne zaobilaze niti područje TZM Betina.

Kao odgovor na rastuće potrebe sektora za radnom snagom, posebice iz perspektive potrebe privlačenja i zadržavanja talenata, prepoznata je potreba poticanja i promoviranja zanimanja u sektoru turizma i ugostiteljstvu te usklađivanja kompetencija ljudskih potencijala sa zahtjevima radnih mjesta i tržišta rada u turizmu. Uz navedene mjere, a u želji da se ubrza cijeli proces jačanja konkurentnosti ljudskih potencijala u turizmu i ugostiteljstvu, prepoznata je i potreba razvoja centara strukovnih kompetentnosti kao mjesta izvrsnosti u osposobljavanju kadrova za turizam i ugostiteljstvu.

Za sustav obrazovanja kadrova u turizmu i povezanim djelatnostima na području Betine od najvećeg su značaja sljedeće obrazovne ustanove: Pučko otvoreno učilište Šibenik, Veleučilište u Šibeniku i Turističko-ugostiteljska škola Šibenik.

Pučko otvoreno učilište (PUO) Šibenik je javna ustanova za obrazovanje odraslih s dugom tradicijom, koja djeluje još od 1959. godine i predstavlja važan centar cjeloživotnog učenja u Šibensko-kninskoj županiji. Učilište nudi širok spektar obrazovnih programa: osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje odraslih, prekvalifikacije, osposobljavanja i usavršavanja, tečajeve stranih jezika te razne specijalizirane programe.

U srednjoškolskom obrazovanju odraslih ustanova omogućuje stjecanje zanimanja ekonomist, hotelijersko-turistički tehničar, komercijalist, prodavač, kuhar, slastičar i konobar. Programi osposobljavanja obuhvaćaju zanimanja kao što su: operativni djelatnik za sigurnost i civilnu zaštitu, knjigovođa, asistent za upravljanje projektima, internetski marketing i brendiranje, društveno odgovorno poslovanje, priprema slatkih i tradicionalnih jela, priprema barskih mješavina, priprema jela za posebne prehrane, izrada i ukrašavanje slastica i organizacija cateringa i dr. Dakle, PUO Šibenik nudi širok broj programa osposobljavanja koji se povezuju s turizmom i povezanim djelatnostima.

Veleučilište u Šibeniku (VUŠ) visokoškolska je ustanova koja pruža stručne prijediplomske i diplomske studijske programe usmjerene na razvoj praktičnih znanja i kompetencija usklađenih s potrebama tržišta rada. Kroz obrazovne programe iz područja ekonomije, menadžmenta, turizma, prometa i drugih srodnih disciplina, Veleučilište doprinosi jačanju stručnog kadra i unapređenju konkurentnosti regionalnog gospodarstva. Nudi mogućnosti cjeloživotnog

obrazovanja kroz različite programe i specijalizirane tečajeve koji omogućuju profesionalno usavršavanje i stjecanje dodatnih vještina za rad u turizmu i ostalim granama.

Turističko-ugostiteljska škola Šibenik javna je ustanova srednjoškolskog odgoja koja obrazuje učenike za zanimanja u turizmu i ugostiteljstvu kroz programe i praktičnu nastavu. Kao strukovna škola u regiji s razvijenim turizmom, ima važnu ulogu u stvaranju kadrova koji mogu odgovoriti na potrebe lokalnih turističkih destinacija. Škola nudi programe za zanimanja u turizmu i ugostiteljstvu: turistički tehničar destinacije, tehničar za ugostiteljstvo, kuhar i konobar.

Općina Tisno svake godine dodjeljuje stipendije redovnim studentima i učenicima srednjih škola s prebivalištem na području Općine Tisno. Jedan od uvjeta za dodjelu stipendije učenicima srednjih škola je da su upisani u obrazovni program koji je na listi deficitarnih zanimanja za područje Šibensko-kninske županije prema službenoj statistici HZZ-a u području djelatnosti usluživanja i pripremanja hrane (npr. konobar/konobarica, kuhar/kuharica i dr.) i drugim zanimanjima (vozač motornih vozila, bravar, tesar, stolar, mesar, pekar i dr.).

U uvjetima sve veće globalne potražnje za turističko-ugostiteljskim uslugama, zemlje, regije i poduzeća moraju prilagoditi svoje poslovanje suvremenim trendovima i promjenama, kako na razini Europske unije tako i na razini pojedinih država. Iako svaka zemlja ima drugačije zakonodavstvo i drugačiju ulogu socijalnog dijaloga, primjeri dobre prakse u potencijalnom rješavanju/ublažavanju problema nedostatka radne snage u sferi turizma i ugostiteljstva brojni su te se mogu svrstati u nekoliko područja. Radi se o sljedećim aktivnostima: jačanje spoznaje o (privlačnosti) djelatnosti turizma i ugostiteljstva, obrazovanje i osposobljavanje (sektorske inicijative za dodatno osposobljavanje, subvencioniranje, komunikacija s javnim i privatnim institucijama radi koordinacije obrazovnih i strukovnih tečajeva), odnosi s javnošću (promocija zanimanja, ljetni poslovi prikladni za mlade i mlade osobe, poticanje karijera u ugostiteljstvu na društvenim mrežama), povećanje kvalitete ljudskih potencijala (promoviranje prakse najboljeg poslodavca, osiguravanje boljih radnih uvjeta, kontinuirano usavršavanje zaposlenika, razvoj karijernih mogućnosti, povećanje motivacije i zadovoljstva zaposlenika) i socijalno partnerstvo (inicijative usmjerene na poslodavce koje uključuju intervjuiranje i prezentacije mladih, sudjelovanje profesionalaca u obrazovnim programima i sl.).

19. Analiza komunikacijskih aktivnosti

Komunikacijske aktivnosti TZM Betina usmjerene su na promociju destinacije, pružanje relevantnih informacija posjetiteljima i lokalnom stanovništvu te razvoj prepoznatljivog identiteta destinacije kroz različite komunikacijske i promotivne kanale. U okviru ovog poglavlja analizirani su postojeći komunikacijski kanali, učinkovitost digitalnog i tradicionalnog prisustva, kao i mogućnosti za unaprijeđenje informiranja i pozicioniranja destinacije u širem turističkom kontekstu.

19.1. Komunikacijski kanali

Godine 2024. za aktivnosti komunikacije i oglašavanja izdvojeno je 26.800 €, što čini oko petinu (17,7 %) ukupnog budžeta TZM Betina.

Koriste se svi danas relevantni komunikacijski offline i online kanali:

- mrežna stranica (<https://www.tz-betina.hr/hr/>) – glavni destinacijski portal, objavljen na tri jezika (hrvatski, engleski i njemački)
- društvene mreže – Facebook i Instagram profil TZM Betina te Facebook, Instagram, TikTok i YouTube profil Muzeja betinske drvene brodogradnje
- oglašivačke kampanje – provode se u offline i online medijima, bilo samostalno ili udruženo sa sustavom TZ-a i sa strateškim partnerima
- odnosi s javnošću (PR) – obuhvaća objavljivanje offline i online PR članaka u domaćim i stranim medijima, suradnju s novinarima i turističkim agencijama organizacijom studijskih putovanja
- sudjelovanje na sajmovima, poslovnim radionicama i posebnim prezentacijama
- promotivni materijali – uključuju tiskane i online verzije imidž kataloga, brošura, karata te suvenirski program
- turističko-informativne aktivnosti – uključuju upravljanje TIC-om TZM Betina te postavljanje infopunktova i turističke signalizacije

Službena mrežna stranica TZM Betina (<https://www.tz-betina.hr/hr/>) predstavlja informativnu i funkcionalnu platformu namijenjenu promociji turističke ponude destinacije. Osmišljena je tako da pruža sažet i jasan pregled ključnih informacija o destinaciji. Stranica se redovito održava i osvježava, a službeno je prevedena na engleski i njemački jezik. Na mrežnoj stranici TZM Betina trenutačno nisu implementirane funkcionalnosti koje bi omogućile unaprijeđenu pristupačnost sadržaja osobama s različitim vrstama poteškoća. Ne postoji mogućnost prilagodbe veličine fonta, promjene kontrasta prikaza niti druge opcije koje bi korisnicima olakšale čitanje i

korištenje sadržaja. U tom kontekstu, razina digitalne pristupačnosti može se ocijeniti ograničenom, te postoji prostor za usklađivanje s načelima univerzalnog dizajna i važećim smjernicama za pristupačnost mrežnih sadržaja (npr. WCAG standardi). Web stranica je bogata različitim vizualnim sadržajima i sekcijama koji omogućuju prezentaciju cjelokupne turističke ponude (panorama, regate, plaže, povijesni spomenici, drvena brodogradnja, bogatstvo tradicije, gastronomija, aktivni odmor, Muzej betinske drvene brodogradnje, događanja i dr.). Na bočnom pregledniku omogućena je poveznica na društvenu mrežu Facebook. U narednom razdoblju očekuje se izrada nove web stranice.

Glavni izbornik organiziran je kroz padajuće podizbornike, čime je sadržaj tematski razvrstan i pregledno strukturiran. Osnovne kategorije uključuju:

- **Betina** (opće informacije o destinaciji: Upoznajte Betinu, Povijesni spomenici, Gastronomska ponuda, Plaže, Kampovi, Turističke agencije, Aktivni odmor, Folklorna Tradicija, Drvena Brodogradnja)
- **Vodič**
- **Info**
- **Fotogalerije**
- **Događanja**
- **Kutak za iznajmljivače**
- **Ostalo** (dokumenti, javni natječaji, pravo na pristup informacijama)

Na dnu stranice mogu se pronaći osnovne informacije te korisni linkovi s poveznicom na web stranice Ministarstva turizma, Hrvatske turističke zajednice, TZ Šibensko-kninske županije, Šibensko-kninske županije i Općine Tisno te na stranicu ExploreCroatia.

Slika 24. Naslovna stranica službene web stranice TZM Betina, izvor: TZ-Betina.hr

TZM Betina aktivna je na društvenim mrežama Facebook i Instagram, te sukladno planu rada kontinuirano provodi aktivnosti digitalne promocije destinacije s ciljem povećanja vidljivosti, informiranja posjetitelja i promocije turističke ponude, manifestacija i lokalnih atrakcija.

Na **Facebook stranici** TZM Betina (Visit Betina) ima 5,7 tis. pratitelja. Stranica se koristi primarno u svrhu promocije destinacije, informiranja javnosti o aktualnim događanjima te predstavljanja prirodnih, kulturnih i turističkih sadržaja mjesta. Objave su većinom vizualnog karaktera i uključuju fotografije krajolika, manifestacija, tradicijskih događanja, nautičke ponude i ostalih atrakcija. Sadržaj se redovito ažurira, osobito tijekom turističke sezone, kada je naglasak na najavama događanja, izvještajima s manifestacija i promociji lokalnih posebnosti Betine (drvena brodogradnja, pomorstvo, narodne nošnje, običaji, rukotvorine, plesovi i sl.). Dio sadržaja tematski je usklađen s objavama na Instagram profilu, čime se održava konzistentnost komunikacije na društvenim mrežama. Iako stranica ima stabilan broj pratitelja, prostor za unaprjeđenje vidljiv je u segmentu interakcije s korisnicima. Veća uključenost publike mogla bi se potaknuti objavama koje potiču komentiranje, dijeljenje iskustava, korištenje oznaka lokacije te uključivanje sadržaja koji generiraju sami posjetitelji. Sustavnije korištenje multimedijalnih formata (kratki video sadržaji, prijenosi uživo, tematske kampanje) dodatno bi ojačalo digitalnu prisutnost i angažman publike.

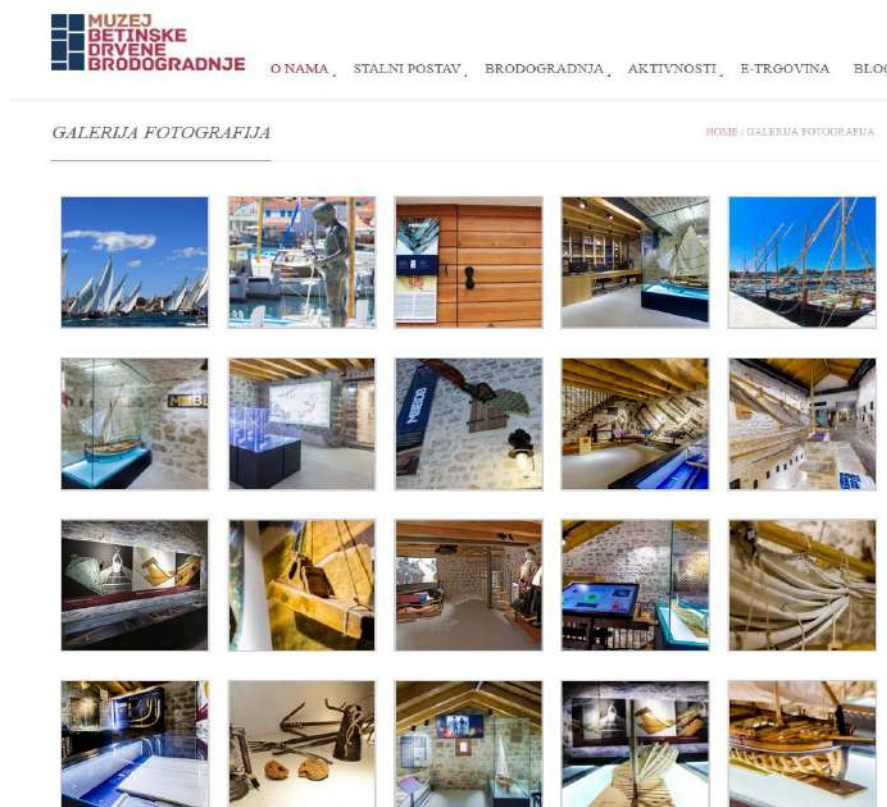
Na **Instagram profilu** TZM Betina (VisitBetina) evidentno je oko 2.400 pratitelja te približno 400 objava. Sadržaj je dijelom usklađen s objavama na Facebook profilu, dok se komunikacija dodatno obogaćuje redovitim objavama Instagram priča koje uključuju fotografije destinacije i najave događanja. U cilju povećanja dosega i angažmana publike, preporučuje se veća razina interakcije s korisnicima kroz ankete, pitanja, kvizove, pozive na dijeljenje iskustava (user-generated content), označavanje lokacija te suradnje s lokalnim dionicima i influencerima. Time bi se potaknula dvosmjerna komunikacija i jačala digitalna vidljivost destinacije. Također, uočava se nedostatak strukturiranih informacija o turističkim uslugama, ponudi i iskustvima prethodnih posjetitelja. Navedeno se može sustavno organizirati putem Instagram „Highlights“ (naglasaka), primjerice kroz kategorije poput smještaja, gastronomije, aktivnosti, plaža, manifestacija i recenzija gostiju. Objave su na hrvatskom jeziku, što ograničava doprinos međunarodnoj prepoznatljivosti destinacije, ali ostavlja prostor za eventualno dvojezično komuniciranje u cilju jačanja lokalne uključenosti.

Muzej betinske drvene brodogradnje također aktivno provodi aktivnosti digitalne promocije putem društvenih mreža Facebook, Instagram, YouTube i TikTok s ciljem promocije kulturne baštine, muzejskih sadržaja, radionica, manifestacija i tradicije drvene brodogradnje.

Službena internetska stranica **Muzeja betinske drvene brodogradnje** (<https://www.mbdb.hr/hr/pocetna/>) predstavlja jedan od ključnih digitalnih komunikacijskih kanala muzeja putem kojeg se korisnicima pružaju informacije o postavu, aktivnostima, kulturnim događanjima, edukativnim sadržajima i projektima muzeja. Stranica je strukturirana

kroz više tematskih kategorija, uključujući informacije o muzeju, stalnom postavu, tradiciji drvene brodogradnje, aktivnostima, blogu, e-trgovini i servisnim informacijama, čime se posjetiteljima omogućuje jednostavan pristup sadržajima i upoznavanje s ponudom muzeja. Unutar pojedinih sekcija korisnicima su dostupni sadržaji poput muzejskih zbirki, virtualnog muzeja, svjedočanstava brodograditelja, priča o brodovima, radionica, izložbi, publikacija i projekata, što doprinosi edukativnoj, interpretacijskoj i promotivnoj funkciji internetske stranice.

Slika 25. Zbirka fotografija na službenoj stranici Muzeja betinske drvene brodogradnje, izvor: Muzej betinske drvene brodogradnje

Internetska stranica dostupna je na hrvatskom i engleskom jeziku, čime se sadržaj približava domaćim i međunarodnim posjetiteljima te doprinosi većoj dostupnosti i vidljivosti muzeja u digitalnom okruženju. Posebnu vrijednost predstavlja razvoj virtualnih i digitalnih sadržaja kojima se doprinosi suvremenoj interpretaciji tradicije drvene brodogradnje i jačanju promocije muzeja u digitalnom prostoru. U sklopu internetske stranice dostupna je i funkcionalnost e-trgovine putem koje korisnici mogu pregledavati i kupovati promotivne i suvenirne proizvode povezane s muzejom i lokalnom pomorskom baštinom, čime se dodatno razvija digitalna komunikacija i promocija lokalnog identiteta i kulturne baštine.

Sekcija „Poveznice” sadrži vanjske poveznice prema domaćim i međunarodnim institucijama, organizacijama, projektima i manifestacijama povezanim s pomorskom, muzeološkom i kulturnom baštinom. Među poveznicama se nalaze međunarodne organizacije i mreže poput Association of Mediterranean Maritime Museums, European Maritime Heritage i Europa

Nostra, zatim muzeji i interpretacijski centri, kulturne manifestacije, nacionalne i lokalne institucije te zaštićena područja poput Nacionalnog parka Kornati i Parka prirode Vransko jezero.

Muzej betinske drvene brodogradnje aktivno koristi društvene mreže kao važan dio svojih digitalnih komunikacijskih aktivnosti i promocije kulturne baštine. Muzej je prisutan na društvenim mrežama Facebook, Instagram, YouTube i TikTok, putem kojih komunicira s lokalnom zajednicom, posjetiteljima i širom zainteresiranom javnošću.

Facebook stranica Muzeja (<https://www.facebook.com/BetinaMuseum/>) koristi se za redovito informiranje korisnika o aktualnim događanjima, izložbama, radionicama, projektima i kulturnim manifestacijama. Objave često uključuju fotografije, video sadržaje i promotivne materijale kojima se prezentiraju aktivnosti muzeja i tradicija betinske drvene brodogradnje. Facebook ujedno služi kao kanal za interakciju s korisnicima i povećanje vidljivosti muzeja u digitalnom prostoru. Stranica je na hrvatskom jeziku i tijekom 2025. godine ju je pratilo oko 8,4 tisuće korisnika, dok stranica prati oko 665 drugih profila i institucija.

Instagram profil Muzeja (<https://www.instagram.com/betinamuseum/>) usmjeren je na vizualnu promociju kulturne i pomorske baštine kroz fotografije tradicijskih brodova, muzejskih sadržaja, događanja i lokalnog ambijenta. Korištenjem vizualno atraktivnog sadržaja doprinosi se jačanju prepoznatljivosti muzeja i destinacije, posebno među mlađim korisnicima i turistima koji društvene mreže koriste kao izvor informacija i inspiracije za putovanja. Tijekom 2025. godine na stranici muzeja bilo je objavljeno oko 1.500 postova (na hrvatskom jeziku) s ukupno oko 2.400 followera.

YouTube kanal Muzeja (<https://www.youtube.com/c/Muzejbetinskedrvenebrodogradnje>) koristi se kao dodatni digitalni komunikacijski kanal za promociju muzeja, tradicije drvene brodogradnje i lokalne kulturne baštine. Kanal broji oko 400 pretplatnika te sadrži više od 40 videozapisa povezanih s aktivnostima muzeja, kulturnim događanjima, tradicijskim brodovima, projektima i edukativnim sadržajima. YouTube kanal također ima važnu arhivsku i promotivnu funkciju (objavljuje od 2015. godine) jer omogućuje dugoročnu dostupnost digitalnih sadržaja i povećava vidljivost muzeja među domaćom i međunarodnom publikom.

TikTok profil Muzeja (<https://www.tiktok.com/@betinamuseum>) koristi se kao dodatni kanal digitalne komunikacije usmjeren prvenstveno prema mlađim generacijama korisnika. Profil je tijekom 2025. godine pratilo oko 100 korisnika i bilježio je više od 270 oznaka sviđanja. Sadržaj je usmjeren na promociju muzeja, tradicije drvene brodogradnje i kulturne baštine Betine kroz kratke i dinamične video formate. Korištenjem TikToka Muzej prati suvremene trendove digitalne komunikacije i nastoji približiti kulturnu baštinu široj publici putem vizualno atraktivnog i interaktivnog sadržaja. TikTok kao platforma omogućuje bržu distribuciju sadržaja, povećanje digitalne vidljivosti muzeja te razvoj komunikacije prilagođene novim generacijama korisnika društvenih mreža.

19.2. Analiza digitalnog prisustva

Analiza Facebook stranica TZM Betina i Muzeja betinske drvene brodogradnje pokazuje kako stranica Muzeja ostvaruje veću bazu pratitelja u odnosu na službenu Facebook stranicu TZM Betina. Facebook stranica muzeja broji oko 8.400 pratitelja, dok stranica VisitBetina ima oko 5.800 pratitelja. Unatoč većem broju pratitelja, stranica muzeja ostvaruje nešto nižu stopu angažmana (engagement rate) koja iznosi 0,46 %, dok stranica Visit Betina bilježi stopu angažmana od 0,62 %. Prema recentnim benchmark analizama, prosječni Facebook engagement rate za većinu organizacija i turističkih subjekata kreće se između približno 0,5 % i 1,5 %, dok se stope iznad 2 % smatraju vrlo dobrima. Prosječan broj reakcija na objave Muzeja betinske drvene brodogradnje iznosi oko 37 oznaka sviđanja i 1,5 komentara po objavi, što ukazuje na skromnu razinu interakcije korisnika sa sadržajem. S druge strane, stranica Visit Betina ostvaruje još manji prosječan broj oznaka sviđanja (34,5) i komentara po objavi (1,17).

Analiza Instagram profila Muzeja betinske drvene brodogradnje i TZM Betina ostvaruju sličnu razinu angažmana korisnika. Instagram profil muzeja (@betinamuseum) bilježi engagement rate od 4,26 %, dok profil Visit Betina (@visit_betina) ostvaruje stopu angažmana od 4,11 %, što ukazuje na relativno dobru razinu interakcije korisnika sa sadržajem na obje stranice. Profil Muzeja betinske drvene brodogradnje prati oko 2,4 tisuće korisnika, uz prosječno oko 50 oznaka sviđanja i 2 komentara po objavi. S druge strane, profil Visit Betina također okuplja oko 2,4 tisuće pratitelja, ali ostvaruje znatno veći prosječan broj oznaka sviđanja po objavi (125), uz prosječno 2 komentara.

Analiza TikTok profila Muzeja betinske drvene brodogradnje pokazuje relativno visoku razinu angažmana korisnika u odnosu na broj pratitelja. Profil @betinamuseum prati oko 100 korisnika, uz oko 120 praćenih profila i ukupno 20-tak objavljenih sadržaja. Unatoč manjem broju pratitelja, profil ostvaruje engagement rate od 15,6 %, što ukazuje na vrlo dobru razinu interakcije korisnika sa sadržajem u odnosu na veličinu zajednice pratitelja. Prosječan broj reakcija iznosi oko 16 oznaka sviđanja po objavi, dok komentari nisu značajnije zastupljeni.

Dodatni potencijal razvoja digitalne promocije očituje se u provedbi ciljano usmjerenih marketinških aktivnosti putem digitalnih oglašivačkih alata poput Facebook Ads i Google Ads kampanja, osobito u razdoblju predsezona i posezone kada postoji potreba za povećanjem vidljivosti destinacije i poticanjem turističke potražnje izvan glavnog ljetnog razdoblja. Korištenjem preciznog ciljanja korisnika prema interesima, geografskim tržištima, dobnim skupinama i turističkim motivima moguće je učinkovitije promovirati turističku ponudu destinacije.

Poseban potencijal postoji u razvoju sadržajnog marketinga temeljenog na vizualno atraktivnim fotografijama, kratkim video formatima, pričama o lokalnoj tradiciji, interpretaciji pomorske baštine i prezentaciji autentičnih iskustava destinacije. Redovitije objavljivanje kvalitetnih sadržaja moglo bi doprinijeti većem doseg objava, jačanju interakcije s korisnicima i povećanju prepoznatljivosti muzeja i destinacije u digitalnom prostoru. Također, dodatnim korištenjem video sadržaja na društvenim mrežama i platformama poput YouTubea i TikToka moguće je približiti turističku ponudu mlađim generacijama korisnika i povećati razinu angažmana publike.

Daljnijim razvojem SEO optimizacije internetskih stranica moguće je unaprijediti pozicioniranje Muzeja i destinacije u rezultatima internetskih pretraživanja te povećati organski doseg i vidljivost digitalnih sadržaja. Optimizacija ključnih riječi, razvoj višejezičnih sadržaja, redovito objavljivanje blogova, novosti i edukativnih tekstova te povezivanje s relevantnim turističkim i kulturnim portalima mogu doprinijeti većem broju posjeta internetskoj stranici i duljem zadržavanju korisnika na digitalnim platformama destinacije. Suradnja s blogerima i influencerima doprinosi promociji destinacije kroz autentičan sadržaj, povećanje vidljivosti na digitalnim platformama te približavanje destinacije različitim ciljanim skupinama posjetitelja. Time bi se dodatno ojačala njihova digitalna prisutnost i uloga u promociji turističke ponude.

19.3. Offline promotivne aktivnosti

Offline promotivne aktivnosti obuhvaćaju analizu tiskanih promotivnih materijala (brošure, plakati, vodiči, karte i sl.), offline oglašavanje (oglasi, jumbo plakati, plakati dobrodošlice, natpisi i zastave na istaknutim lokacijama, reklamni stalci), fotografije, prezentiranje na sajmovima i poslovnim radionicama, organizaciju događanja, turističko-informativne aktivnosti te suvenirski program.

Tiskani promotivni materijali

- „Explore Betina“ - kompaktan letak s fotografijama i informacijama o kulturnoj i prirodnoj baštini, virtualnim suvenirima, glazbenim i kulturnim događanjima
- „Betina info“ – info brošura sa servisnim informacijama o destinaciji
- Imidž brošura Explore Dalmatia Šibenik on Bike (u suradnji s TZ ŠKŽ) – reprezentativna brošura koja sadržava pregled svih biciklističkih staza/ruta

Offline oglašavanje

- Oglasi – u novinama, časopisima i katalozima
- Jumbo plakati – na prometnim lokacijama
- Plakati dobrodošlice – na ulazu u mjesto
- Natpisi i zastave – za pojedina događanja
- Reklamni stalci – predstavljanje brenda „VisitBetina“ s QR kodom

Fotografije

- Kontinuirani otkup i provođenje namjenskog slikanja destinacije

Sajmovi, posebne prezentacije, poslovne radionice

- Predstavljanje destinacije na sajmovima (zajedno TZ ŠKŽ i ostalim TZ-ovima otoka Murtera)
- Sudjelovanje na promotivnim radionicama

Organizacija događanja

- Radionice, izložbe, predstavljanje radova i publikacija i dr. (Muzej betinske drvene brodogradnje, Prezentacijski centar Betina, TZM Betina)

Turističko-informativne aktivnosti

- Turističko-informativni centar TZM Betina – pružanje turističkih informacija

Suvenirski program

- Suveniri (majice, torbe, igračke, publikacije, makete, hacoli, šalice, drveni privjesci, ogrlice i dr.)

20. Analiza stanja pristupačnosti destinacije osobama s posebnim potrebama

Pristupačni turizam za osobe s posebnim potrebama odnosi se na prilagodbu turističkih usluga, objekata i infrastrukture kako bi se osigurala ravnopravnost i sigurnost osobama s različitim vrstama invaliditeta, uključujući tjelesne, senzorne i intelektualne smetnje, kao i onima koji se suočavaju s drugim oblicima ograničenja u kretanju, komunikaciji ili razumijevanju. Osnovni cilj pristupačnog turizma jest omogućiti osobama s posebnim potrebama jednako i ugodno turističko iskustvo, bez arhitektonskih, fizičkih i komunikacijskih barijera koje bi mogle otežati njihovu mobilnost i uživanje u turističkim sadržajima.

Prema globalnim procjenama, osobe s invaliditetom čine oko 16 % ukupne svjetske populacije, odnosno oko 1,3 milijarde ljudi, a više od 70 % od 80 milijuna osoba s invaliditetom na području Europske unije redovito putuje. Ova skupina turista ima specifične zahtjeve, preferiraju putovanja izvan najfrekventnijih turističkih sezona, a ako su zadovoljni pruženom uslugom, često se vraćaju na iste destinacije.

Tehnički propis o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN 12/2023), što se odnosi i na sve one građevine koje se pripremaju za realizaciju. Unatoč tome što prilagodba infrastrukture i uklanjanje arhitektonskih barijera nije uvijek izvediva zbog specifičnosti određenih lokacija, važno je ulagati u razvoj pristupačnih sadržaja i usluga. To uključuje prilagodbu smještajnih objekata, javnih površina, prometne infrastrukture i turističkih atrakcija kako bi se osigurala inkluzivnost i socijalna integracija osoba s posebnim potrebama. Na taj način, pristupačni turizam ne samo da pridonosi socijalnoj ravnopravnosti i kvalitativnom poboljšanju života tih osoba, nego također doprinosi ekonomskoj održivosti turističkih destinacija.

20.1. Fizička pristupačnost

TOMAS istraživanje iz 2023.g. pokazalo je kako su anketirani turisti su iskazali nizak stupanj zadovoljstva s prilagođenosti destinacije osobama s posebnim potrebama. Osiguranje pristupačnosti osobama sa smanjenom pokretljivosti u TZM Betina u pojedinim područjima nije moguća zbog specifičnosti morfološke strukture naselja, dok je u skladu s lokalnim uvjetima izvedena na dostupnim javnim površinama.

Na području TZM Betina osigurana su i propisno označena parkirališna mjesta namijenjena osobama s invaliditetom, čime je omogućena osnovna razina pristupačnosti u prometnom smislu.

20.1.1 Infrastruktura

Infrastruktura za osobe s invaliditetom na području TZM Betina nije sustavno razvijena, posebno u udaljenijim dijelovima destinacije. Većina turističkih objekata, uključujući smještajne kapacitete, ugostiteljske objekte i kulturno-povijesne atrakcije, nije u potpunosti prilagođena osobama s poteškoćama u kretanju. Nedostaje rampi za invalidska kolica, dizala u višekatnim objektima te pristupačnih sanitarnih čvorova, što značajno ograničava mogućnosti neovisnog kretanja i boravka osoba s invaliditetom. Iznimka su pojedini smještajni kapaciteti koji privatnom inicijativom nude djelomično prilagođene sadržaje. U pogledu fizičke dostupnosti, većina objekata je dostupna jer se radi o pretežito prizemnim objektima do kojih je moguć osnovni pristup.

20.1.2 Pristupačnost javnih prostora

Trgovi, obalne šetnice i plaže nisu opremljeni pristupnim rampama ni podlogama pogodnima za korisnike invalidskih kolica. Ne postoje taktilne staze za osobe s oštećenjem vida niti posebno označene zone za olakšan ulaz u more. Navedeno je osigurano tek na glavnoj mjesnoj plaži Zdrače.

20.1.3 Komunikacijska pristupačnost

Internetske stranice nisu optimizirane za osobe s invaliditetom. Nema verzija na Brailleovu pismu, zvučnih vodiča niti QR kodova sa sadržajem za slabovidne osobe.

20.1.4 Signalizacija i označavanje

Turistička signalizacija i informativne ploče u destinaciji su jasno označene, izrađene su u kontrastnim bojama, ali ne sadrže piktograme koji bi pomogli osobama s kognitivnim teškoćama.

Tablica 34. Popis turističkih atrakcija i njihove pristupačnosti osobama s invaliditetom na području TZM Betina, izvor: Level project d.o.o, TZM Betina (procjena)

Redni broj	TURISTIČKE ATRAKCIJE/OBJEKTI	FIZIČKA PRISTUPAČNOST OSOBAMA S INVALIDITETOM
1.	Kulturno-povijesna cjelina Betina	DA
2.	Muzej Betinske drvene brodogradnje	DA (djelomično)
3.	Prezentacijski centar Betina	DA (djelomično)
4.	Crkva sv. Frane	DA
5.	Crkva Gospe od Gradine	DA
6.	Kapelica sv.Ante (Jartić)	NE
7.	Kapelica sv.Ante (Prosika)	DA
8.	Arheološko nalazište Pačipolje-Plitka Vala (villa rustica)	NE
9.	Arheološka cjelina Colentum (Gradina)	DA
10.	Arheološko nalazište Sustipanac	NE
11.	Trg na moru	DA
12.	Spomenik betinskim brodograditeljima	DA
13.	Vidikovac Kosirina (Jasenovac)	DA
14.	Plaža Zdrače	DA
15.	Plaža Bilave	DA
16.	Plaža Kosirina	NE
17.	Plaža Plitka Vala	NE
18.	Plaža Lučica	NE
19.	Plaža Bisaga	NE
20.	Plaža Kalebić	NE
21.	Plaža Malo Tatinje	NE
22.	Plaža Pačipolje	NE
23.	Plaža Porat	DA
24.	Plaža Veliko Tatinje	NE
25.	Kuća Paškvalin	DA
26.	Zgrada uljare	DA
27.	Brodogradilište Betina	DA
28.	Poučna staza Modrave- Prosika	DA
29.	Putevima baštine	DA
30.	Napoleonova cesta	NE
31.	Šetnica Put Bilave	DA
32.	Ruta Plitka Vala – Zdrače	DA
33.	Sportski centar Betina (Zdrače)	DA
34.	Polivalentno igralište Područne škole Betina	NE
35.	Vaterpolsko igralište na otvorenom („VK Brodograditelj MarineTek“)	NE
36.	Bočališta	DA
37.	Marina Betina	DA
38.	Gajeta Marija	DA (djelomično)
39.	Gajeta Cicibela	DA (djelomično)

20.2. Pristupačnost usluga

Na području Općine Tisno i Betine kontinuirano radi na poboljšanju pristupačnosti javnih prostora i usluga za osobe s invaliditetom. Pojedini javni objekti, uključujući prostore turističke zajednice i dio ugostiteljskih objekata, imaju osiguran prilaz bez arhitektonskih barijera.

20.2.1 Smještajni kapaciteti

Većina smještaja je u privatnom vlasništvu i nije kategorizirana prema standardima pristupačnosti. Nema podataka o broju smještajnih jedinica prilagođenih osobama s invaliditetom.

20.2.2 Ugostiteljski objekti

U destinaciji postoji oko 20 ugostiteljskih objekata koji pružaju uslugu pripremanja i usluživanja pića i hrane. Niti jedan objekt nema pristupnu rampu, a sanitarni čvorovi u većini nisu prilagođeni osobama s invaliditetom. Obzirom da se, generalno, radi o prizemnim objektima, pristup je moguć i bez pristupne rampe. Jelovnici su većini slučajeva dostupni u digitalnom ili lako čitljivom formatu ili fizički ili putem QR koda.

20.2.3 Kulturne i rekreacijske usluge

Kulturno-povijesni i turistički sadržaji na području Betine djelomično su prilagođeni osobama s invaliditetom. Muzej betinske drvene brodogradnje i Prezentacijski centar Betina (pristup moguć u prizemlju) imaju djelomično osiguranu fizičku pristupačnost obzirom da se radi o višekatnim objektima bez lifta. Fizički pristup moguće je do crkve sv. Frane te sadržajima unutar obalnog dijela arheološkog nalazišta Colentum.

U pogledu sportsko-rekreacijskih i memorijalnih sadržaja, pristupačnost je omogućena na pojedinim javnim prostorima i atrakcijama poput Trga na moru, vidikovca Kosirina i sportskog centra Zdrače. Marina Betina također omogućuje pristup osobama s invaliditetom.

20.3. Društvena i kognitivna pristupačnost

Razvoj turizma u destinaciji podrazumijeva i odgovornost prema jednakom pristupu svim posjetiteljima. U kontekstu pristupačnosti za osobe s invaliditetom, važno je ne samo unapređivati infrastrukturu, već i osigurati odgovarajuću razinu edukacije, senzibilizacije i profesionalnog pristupa. Kvaliteta usluge ne očituje se isključivo u fizičkoj prilagođenosti prostora, već i u znanju, razumijevanju i kulturi ophođenja prema osobama s različitim potrebama.

20.3.1 Obuka osoblja

Lokalno turističko osoblje te zaposlenici u ugostiteljskim i uslužnim djelatnostima u Betini rijetko su prošli specijaliziranu edukaciju o radu s osobama s invaliditetom. Ne postoji organizirani program senzibilizacije na razini destinacije, što upućuje na potrebu za strukturiranim edukacijama i podizanjem profesionalnih standarda u ovom segmentu.

20.3.2 Kulturalna osjetljivost

U Betini je potrebno dodatno raditi na jačanju svijesti o važnosti inkluzivnosti i jednakog pristupa svim gostima. S obzirom na turistička kretanja i daljnji razvoj destinacije, važno je sustavno poticati razumijevanje, toleranciju i društvenu odgovornost kako bi se osigurao održiv i uključiv turizam.

21. Analiza organiziranosti i dostupnosti usluga u destinaciji (javne usluge i servisi)

Kvaliteta i dostupnost javnih usluga i servisa predstavljaju važan čimbenik u ukupnoj turističkoj ponudi TZM Betina. Dobro organizirane i učinkovite javne službe značajno utječu na zadovoljstvo turista, ali i na sigurnost, funkcionalnost i atraktivnost destinacije. U ovom poglavlju analizirane su javne usluge i servisi od važnosti na području TZM Betine.

21.1. Javne i žurne službe

Općina Tisno u svom javnom djelokrugu obavlja poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju prava građana i to osobito one koji se odnose na: uređenje naselja i stanovanje, prostorno i urbanističko planiranje, komunalno gospodarstvo, brigu o djeci, socijalnu skrb, primarnu zdravstvenu zaštitu, odgoj i osnovno obrazovanje, kulturu, tjelesnu kulturu i sport, zaštitu potrošača, zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša, protupožarnu i civilnu zaštitu te promet na svom području.

Općinska uprava osigurava sustavno i integrirano informiranje građana i posjetitelja putem digitalnih kanala. Općina Tisno održava službeni web-stranicu (www.tisno.hr) kojima ima posebno izdvojen sadržaj za servisne informacije, aktualnosti te zasebnu sekciju „Betina“ na kojoj se mogu saznati najnovije vijesti iz destinacije. Digitalna razmjena informacija od značaja za lokalno stanovništvo i turiste prenosi se i putem društvene mreže Facebook. U svrhu provođenja transparentnosti rada te zaštite prava građana i posjetitelja, gradska uprava nudi mogućnost prijema prema dogovoru. Općinska uprava djeluje u Tisnom na adresi Uska ulica 1.

Turistički ured TZM Betina glavna je institucija zadužena za razvoj, promociju i unapređenje turističke ponude na području naselja Betina. Sjedište turističkog ureda nalazi se u Betini, na adresi Dolac 2A. U prostorijama turističkog ureda posjetitelji mogu dobiti informacije o turističkim sadržajima i paketima, smještajnim kapacitetima, kulturnim znamenitostima, aktivnostima u prirodi, aktualnim događanjima i manifestacijama te ostale servisne informacije. Turistički ured je otvoren radnim danom, a često i vikendom te blagdanima, posebice tijekom ljetne sezone i važnijih događanja.

Policijska postaja Vodice djeluje unutar PU Šibensko-kninske županije te obuhvaća područje Općine Tisno. Policija ima važnu ulogu u razvoju destinacije jer osiguranje sigurnosti i zaštite posjetitelja i lokalnog stanovništva direktno utječe na imidž destinacije i zadovoljstvo turista. Ključne uloge policije u tom procesu uključuju: održavanje sigurnosti, prevenciju i edukaciju, kontrolu prometa i regulaciju, osiguravanje kulturnih i sportskih manifestacija, podrške hitnim slučajevima, borbu protiv ilegalnih aktivnosti (trgovine ljudima, ilegalnog zapošljavanja, trgovine drogom, te zaštite kulturne baštine i prirodnih resursa od nezakonitih radnji) te jačanje imidža destinacije.

DVD Tisno je dobrovoljna, strukovna, humanitarna i neprofitna udruga građana čija se djelatnost odnosi na zaštitu od požara, protupožarnu zaštitu, tehničke intervencije, osposobljavanje kadrova te ostale aktivnosti od značaja za sigurnost i zaštitu ljudi, imovine i okoliša. Sjedište je na adresi Ulici Stjepana Radića 20 u Tisnom te djeluje u sklopu Vatrogasne zajednice Šibensko-kninske županije. Aktivnosti zajednice obuhvaćaju provođenje preventivnih mjera zaštite od požara, gašenje požara, spašavanje ljudi i imovine ugroženih požarom te u spašavanju ljudi i imovine prigodom prirodnih i tehnoloških nezgoda i sl.

Vatrogasci imaju važnu ulogu u razvoju turističkih destinacija jer sigurnost turista i zaštita imovine direktno utječu na imidž destinacije i zadovoljstvo posjetitelja. Neke od važnih uloga DVD-a uključuju: osiguranje sigurnosti turista, provođenje preventivnih mjera, pomoć u hitnim situacijama, spašavanje imovine i ljudi te suradnju s drugim službama.

HGSS Šibenik je lokalna stanica Hrvatske gorske službe spašavanja (HGSS) koja djeluje na području Šibensko-kninske županije. Osnovana je 2004. godine i okuplja dobrovoljne spašavatelje koji pomažu ljudima u planinama, na nepristupačnim terenima i u raznim izvanrednim situacijama. Stanica HGSS Šibenik ima oko 45 članova, koji djeluju kao dobrovoljci. Među njima su gorski spašavatelji, instruktori te liječnici, koji svojim znanjem i iskustvom sudjeluju u akcijama spašavanja i potragama. U radu koriste i K9 potražne pse, posebno obučene za pronalaženje nestalih osoba, kao i operatore dronova koji pomažu u pretraživanju teško dostupnih područja.

Dom zdravlja Šibensko-kninske županije - Organizacijska jedinica Murter je ustanova koja obavlja djelatnost primarne zdravstvene zaštite na području Općine Tisno. Nalazi se na adresi Hrvatskih vladara 47 u Murteru. Unutar nje djeluju tri ordinacije opće medicine i jedna ordinacija dentalne medicine. **Dom zdravlja Šibensko-kninske županije - Organizacijska jedinica Tisno** je ustanova koju čini jedna ambulanta primarne zdravstvene zaštite i ordinacija dentalne medicine. Nalazi se na adresi Istočna Gomilica 2 u Tisnom.

Opća bolnica Šibensko-kninske županije najbliža je ustanova sekundarne zdravstvene skrbi kojoj gravitira područje otoka Murtera. Djelatnost Bolnice je provođenje bolničke, polikliničko-konzilijarne zdravstvene zaštite, dijagnostike, zdravstvene njege, boravka i prehrane. U sastavu Opće bolnice su djelatnosti, službe, odjeli i odsjeci s pripadajućom polikliničko-konzilijarnom zdravstvenom zaštitom.

Prema Odluci o donošenju Mreže hitne medicine i sanitetskog prijevoza, na području djelovanja Zavoda za hitnu medicinu Šibensko-kninske županije, ispostave Tisno djeluje ukupno pet timova 2. Ti timovi su organizirani na način da pokrivaju hitne intervencije i sanitetski prijevoz za područje Općina Tisno i Murter-Kornati, osiguravajući pravovremenu i kvalitetnu hitnu zdravstvenu skrb lokalnom stanovništvu i gostima.

Na području Općine Tisno nije ustrojena posebna turistička ambulanta. Turisti i posjetitelji koji se tijekom turističke sezone nalaze na području TZM Betina, a imaju potrebe za uslugama zdravstvene skrbi, iste mogu ostvariti tijekom radnog dana u Domu zdravlja Murter ili Tisno. Ispostava Zavoda za hitnu medicinsku pomoć nalazi se u Tisnom na adresi Istočna gomilica 2. Tijekom subote, nedjelje i blagdana usluga je osigurana u ordinaciji posebnog dežurstva Doma zdravlja Šibensko-kninske županije u Tisnom, a u hitnim situacijama na Objedinjenom hitnom bolničkom prijmu (OHPB) Opće županijske bolnice u Šibeniku.

21.2. Obrazovanje, kultura i sport

Područna škola Betina - područni objekt OŠ Murterski Škoji glavna je osnovnoškolska ustanova za područje Betine. Škola djeluje na adresi Ulica Stjepana Radića 12 te provodi osnovnoškolski odgoj i obrazovanje djece s područja Betine. Uz redovni nastavni proces, škola sudjeluje u različitim aktivnostima, projektima i lokalnim događanjima kroz koja učenici razvijaju svijest o važnosti očuvanja lokalnog identiteta, tradicije i okoliša Betine i otoka Murtera.

Dječji vrtić „Školjka“ - područni objekt Betina (DV Školjka) glavna je ustanova predškolskog odgoja za područje Betine te djeluje u sklopu DV Spužvica sa sjedištem u Tisnom. Vrtić se nalazi na adresi Zdrače 19. Ustanova provodi programe ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a kroz različite aktivnosti i suradnju s lokalnom zajednicom djecu upoznaje s tradicijom, običajima i identitetom Betine i otoka Murtera te potiče razvoj osjećaja pripadnosti mjestu u kojem odrastaju.

Muzej betinske drvene brodogradnje javna je kulturna ustanova koja se nalazi u Betini, na adresi Vladimira Nazora 7. U Muzeju su organizirane sljedeće ustrojstvene jedinice – Muzej stalni postav, Muzej na otvorenom i Depo. Osnovan je 2014. godine s ciljem očuvanja i prenošenja znanja o tradicijskoj drvenoj brodogradnji, posebno umijeća gradnje betinske gajete, te zaštite kulturne i pomorske baštine mjesta. Muzej je ujedno mjesto suvremene kulturne produkcije, ali i očuvanja i prezentacije tradicijske baštine otoka Murtera, kroz izložbe, radionice, manifestacije i edukativne programe. Muzej betinske drvene brodogradnje raspolaže različitim vrstama muzejskih postava. Osnovu čine zbirke, koje obuhvaćaju predmete vezane uz brodogradnju i svakodnevni život, poput brodske opreme, ribarskih i poljoprivrednih alata, odjeće i kućnog inventara. Uz to, muzej razvija i virtualni muzej, koji putem digitalnih sadržaja i baze podataka omogućuje prikaz i dostupnost građe široj publici te dodatnu edukaciju posjetitelja. Posebno važan dio turističke ponude je Muzej na otvorenom, smješten u mjesnoj luci (Trg na moru tj. u luci Betina), gdje su izloženi stvarni tradicijski drveni brodovi poput gajeta, leuta, kaića (pasara) i lađa (batana). Muzej betinske drvene brodogradnje osim stalnog postava nudi i različite aktivnosti za posjetitelje, poput grupnih posjeta uz stručno vodstvo, edukativnih i kreativnih radionica, programa „Zaplovi u gajeti“ koji omogućuje doživljaj tradicijske plovidbe te sudjelovanje u različitim projektima usmjerenima na očuvanje i promociju maritimne baštine.